

Musikbranschens syn på folkbiblioteken

En aktör att räkna med?

ÅSA OHLSSON
ANN SKAGERLING

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Författarna

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	Musikbranschens syn på folkbiblioteken. En aktör att räkna med?
Engelsk titel:	The opinion of the music business regarding the public libraries. An actor to be counted?
Författare:	Åsa Ohlsson & Ann Skagerling
Kollegium:	1
Färdigställt:	2007
Handledare:	Jan Nolin
Abstract:	<p>This thesis explores the opinion of different participants in the music business regarding music being made available at the public libraries. The aim of the thesis is to answer the following questions; which are the most important issues concerning the distribution of music? How do the informants perceive the public libraries mission and activity in regard to make recorded music available? Which are the benefits/disadvantages with music being made available at public libraries? Seven qualitative, semi-structured interviews were conducted with representatives from the following organisations; SKAP (The Swedish Society of Popular Music Composers), FST (Society of Swedish Composers), SAMI (Swedish Artists and Musicians Interest Organisation) SMF (The Swedish Society of Musicians), SOM (Swedish Independent Musicproducers), IFPI (International Federation of the Phonographic Industry) and EMI Music Sweden. A study of literature and articles generated nine themes, which constitutes the frame of reference for the thesis. The result shows that several of the informants have not reflected upon the public library as an important actor when it comes to the distribution of music. However, during the interviews many interesting thoughts and ideas were discussed. One of the most important roles of the public library is to inform and supply information about music, according to the respondents. The importance of the public library can be expressed in two dimensions, the local distribution of music and for supporting local cultural activities, but the public library needs to make efforts on a national level to become a more well known actor when it comes to matters concerning music.</p>
Nyckelord:	Musik, Musikbranschen, Biblioteksverksamhet, Skivbolag, Digitalisering, Nedladdning

1 INLEDNING	1
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING.....	1
1.2 AVGRÄNSNINGAR	2
1.3 URVAL.....	2
1.4 DEFINITIONER OCH BEGREPP.....	3
1.5 DISPOSITION	5
2 UTGÅNGSPUNKTER OCH INTERVJUMETOD.....	5
2.1 BAKGRUND.....	5
2.2 VETENSKAPLIG UTGÅNGSPUNKT	8
2.2.1 Informationssökning.....	9
2.3 DET INLEDANDE ARBETET	10
2.3.1 Pilotintervju	10
2.3.2 Reflektioner kring pilotintervjun.....	12
2.4 URVAL.....	13
2.5 INTERVJUMETOD OCH BEARBETNING	14
2.5.1 Anonymisering	15
3 LITTERATURGENOMGÅNG	15
3.1 BIBLIOTEKEN OCH MUSIKEN	16
3.1.1 1940- till 1960-talet	16
3.1.2 1970-talet	18
3.1.3 1980-talet	19
3.1.4 1990-talet	21
3.1.5 2000-talet	22
3.2 MUSIKBRANSCHEN	24
3.2.1 Den inspelade musiken.....	24
3.2.2 Musiken i ett marknadsperspektiv.....	26
3.2.3 Internet och fildelning.....	27
3.2.4 Förändrade distributionsled	29
3.2.5 Att lyssna på musik.....	30
4 RESULTAT AV LITTERATURSTUDIEN.....	32
4.1 VILKA ÄR BIBLIOTEKENS ROLLER NÄR DET GÄLLER DESS MUSIKVERKSAMHET?	32
4.2 VILKA ÄR DE VIKTIGASTE TRENDERNA INOM DISTRIBUTION AV MUSIK?.....	33
4.3 VILKET ÄR SAMBANDET MELLAN DE TVÅ OVANSTÅENDE FRÅGESTÄLLNINGARNA?	34
5 STRUKTURELL IDÉ.....	34
5.1 TEMAN FÖR INTERVJUREDOVISNING	36
6 INFORMANTER SAMT DERAS ORGANISATIONER/FÖRETAG.....	39
6.1 SKAP	39
6.2 FST.....	39
6.3 SAMI	40
6.4 SMF	40
6.5 SOM.....	40
6.6 IFPI	41
6.7 EMI.....	42
7 INTERVJUREDOVISNING	42
7.1 INFORMATION	42
7.2 KULTUR	43
7.3 DEMOKRATI.....	44
7.4 FOLKBILDNING	45
7.5 BARN OCH UNGDOM	46
7.6 BIBLIOTEKARIEN	46
7.7 UPPHOVSRÄTT	47
7.8 MEDIATYP	49
7.9 MARKNADSTÄNKANDE.....	51

8 DISKUSSION	53
8.1 VILKA FRÅGOR SER DE SOM RELEVANTA DÅ DET GÄLLER DISTRIBUTION AV MUSIK?	53
8.2 HUR SER DE PÅ BIBLIOTEKENS UPPDRAG OCH VERKSAMHET NÄR DET GÄLLER TILLGÄNGLIGGÖRANDET AV INSPELAD MUSIK?	54
8.3 VILKA FÖRTJÄNSTER/NACKDELAR SER DE MED ATT MUSIK FINNS TILLGÄNGLIGT PÅ BIBLIOTEK?	58
9 AVSLUTANDE REFLEKTIONER.....	60
10 SAMMANFATTNING.....	62
11 KÄLLFÖRTECKNING.....	64
11 KÄLLFÖRTECKNING.....	64
11.1 OTRYCKTA KÄLLOR	64
11.2 TRYCKTA KÄLLOR	64
11.3 ELEKTRONISKA KÄLLOR	66
BILAGA 1	68
INTERVJUGUIDE.....	68
BILAGA 2	70
FÖRSTA BREVET TILL INFORMANTERNA	70
BILAGA 3	71
ANDRA BREVET MED INFORMATION INFÖR INTERVJUERNAS	71

1 Inledning

För musikbranschen har den tekniska utvecklingen av Internet inneburit nya möjligheter att distribuera musik. När denna uppsats skrivs är fildelning ett aktuellt och omdebatterat ämne i medierna. Medan vissa intressenter förespråkar att musik fritt ska finnas tillgängligt och att detta skulle gynna även de som är aktiva inom musikbranschen, menar andra att detta är en illegal verksamhet och att det är ödesdigert för dem som äger rättigheterna om de inte får betalt.

På svenska bibliotek har inspelad musik funnits tillgängligt sedan mitten av 1900-talet. Redan 1949, i den statliga utredningen Folk- och skolbibliotek, tas inspelad musik upp som ett förslag på alternativa medier som biblioteken skulle kunna erbjuda sina låntagare.¹ Vid den tiden fanns musik tillgängligt för avlyssning endast vid ett folkbibliotek i Sverige, nämligen Karlstads stadsbibliotek som samma år hade startat denna verksamhet för sina besökare. En bit in på 1960-talet blev det mer vanligt att biblioteken började lägga resurser på att bygga upp samlingar av inspelad musik. Till en början var det mest förekommande att besökarna erbjöds möjligheter att lyssna på musiken i biblioteket, men senare har utlåningen av inspelad musik ökat. Den tekniska utvecklingen har inneburit att det i dag finns tjänster som biblioteken kan abonnera på som gör det möjligt för låntagarna att via en Internetuppkoppling och ett lånekort få tillgång till musik och de behöver alltså inte längre besöka ett bibliotek för att låna.

I vår studie har vi genom att intervjua representanter för upphovsmän, artister och skivbolag velat undersöka hur de ser på bibliotekens musikverksamhet; fyller den någon funktion för dem eller upplever de den som marginell. Det har varit ett intressant arbete som medfört möten mellan olika sfärer i samhället och som också bidragit med nya tankar och idéer om den egna verksamheten.

1.1 Syfte och frågeställning

Det huvudsakliga syftet med denna uppsats är att se hur olika aktörer inom musikbranschen ser på relationen till folkbiblioteket i dess egenskap av förmedlare av inspelad musik. Vi vill undersöka vilka faktorer det är som påverkar synen på hur inspelad musik tillgängliggörs. Vidare vill vi se om den tekniska utvecklingen av Internet och möjligheterna till att låna och ladda ned musik via nätet, påverkar relationen mellan biblioteken och musikbranschen.

Vår övergripande frågeställning är:

Hur ser musikbranschen på folkbiblioteken som förmedlare av inspelad musik?

De frågeställningar som ligger till grund för intervjuundersökningen är:

- Vilka frågor är idag relevanta då det gäller distribuering av musik?
- Hur beskrivs bibliotekens uppdrag och verksamhet när det gäller tillgängliggörandet av inspelad musik?
- Vilka är förtjänsterna/nackdelarna med att musik finns tillgängligt på bibliotek?

¹ Folk- och skolbibliotek: Betänkande och förslag. SOU 1949:28 (1949). Stockholm: Liber Förlag.

Eftersom vi inte har funnit någon tidigare forskning kring musikbranschens relation till biblioteken vill vi undersöka om intervjupersonerna överhuvudtaget har några tankar om bibliotekens musikverksamhet. Ett möjligt scenario är att de inte ens skulle tycka att det är intressant att diskutera biblioteksrelaterade frågor och vi hoppas i så fall kunna lyfta fram de resurser och kompetenser som biblioteken har att tillgå. Ur våra resultat vill vi också se vilka delar eller aspekter av detta område som skulle vara intressanta för vidare studier.

1.2 Avgränsningar

Vår undersökning handlar om hur representanter från musikbranschen ser på bibliotekens verksamhet med utlåning av inspelad musik. I vårt arbete kommer det att dyka upp en del tekniska termer, men vi kommer inte att närmare gå in på hur de fungerar. Istället förklarar vi kortfattat i kapitel 1.4 med begreppsförklaringar vad de innebär. Vi kommer inte heller att lägga så stor vikt vid att värdera olika tekniska lösningar gentemot varandra, utan det vi vill undersöka är framförallt hur aktörerna inom musikbranschen ser på bibliotekens musikverksamhet som fenomen.

Eftersom folkbiblioteken är den biblioteksform som har den bredaste spridningen bland allmänheten, vilket även bör speglas i utbudet, tycker vi att det framförallt är intressant att undersöka deras verksamhet. Vi tycker också att folkbibliotekens del av den offentliga sektorn, vars verksamhet innefattas av kulturpolitiska målsättningar med tillgängliggörande som en huvudpunkt, är intressant. När vi i detta arbete skriver bibliotek är det därmed folkbibliotek vi avser.

När det gäller bibliotekens verksamhet handlar det dels om utlåning, men också om förmedling i olika former. Den tekniska utvecklingen innebär nya möjligheter till just förmedling och innebär bland annat att det via Internet är möjligt att erbjuda tjänster som är tillgängliga även utanför bibliotekens fysiska rum. Dessutom är biblioteken ofta arrangörer av olika tillställningar samt förmedlare i form av information om vad som finns och även var det kan finnas.

1.3 Urval

I urvalet av intervjupersoner har vi valt att välja nedanstående organisationer och företag för att representera de tre olika kategorier, upphovsmän, artister och skivindustri, som vi i vår definition menar innefattas av begreppet musikbranschen. Avsikten med denna indelning är inte att göra en komparativ studie dem emellan, utan endast tydliggöra den bredd musikbranschen utgör. Resonemang kring urvalet redogör vi för i kapitel 2.5, och ytterligare information om organisationerna tillsammans med presentationerna av de personer vi intervjuat behandlas i kapitel 6.

Upphovsmän	SKAP – Föreningen svenska kompositörer av populärmusik FST – Föreningen svenska tonsättare
Artister	SAMI – Svenska artisters och musikers intresseorganisation SMF – Svenska musikerförbundet
Skivindustrin	SOM – Svenska oberoende musikproducenter IFPI – International Federation of the Phonographic Industry EMI – ett av de fyra stora majorbolagen (se begrepp)

1.4 Definitioner och begrepp

Här följer en ordlista med ord som är aktuella i uppsatsen:

Musikbanschen är ett vitt begrepp, menar musikerna och musikutvecklarna David Kusek och Leonhard Gerd, som det är viktigt att särskilja från skivindustrin. Ofta har man satt ett likhetstecken mellan dessa och menat att försäljningen av den inspelade musiken i form av cd-skivor är den enda inkomstkällan för den totala musikbranschen. Istället menar författarna att skivförsäljningen endast är en liten del och att det för de olika kreatörerna gäller att ha många bollar i luften. En stor del av inkomsterna kommer från livespelningar och försäljning av olika kompletterande produkter. För kunderna är det dessutom artisterna de är intresserad av och inte skivindustrin.² När vi använder begreppet musikbransch avser vi ett brett spektra som innefattar upphovsmän, låtskrivare, artister och skivbolag. Till detta hade vi också kunnat innefatta dem som sköter distributionen av musik, till exempel skivhandlare i butik och på Internet, samt arrangörer av musikevenemang. Dessa har vi dock valt att se som aktörer vilka verkar utanför själva framställningen av den inspelade musiken och därför hänvisa direkt till dem i de fall det blivit aktuellt.

Inspelad musik är en av oss vald definition för att täcka in fonogram såväl som olika digitala lagringsformer som innebär att inspelningen inte är knuten till en fysisk produkt.

Fonogram är en samlingsbenämning för grammofonskivor, kassettband och cd-skivor.³

Mp3 är en metod för komprimering av stora ljudfiler. Den möjliggör att ljudfilerna komprimeras till omkring en tiondel av den ursprungliga storleken, vilket gör att filerna lättare kan skickas över Internet och lagras på datorns hårddisk.⁴

Fildelning kallas det att utbyta filer via fildelningsprogram. Filerna kan till exempel innehålla musik, filmer och spel. Det talas ofta om fildelning när det gäller illegal spridning av upphovsrättsskyddat material, men det är inte enbart inom detta område som det

² Kusek, David och Gerd, Leonhard (2005). *The Future of Music: Manifesto for the digital music*. Boston: Berklee Press.

³ Fonogram (2006). *Nationalencyklopedin*.

⁴ MP3 (2006). *Nationalencyklopedin*.

används. Fördelaktigt med tekniken är att det inte behövs en särskild server, utan filerna finns på flera enskilda datorer, vilket gör systemet mindre sårbart.⁵

Peer-to-peer (p2p) är ett program där datorer kan kommunicera direkt med varandra utan en central server.⁶ I uppsatsen kommer vi att använda förkortningen p2p.

Streaming. Direktuppspelning av en fil vilket innebär att överföring och uppspelning av ljud eller rörliga bilder sker succesivt, istället för att spelas upp först när hela överföringen är klar.⁷ Det innebär att datoranvändaren kan välja att lyssna eller titta vid vilken tidpunkt som helst. Det är tänkt att material som streamas till den egna datorn inte ska gå att spara på hårddisken.

DRM Digital Rights Management. Elektroniskt upphovsrättsligt skydd som används av företag inom film-, musik- och mjukvaruindustrin. Används för att begränsa och kontrollera användningen av mjukvaran. Skyddar bland annat mot piratkopiering och kan begränsa vart spridningen ska ske genom exempelvis regionskoder.⁸

Kompositör avser den som skriver musik oavsett genre.

Tonsättare benämns de som skapar olika typer av vad som kallas konstmusik. Detta verkar i allmänhet betyda att skaparen av musiken bör ha någon formell utbildning inom området eller åtminstone konstnärliga ambitioner.

Upphovsman är de som varit delaktiga i skapandet av musiken när det gäller både text och komposition.

Independentbolag är en benämning på mindre skivbolag fristående från de stora koncernerna i musikbranschen. Independentbolagen är ofta inriktade på en viss genre eller typ av musik.⁹

Majorbolag är ett samlingsbegrepp för de större skivbolagen som i sin tur äger mindre skivmärken och även bedriver andra musikrelaterade verksamheter. De som idag räknas till denna grupp är de fyra som dominerar skivbranschen globalt; EMI, Sony/BMG, Universal och Warner.¹⁰

Upphovsrätt delas in i två delar, där utföranderätten handlar om spridandet och användandet av musiken i sig. Den mekaniska rätten i sin tur handlar om musik överförs till någon form av ljudbärare och kan vara till exempel en cd-skiva eller dvd-film.

Kulturpolitik avser debatten om och beslutsprocessen kring offentliga insatser för att främja ett rikt kulturliv och att bevara och utveckla olika kulturmiljöer.¹¹

⁵ Fildelning (2006). *Nationalencyklopedin*.

⁶ Icke-hierarkiskt nät (2006). *Nationalencyklopedin*.

⁷ Streaming (2006). <http://www.nada.kth.se/cgi-bin/dataterm/ordsok> [2006-03-10]

⁸ Digital Rights Management (2006). <http://www.Foldoc.org> [2006-03-10]

⁹ Musikbranschen (2006). *Nationalencyklopedin*.

¹⁰ Musikbranschen (2006). *Nationalencyklopedin*.

¹¹ Kulturpolitik (2003). *Nationalencyklopedin*.

1.5 Disposition

Valet att genomföra en kvalitativ studie har inneburit att vi utvecklat vår metod och fattat nya avgörande beslut under vägen. För att undvika att vårt upplägg inte skulle bli alltför konstruerat har vi därför valt att utforma dispositionen så att den i möjligaste mån ska efterlikna den process som vi genomgått.

I vårt inledande kapitel redogör vi för de olika förutsättningar som är väsentliga för uppsatsarbetets utformning.

Detta följs av kapitel två som innehåller en bakgrundsbeskrivning, där vi redogör för hur vi valt ämne och frågeställning utifrån tidigare forskning i form av framförallt uppsatser. I detta kapitel tar vi också upp våra egna förkunskaper och vi redogör även för den vetenskapliga utgångspunkt vi valt att anta. En metodisk översikt presenteras. Kapitel tre innehåller även en beskrivning av det inledande arbetet som ligger till grund för den fortsatta studien. En viktig del i denna fas är den pilotintervju som genomfördes i början av uppsatsarbetet.

Kapitel tre är en litteraturstudie där vi tar upp kulturpolitiska och historiska aspekter på bibliotekens musikverksamhet samt en redogörelse för musikbranschens förutsättningar.

I kapitel fyra svarar vi på de frågeställningar som ställdes inför litteraturstudien.

I kapitel fem presenteras de teman som vi använder som struktur för intervjuredovisningen och i analysarbetet av intervjuerna. Vi redogör för varför de är relevanta i undersökningen och hur vi har kommit fram till dem.

Det sjätte kapitlet innehåller en beskrivning av informanterna och organisationerna samt företagen. Efter detta följer det sjunde kapitlet där vi har sammanställt intervjuerna efter de olika teman som utgör teorin för uppsatsen.

Det åttonde kapitlet diskuterar det som framkommit i intervjuerna och återknyter detta till litteraturen. I det nionde kapitlet får vi en avslutande diskussion och det tionde kapitlet består av en sammanfattning av uppsatsarbetet.

2 Utgångspunkter och intervjumetod

2.1 Bakgrund

Vi har under vår studietid på BHS fått en förståelse för hur synen på biblioteksverksamheten och dess utbud har förändrats över tid, vilket till stor del präglats av rådande värderingar i samhället. Under de senaste årtiondena har en annan betydande faktor varit den tekniska utvecklingen som medfört nya möjligheter att lagra, söka, distribuera och

erbjuda ett mer varierat utbud, både när det gäller innehåll och format. Biblioteken står idag inför en rad förändrade synsätt och förutsättningar som på olika sätt påverkar verksamheten. En ny syn på användarna och olika typer av medier bidrar till att man omvärderar hur utbudet ska se ut. Inköp görs alltmer utifrån efterfrågan och nya medier som video, dvd, cd-skivor finns att låna på allt fler bibliotek. Den nya tekniken gör det också möjligt att erbjuda nya tjänster, inte minst genom att via Internet göra dem åtkomliga från platser utanför själva biblioteksrummet. En tredje aspekt som biblioteken måste hantera är den ökade mångfalden i samhället.

Inom den valbara fempoängskursen Musik och bibliotek blev det tydligt hur man med musikinspelningar som exempel kan tydliggöra olika frågor som biblioteken har att hantera idag. Den första frågan vi tänker på är hur man bör förhålla sig till den tekniska utvecklingen och då framförallt möjligheterna med medier i olika digitala format och tjänster via Internet. Den andra frågan handlar mer om vad biblioteken ska erbjuda för urval, både då det gäller olika typer av medier och uttrycksformer, samt olika genrer.

Anledningen till att vi menar att musiken är intressant att studera är för att den lämpar sig väl till att digitalisera och att spridas genom exempelvis Internet. För de flesta människor innebär det ingen större skillnad om man använder sig av bandspelare, skivspelare, mp3-spelare eller en dator för själva upplevelsen av musiken. Även om berättandet har en lång historia är det när man talar om litteratur i bibliotekssammanhang oftast den tryckta boken som står i fokus. Att digitalisera den innebär att man för över den till ett helt annat format som innebär ett större språng. Att gå från läsningen av en bok i pappersformat till att läsa på en dataskärm är för oss inget som känns direkt lockande. Inläsningar, som till exempel talböcker, är väl det som skulle kunna jämföras med musikinspelningar. Vi upplever även att det inom musikområdet funnits tydligare uttryckt vilka genrer som bör representera ”god kvalitet” än vad det funnits för litteratur.

Vår ursprungliga tanke var att vi ville undersöka hur personal på folkbiblioteks musikavdelningar ser på utbudet av inspelad musik och jämföra det med de förutsättningar och eventuella begränsningar som upphovsrättslagen bidrar till. När vi började söka information fann vi att det redan skrivits några magisteruppsatser där musikverksamheter undersökts utifrån ett biblioteksperspektiv. Bland annat har Martin Sundin undersökt hur bibliotekarierna på några av stadsbiblioteken i Borås ser på sitt uppdrag och kommer fram till att trots att bibliotekslagen inte säger något om att biblioteken ska tillhandahålla andra medier än litterära har man inom Borås stads kulturnämnd i sin målbeskrivning formulerat att biblioteken bör ha ett brett urval av olika medier och att utlåningen av dessa ska vara gratis. Biblioteken i de olika stadsdelarna har därför valt att satsa på att bygga upp ett visst utbud av cd-skivor. Musikmedier i form av tidskrifter, dvd och annat är det framförallt huvudbiblioteket som erbjuder. Jämfört med utlåningen av litteratur, är det en relativt stor andel män som lånar cd-skivor och framförallt i åldrarna 15 till 40 år. Synen på hur musikurvalet ska se ut varierar. Medan en del hävdar att det är viktigt att bevara ett kulturarv, menar andra att syftet bör vara att erbjuda möjligheter till upplevelser som invånarna kanske inte har möjlighet att få på annat sätt. En tredje synpunkt är att beståndet ska spegla efterfrågan.¹²

¹² Sundin, Martin (2004). *Musiken och folkbiblioteket: En studie av musikverksamheten på folkbiblioteken i Borås stad*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2004:19). s. 65ff.

En mer generell bild över den kulturpolitiska synen och hur personal inom biblioteken sett på skivornas roll i bibliotekssammanhang, beskriver Maria Nilsson i en magisteruppsats från 1997. Det hon kommer fram till är att det saknas målformuleringar med vilka intentioner som finns med musiksamlingar. Genomgående verkar det vara den kulturella gärningen som sätts i fokus, samt att skapa förutsättningar för att människor ska ha tillgång till att lyssna på en bred repertoar oavsett var man bor i Sverige och oberoende av ekonomiska möjligheter att införskaffa den apparatur som krävs för avlyssning.¹³

Som första land i världen lagstiftades i Danmark år 2000, att musikförmedling och möjlighet till lån av musikinspelningar ska vara en obligatorisk del av bibliotekens verksamhet. Med anledning av detta har Emilia Wikström intervjuat olika biblioteksföreträdare och studerat den debatt som förts angående lagstiftningen. Sitt resultat redovisar hon i en magisteruppsats där hon lyfter fram tre aspekter som hon menar har varit bidragande till att lagen tillkommit. För det första finns det en lång tradition i Danmark att tillgängliggöra musik via biblioteken. För det andra råder det en samstämmighet om musikens roll i samhället som kan likställas med litteraturen och för det tredje har det från kulturpolitiskt håll satts på att göra biblioteken i Danmark till aktiva centra då det gäller både kultur och information.¹⁴

I en magisteruppsats från 2004 undersöker Ulrika Mild vilka möjligheter det finns för biblioteken att erbjuda ett gratis alternativ till stora fildelningsnätverken, samt vilka konsekvenser detta skulle innebära för användarna. Undersökningen är genomförd med hjälp av enkäter på Göteborgs stadsbibliotek, samt ett antal uppföljande intervjuer. De slutsatser hon drar är att de tekniska förutsättningarna finns för att biblioteket ska kunna erbjuda Internetbaserade tjänster. Däremot är inte användarna redo för en sådan utveckling och även om de menar att de är villiga att pröva en sådan tjänst, tror de att de ändå föredrar att kunna bläddra i det fysiska utbudet.¹⁵

Idag är de nedladdningsbara tjänsterna en realitet i biblioteksverksamheten. När det gäller musiktjänster via Internet finns sedan ett par år finns ett samarbete med Naxos, vilka tillhandahåller klassisk musik som det är möjligt att med hjälp av sitt lånekort ladda ned till sin dator. En annan tjänst som börjar bli allt vanligare på bibliotekens hemsidor är Naxos Music Library, där lånekortsinnehavare genom så kallad streaming kan lyssna till ett bredare utbud med framförallt jazz och folkmusik, men också ett begränsat utbud av pop och rock. När arbetet med denna uppsats påbörjades lanserade BTJ en ny e-tjänst som innebär att biblioteken kan erbjuda låntagarna att via Internet få tillgång till olika musikgenrer som rock, pop, blues, jazz, hiphop, visor och klassiskt. Den nya tjänsten innebär att utbudet utökas, men att musiken endast lånas, vilket innebär att musiken endast finns tillgänglig under en begränsad tid för låntagaren.

När vi gick igenom vad som skrivits om musik på bibliotek väcktes alltmer en nyfikenhet på hur de aktörer som verkar inom musiklivet ser på bibliotekens verksamhet. Är det

¹³ Nilsson, Maria (1997). *Skivor på bibliotek: En studie kring motivering, målsättning och urval*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 1997:49).

¹⁴ Wikström, Emilia (2003). *Musik på bibliotek: Införandet av obligatorisk musikförmedling på danska folkbibliotek*. Lund: Lunds universitet. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BIVILS skriftserie, 2003:24).

¹⁵ Mild, Ulrika (2004). *Musik på Internet: Framtiden för bibliotekens musikavdelningar?* Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2004:120).

överhuvudtaget något som de tänker på? Ser man utlåningen av musikinspelningar som ett problem eller är de positiva till den? Vi insåg att vi inte någonstans funnit något om hur berörda parter inom musikområdet ser på bibliotekens musikverksamhet och kom därför till slut fram till att vi ville undersöka vilka åsikter som finns avspeglade hos aktörer inom olika delar av musiklivet och som berörs av utlåningen av inspelad musik.

Michael Körnemark har genom att intervjua representanter för Ifpi, Sony/BMG och Piratbyrån gjort en fenomenografisk studie över hur de talar om fildelningsproblematiken. Det han kommer fram till är att den utgångspunkt representanterna har återspeglas retoriskt i deras sätt att tala om fildelning, men att de därmed också missar de argument som de kan stödja varandra med.¹⁶ De senaste årens utveckling med möjligheter till fildelning har för skivindustrin inneburit stora förändringar och nedgång i skivförsäljningen. Även om denna verksamhet förklarades olaglig i och med den nya upphovsrättslagen som trädde i kraft den 1 juli 2005, är det en verksamhet som fortfarande försvaras och som många anser kommer att fortsätta. Vi blev därför nyfikna på att se hur olika aktörer inom musikbranschen ser på biblioteken som förmedlare av inspelad musik. De två ytterligheter som vi kan se är att de antingen ser bibliotekens verksamhet som konkurrerande och bidragande till minskade intäkter, eller också att de ser biblioteken som ett sätt att marknadsföra sig och nå ut till en ny och eventuellt bredare publik. Den värsta farhågan var att de överhuvudtaget inte ser biblioteken. En fundering som vi från början hade var om biblioteket skulle kunna ha en roll att fylla med legala lösningar för att ge tillgång till den digitala musiken för allmänheten.

2.2 Vetenskaplig utgångspunkt

Musikbranschens relation till biblioteken är vad vi har funnit ett relativt outforskat område. Därför valde vi att genomföra en kvalitativ studie där vi fick möjlighet att anpassa arbetet allteftersom vår förståelse för ämnet ökade. Karin Widerberg understryker just att ett viktigt syfte med kvalitativ forskning är att utforska ett nytt område. Hon skriver också att ett alltför teoristyrkt angreppssätt kan vara ett hinder och inte en tillgång. Det är viktigt att vara öppen för det oväntade och att låta detta komma till tals.¹⁷ Pål Repstad skriver att det ibland kan vara nödvändigt att gå in i en undersökning utan att ha en färdig teoretisk utgångspunkt och att det kan dyka upp relevanta teoretiska idéer efter hand.¹⁸ Även Alan Bryman talar om att begrepp och teorier är något som man inom den kvalitativa forskningen brukar komma fram till på induktiv väg utifrån de data som man samlar in.¹⁹ Kvalitativ forskning kännetecknas således av generering av teorier snarare än teoriprövning.

En annan anledning till att vi valde ett kvalitativt angreppssätt i studien var att vi vill nå en djupare förståelse för deras förutsättningar och ta del av deras perspektiv. Vi ville försöka nå en ömsesidig förståelse för våra respektive verksamheter, för att öka kunskan-

¹⁶ Michael Körnemark (2005). *Fyrkantiga klossar i runda hål? En undersökning av vissa berörda parter inställning gällande delandet av musikfiler över Internet*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2005:98). s. 49f.

¹⁷ Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur. s. 35.

¹⁸ Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur. s. 98f.

¹⁹ Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi. s. 269.

perna för hur man skulle kunna gagna varandra på bästa sätt. Detta sammanföll delvis med den del av aktionsforskningen som kallas för ett intervenerande forskningsupplägg. Ragnvald Kalleberg skriver att detta innebär att forskaren själv deltar i den situation som studeras med syftet att påverka och utveckla förbättrade förhållanden.²⁰ I vår studie saknade vi möjlighet att genomföra praktiska förändringar i realiteten. För oss innebar detta att själva intervjuerna hade två aspekter. I första hand var de studiesituationer för att ta del av intervjupersonernas synsätt och tankar, men även ett tillfälle att lyfta fram biblioteksrelaterade frågeställningar och påvisa bibliotekens resurser och kompetens för dem.

2.2.1 Informationssökning

För att finna tillförlitliga informationskällor har vi sökt i databaserna LISA, ERIC, LIS-TA, Academic Search Elite och Business Source Elite. Vi har även använt oss av tidskriftsartiklar som vi funnit via biblioteket på Högskolan i Borås länregister och även motsvarande på Karlstads Universitet. Detta har vi kompletterat med sökningar i Libris, Rixlex, Artikelsök, Mediearkivet, Samsök, Presstext. Vi har även browsat bland böckerna i bibliotekshyllorna på Karlstads Universitet och sökt i Google. Dessutom har vi använt oss av källförteckningarna i de material vi funnit intressanta.

Vår litteraturstudie är uppdelad i två avsnitt, bibliotek och musikbransch. Den första delen som behandlar musik på bibliotek ur ett historiskt och kulturpolitiskt perspektiv, grundar sig på dels på kulturpolitiska dokument, dels på tidigare forskning. I den andra delen, musikbranschen, har vi haft för avsikt att återge en så aktuell bild som möjligt. Därför har vi till största delen använt forskningsresultat, men även kompletterat med en del populärvetenskaplig litteratur. Detta är framförallt när vi beskriver musikbranschens bakgrund i det inledande stycket, där vi har använt oss av musikjournalisten Mark Coleman's bok *Playback: From the Victrola to the MP3, 100 years of music*.²¹ Här bör även nämnas att en av forskarna vi refererar till också är en av informanterna, nämligen Roger Wallis. I litteraturstudien hänvisar vi till honom i rollen av som forskare vid KTH, medan han i intervjun representerar kompositörernas intresseorganisation, SKAP. Det är därför viktigt att ha i åtanke i vilken roll vi refererar till honom. Wallis deltar bland annat i ett forskningsprojekt, som heter MusicLessons, som bedrivs vid Kungliga Tekniska Högskolan. Projektet har som syfte att studera fildelningens påverkan på musikbranschens affärsmodeller och vi refererar bland annat till det i vår litteraturstudie. Viktigt är dock att påpeka att arbetet är pågående och ännu har inte slutredovisats, därför kan resultatet bedömas som preliminärt.²²

²⁰ Holmer, Jan och Starrin, Bengt, red. (1993). *Deltagarorienterad forskning*. Lund: Studentlitteratur. s. 42f.

²¹ Coleman, Mark (2003). *Playback: from the Victrola to MP3, 100 years of music, machines, and money*. New York: Da Capo Press.

²² MusicLessons [http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons\[06-05-11\]](http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons[06-05-11])

2.3 Det inledande arbetet

Musikbranschen står idag inför stora förändringar i form av nya vägar för distribution och ersättning. Vi tyckte därför att intervjuer var det bästa alternativet för att studera det som sker i nuläget och återge en så aktuell bild som möjligt. Om det inom musikbranschen finns tankar kring biblioteksverksamheten vill vi försöka lyfta fram dem och spegla hur de ser ut idag. Ett annat alternativ hade varit att göra en diskursanalys över hur relationen speglas i olika texter och debatter. Vi ansåg dock inte att detta var en möjlighet för oss eftersom vi inte stött på någon källa eller något material som vi ansåg vara av intresse att analysera.

Vi valde att genomföra undersökningen med hjälp av kvalitativa halvstrukturerade intervjuer, vilket var en metod som passade våra syften. Bryman skriver att den kvalitativa metoden gör det möjligt att vara flexibel och att ändra riktning och fokus under arbetets gång.²³ Vilket passade oss eftersom vi på förhand inte kunde förutse vart undersökningen skulle föra oss. Det var även fördelaktigt med halvstrukturerade intervjuer eftersom dessa gav intervjupersonen möjlighet att svara på de ställda frågorna på ett ingående och personligt vis. Steinar Kvale förklarar att den halvstrukturerade intervjun omfattar olika teman och förslag till relevanta frågor. Men den medger även en möjlighet att förändra frågorna och deras ordningsföljd om detta krävs för att följa upp svaren och berättelserna från den intervjuade.²⁴

De texter som vi i inledningsfasen av arbetet läste var framförallt magisteruppsatser samt artiklar om fildelning och musikbranschens struktur. Vi upptäckte att materialet som vi fann var väldigt brett och vi visste inte vad som var relevant att fokusera på, därför bestämde vi oss för att i ett tidigt skede genomföra en pilotintervju. Utifrån den litteratur vi hade läst konstruerade vi en rad frågor som vi ville fokusera på för att se om de fungerade i en intervju. Frågorna strukturerades i en intervjumall under olika teman, som var och en hade en övergripande frågeställning (se bilaga 1). Vi ordnade dessa teman i en följd som kändes logisk för oss, men vi var medvetna om att denna antagligen inte skulle följas under intervjun. Med pilotintervjun som vi genomförde avsåg vi att testa våra frågor samt att ringa in de centrala frågeställningarna. Eftersom syftet med pilotintervjun i första hand var del av konstruerandet av undersökningsmetoden, används därför inte resultatet av intervjun i undersökningen.

2.3.1 Pilotintervju

För pilotintervjun valde vi ett oberoende independentbolag som varit aktivt i drygt trettio år och med en musikutgivning som kan ses som alternativ. Efter den första kontakten bestämdes en tid för att göra en telefonintervju en vecka senare. Intervjupersonen valde att vara anonym. Vid det första samtalet ställde intervjupersonen sig frågande till intervjun och menade att hon inte hade någon åsikt om biblioteken. Detta kändes till en början lite oroväckande och vi insåg att vi var tvungna att tänka om. Vi hade gett oss in i arbetet med många konkreta biblioteksrelaterade frågor, men insåg att dessa inte skulle

²³ Bryman (2002), s. 268.

²⁴ Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur. s. 117.

kunna besvaras. De förändringar vi gjorde var därför att ta reda på mer fakta kring utlån, bestånd och inköp, samt förberedde oss på att intervjun mer skulle ske i form av en dialog kring de olika teman vi ställt upp än ett ren "utfrågning".

Då vi hade valt ett alternativt skivbolag vars utgivning är väl representerat på landets bibliotek trodde vi nog att de skulle ha en positiv inställning till biblioteksutlåning av musik. Vår förhoppning var att de, i alla fall delvis, skulle se biblioteken som ett sätt att nå ut med sin musik och göra den synlig, samt att bibliotekens inköp skulle bidra med en positiv effekt på deras ekonomi. Denna bild fick vi dock snart revidera.

Här kommer en kort redogörelse för vad vi fick för information i intervjun. Inledningen av intervjun handlade delvis om en orientering över branschen. När det gällde nedladdning framkom det att intervjupersonen tyckte att skivbolagen själva har varit delaktiga i att skapa sin egen kris. Delvis med höjda skivpriser, men delvis även för att de stora bolagen till en början såg Internet som ett hot och inte som en ökad möjlighet. Hon kritiserar de större bolagen för att de, trots sina stora resurser, inte hängde med i utvecklingen och själva skapade legala nedladdningssystem redan i ett tidigare skede. Skivbranschen har även varit dålig på att kommunicera med nedladdare och försöker skrämja dem istället för att ta till mer pedagogiska metoder. Intervjupersonen framhåller att de stora bolagen har svårt att vinna sympatier och att folk i allmänhet känner större solidaritet med de mindre bolagen. Den moderna tekniken har även den bidragit till den ökade kopieringen av musik. De program som finns idag för att bränna cd- och dvd-skivor är snabba och medför ingen minskad kvalitet. Hon påpekar att många människor inte förstår vilka investeringar och vilket arbete som producenter och skivbolag lägger ner på en skiva. Det är trots allt skivbolagen som bekostar allt för artisten. Intervjupersonen upplever att det i samhället inte finns någon positiv syn på skivbolag.

När det gäller biblioteken är hon kritisk i flera avseenden, men den främsta kritiken ligger i att de inte får någon ersättning från biblioteken när de lånar ut deras skivor. Hon kan inte avgöra om biblioteken har en positiv eller negativ verkan på skivförsäljningen, men nämner att folkbiblioteken nog har bidragit till att en massa människor har kunnat kopiera musik utan att ha behövt betala för den. Dessutom har skivbolagen inte fått någon som helst kompensation från biblioteken för detta. Hon nämner även att kulturrådet hade kommit med ett förslag att de skulle skänka ett antal skivor till biblioteken, hon berättar att de hade replikerat att biblioteken kanske kunde betala för skivorna. Intervjupersonen jämför med bibliotekens utlån av böcker och hon påpekar att det är flera led i den produktionen som erhåller ersättning från biblioteken. Intervjupersonen ser en problematik som bottnar i att musik inte riktigt räknas som kultur. Detta grundas i svårigheterna att avgöra vad som är kulturutövande och vad som produceras i kommersiella syften. Hon framhäver svårigheterna med att bli tagen på allvar och deras absoluta inställning är att de arbetar med kultur.

När vi tar upp den nya digitala musiktjänsten som BTJ lanserat i dagarna, kom det fram i samtalet att hon tycker att biblioteken eventuellt skulle samarbeta med Arkivet för ljud och bild, detta för att skapa en så bra och heltäckande databas som möjligt. Hon tycker även att det är viktigt med en ordentlig ersättning samt att det ska finnas en möjlighet att begränsa antalet nedladdningar och tiden som musiken lånas ut. Vi tar även upp möjligheten om bibliotekarien kan fungera som en lots i musikdjungeln och där framhåller hon att detta endast kan bero på bibliotekariens personliga intresse. Hon framhåller hur stort musikutbudet är och hur svårt det är att hålla reda på allt. Bibliotekarien är tvungen

att ha ett stort musikintresse och en vilja att hänga med i utvecklingen, annars kommer nog den verkliga musikfantasten vända sig åt något annat håll. Däremot tror hon att personer som har ett allmänt intresse för musik skulle kunna få hjälp på biblioteket.

Hon trycker hårt på att det är en nödvändighet med ersättning från biblioteken till upphovsmän och producenter, skivbolag etc. Annars kommer utlåningen på biblioteken enbart leda till något negativt. Intervjun tar dock en liten vändning då vi frågar om hon anser att detta bör finansieras med offentliga medel. Det tycker hon absolut eftersom hon anser att populärmusiken inte får särskilt mycket offentliga medel idag. Hon ser detta även som ett sätt att hjälpa skivbranschen. Hon medger dock att de erhåller fonogramstöd från kulturrådet, men menar att den inte är tillräcklig. Här påpekar hon att skivbranschen håller på att dö ut. Hon menar att den har gått ned med över 50 % på tre år. Intervjupersonen framhåller att man inte ska uppmuntra människor att ladda ner musik gratis, utan att man ska se till att det utgår ersättning till upphovsmän och de som har investerat i produkten.

Avslutningsvis berättade intervjupersonen att de ställer sig avvaktande inför framtiden. De kontrakterar inga nya artister, utan arbetar istället med den befintliga katalogen. Hon framhåller att det finns en stor osäkerhet inför framtiden och att de inte vet vad de kan förvänta sig. Den enda möjligheten som vår intervjuperson ser till att skapa ett positivt samarbete med biblioteken är om det utarbetas en ordentlig ersättning till upphovsmännen och till dem som har investerat i musiken.

2.3.2 Reflektioner kring pilotintervjun

Pilotintervjun kom att kretsa mycket kring den kritiska situation som intervjupersonen upplever att musikbranschens befinner sig i. Situationen beror, enligt henne, på problemen med minskade intäkter när musiken blir tillgänglig via fildelningstjänster, som i många fall är illegala. Den intervjuade uttrycker en viss skepticism gentemot biblioteken, till stor del handlar det om att de inte betalar en tillräcklig ersättning, men också att hon ser bibliotekens uppgift och kunskap framförallt är inom det litterära området. Vi tyckte det var intressant att resonemanget angående fildelning och bibliotek i båda fallen handlade om svårigheten att få ersättning. Därför fann vi det intressant att undersöka om biblioteken till huvudsak upplevs ha en konkurrerande funktion eller om det finns några som kan se biblioteken som en institution med möjlighet att vara en länk i förmedlingen av musik.

Under pilotintervjun insåg vi att för att kunna genomföra en intervenerande studie behövde vi mer kunskap kring hur biblioteken historiskt har hanterat musiken och hur man inom bibliotekssfären ser på den verksamheten idag. Detta delvis i form av statistik, men framförallt av vilken ställningen den haft och har i bibliotekssammanhang. När det gällde musikbranschen var det framförallt de olika synsätt på konsekvenserna av fildelning och de ändrade distributionssätten som verkade vara nödvändiga att ta del av. Vi bestämde oss därför att läsa in oss på dessa områden, vilket vi redovisar i kapitel 3.

2.4 Urval

Efter pilotintervjun insåg vi att vi var tvungna att tänka till angående vilka vi skulle intervjua. Vi var intresserade av att få med representanter från ett så brett fält som möjligt inom musikbranschen. Ur var och en av de aktörsgrupper som vi menar innefattas under begreppet musikbransch, kompositörer och tonsättare, artister, samt skivindustri, ville vi få med minst ett par företrädare. Ett problem med detta var hur vi skulle gå tillväga för att finna ett varierat och någorlunda representativt urval av intervjupersoner. Det hade varit intressant att genomföra intervjuer med direkt aktiva personer ur de olika grupperna, men en risk med detta var att vårt insamlade material skulle komma att innehålla ett brett spektra av olika grad av subjektivitet och felaktiga påståenden, bland annat beroende på hur initierad de intervjuade var angående biblioteksrelaterade frågor. Detta skulle kunna medföra att vårt material blev alltför spretigt för att kunna göra en meningsfull analys av. Ett alternativ hade varit att koncentrera oss på en aktörsgrupp. Istället valde vi att i första hand intervjua personer från olika intresseorganisationer som representerar upphovsmän, artister och skivindustri. Eftersom de arbetar med mer övergripande frågeställningar ansåg vi det mest troligt att de skulle kunna vara insatta i de frågor vi önskade undersöka. Dessutom ville vi i studien få med ett av majorbolagen, samt skivbolaget Naxos eftersom de har en Internettjänst som biblioteken kan abonnera på.

När det gällde vilken person vi skulle intervjua såg vi en fördel i att någon inom organisationen eller företaget gjorde valet, eftersom vi ansåg att det delvis kunde spegla ur vilket perspektiv de såg på frågan om biblioteken. Vi valde därför att skicka en kortare beskrivning av vårt ärende tillsammans med en fråga om någon hade möjlighet att delta i en intervju (se bilaga 2). Denna skickades via mejl till en person som enligt hemsidan hade ansvar för expedition eller information. I några fall fanns det på hemsidan inga personuppgifter utan endast en gemensam info-adress, till vilken vi då skickade vårt mejl. Då endast ett fåtal av de mejl vi skickat ut besvarades, valde vi att efter en vecka ringa och göra en muntlig förfrågan vilket gav ett betydligt bättre gensvar. Vid denna kontakt kunde vi i några fall direkt boka tid för en intervju vid ett senare tillfälle, eller också blev vi hänvisade till den person de tyckte var lämplig att vi skulle kontakta. Efter att vi bokat tid för intervju skickade vi ytterligare ett mejl med information om vad vi ville behandla under våra möten (se bilaga 3). Av de tillfrågade var det dock några som drog sig ur. På STIM, Föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå, lyckades vi inte finna någon som var villig att delta. Där var det framförallt till juristerna som vi blev hänvisade, men de ansåg att de inte hade något att säga och hänvisade till att STIM's inställning gick att utläsa i lagtexter och andra dokument. Av majorbolagen hade vi i första hand valt att kontakta Sony/BMG eftersom delar av deras musikutgivning finns med i det utbud som Phonofile erbjuder biblioteken. Den kvinna vi där pratade med kände dock inte till detta och ansåg att hon inte hade något att säga. Hon lovade höra med sina kollegor om någon annan hade möjlighet att delta, men då vi kontaktade henne några dagar senare fick vi beskedet att de diskuterat frågan, men ingen ansåg sig vara tillräckligt insatt för att vilja låta sig intervjuas. Den tredje aktören som vi inte fick med i vår undersökning var Naxos. Efter att de fått vårt andra mejl med information om vad vi önskade behandla i vår intervju ville de att två representanter skulle delta. Detta medförde svårigheter att finna tider som passade dem båda och efter att de avbokade två inbokade intervjuer var vi till slut tvungna att gå vidare med vårt arbete.

De flesta som vi kontaktade var otroligt positiva och angelägna om att få delta i vår studie. Några hade lite funderingar kring om de hade så mycket konkreta tankar, men då vi menade att detta inte var av så stor vikt utan att vi dels ville skapa oss en bild av deras förutsättningar inom musikvärlden, dels tänkte oss att vi mer kunde diskutera eller samtala om biblioteksrelaterade frågor var de intresserade av delta. En av anledningarna till att så många ville ställa upp kan bero på den just nu så aktuella fildelningsdebatten och att de är måna om att ta de tillfällen som ges till att sprida sina synpunkter i frågan.

2.5 Intervjumetod och bearbetning

Pilotintervjun gav oss en bra fingervisning om hur vi skulle utforma vår intervjumall för att få ut så mycket som möjligt av de följande intervjuerna. Vi fann att mallen med frågorna grupperade med olika huvudfrågeställningar fungerade bra och att det var lämpligt att låta intervjun likna ett samtal. Intervjumallen var konstruerad på så sätt att frågorna kunde anpassas till den som intervjuades, samt att vissa frågor kunde strykas eller läggas till under undersökningsperioden allteftersom arbetet gick framåt. Det visade sig i de senare intervjuerna att de underfrågor vi hade som stöd för oss själva många gånger besvarades utan att de behövde ställas, de kom automatiskt upp i samtalet.

Eftersom vi undersökte en verksamhet som vi själva inte var bekanta med ville vi försöka sätta oss in i deras tankar utifrån deras perspektiv. Vi valde därför att ha som intention att gå in i intervjuerna med vad Repstad kallar ”ett öppet sinne”, med detta menar han att man är medveten om sin förförståelse, både den personliga och vetenskapsbase-erade; men att man är beredd på förändringar kommer att bli nödvändiga under arbetets gång.²⁵ Eftersom vi för vår undersökning valt ett intervenerande upplägg, där vi även vill lyfta fram biblioteken som något positivt, såg vi inte oss själva som neutrala utan var medvetna om vår uppfattning att biblioteken har en viktig funktion att fylla i ett demokratiskt samhälle. I detta innefattar vi att man värdesätter olika typer av kulturyttringar och där vi tycker den inspelade musiken har en självklar plats.

Då de flesta av våra informanter fanns i Stockholm, var vår första intention att göra så många intervjuer som möjligt på plats. Det visade sig att det inte gick att boka in tider för intervjuerna under några begränsade dagar, utan vi skulle behöva göra ett antal resor till Stockholm. Då vi genomfört både pilotintervju och den inledande intervjun med hjälp av högtalartelefon och funnit att detta fungerade bra, valde vi därför att göra ytterligare tre på detta sätt. Tre intervjuer genomfördes däremot på informanternas arbetsplatser i Stockholm. Även om det gick bra att genomföra intervjuerna per telefon, var det de som genomfördes på plats som upplevdes som mest positiva. Det var en fördel att ha möjlighet att sitta ansikte mot ansikte med den som intervjuades, eftersom det då, genom att se kroppsspråk och ansiktsuttryck kändes mer avslappnat än telefonintervjuerna. Alla intervjuer spelades in med hjälp av en mp3-spelare, vilket gav möjligheten att lyssna igenom samtalet i efterhand. Detta gav oss möjlighet att gå tillbaks och få en bild av i vilket sammanhang olika uttalande hade gjorts. Det var för oss också en mycket bra erfarenhet som innebar att vi under intervjuperioden kunde reflektera över hur vi själva agerade, vad vi sagt och hur, under intervjuerna.

²⁵ Repstad (1999), s. 98.

När det gällde bearbetning och utskrift av intervjun insåg vi att det som passade oss bäst var att försöka lägga oss så nära originalsamtalet som möjligt och skicka detta till informanterna. Detta för att de skulle få en chans att komma med kommentarer och eventuella tillägg, men även för att vi ville säkerställa att vi hade uppfattat dem rätt. Att skriva ut hela intervjun var tidsödande, men vi fann ändå att det var värt det eftersom det underlättade bearbetandet och analyserandet av intervjun. Dessa har vi dock valt att av utrymmesskäl inte publicera i uppsatsen utan redovisar istället en bearbetning utformad efter intervjuteman som vi presenterar i kapitel 5.1.

2.5.1 Anonymisering

Intervjupersonen i vår pilotintervju valde att vara anonym. Detta berodde antagligen, åtminstone delvis, på att vi var något oklara vid inledningen av intervjun om syftet och formen av undersökningen. Eftersom vi insåg att det vid en anonymisering ändå skulle vara relativt lätt att identifiera de organisationer och bolag som vi valt för studien ville vi undvika detta. Vid kontakterna med de övriga respondenterna var vi konkreta och tydliga med våra avsikter, samt poängterade att vi i våra intervjuer avsåg att vara resonerande. Det visade sig dock att det för dem snarast var en självklarhet att de skulle namnges.

3 Litteraturgenomgång

I denna del har vi först tittat på hur bibliotekens musikavdelningar vuxit fram och vilka faktorer som påverkar dess verksamhet idag. De skrifter vi studerat är framförallt olika typer av kulturpolitiska dokument. Från början var vår tanke att göra detta som en förstudie endast för vår egen förståelses skull, men då vi inte har funnit någon tidigare kronologisk översikt tyckte vi det var motiverat att redogöra för den här.

Kapitlets andra del handlar om musikbranschen. Eftersom vi hade antagit att musikbranschen idag genomgår stora förändringar, valde vi att genom litteraturgenomgången försöka skapa en så aktuell bild av deras verksamhet som möjligt. Detta är anledningen till att en viss del av det använda materialet i denna del består av populärvetenskaplig litteratur. Det finns idag relativt mycket information inom de områden som vi valt att fokusera på, men någon specifik kunskap eller forskning som behandlar just *relationen* mellan biblioteken och skivbranschen har vi inte funnit. Det vi fokuserat på är istället närliggande frågor kring musikbranschens struktur, förutsättningar, nedladdning samt bibliotekstjänster. En faktor som också är central i denna fråga är upphovsrätten och synen på äganderätt till konstnärliga alster.

Som grund för denna studie formulerade vi följande frågor:

- Vilka är bibliotekens roller när det gäller dess musikverksamhet?
- Vilka är de viktigaste trenderna inom distribution av musik?
- Vilket är sambandet mellan de två ovanstående frågeställningarna?

3.1 Biblioteken och musiken

Under efterkrigstiden fram till 1970-talet utvecklas biblioteksväsendet i Sverige och det är då grunderna läggs för de kommunala biblioteken som sedan befästs i och med 1974-års kulturproposition. Från denna tid finns dock inte så många kulturpolitiska skrifter eller utredningar, varför vi inleder vår kronologi med 1940-, 1950- och 1960-talen samlade. 1970- och 1980-talen verkar vara en period då biblioteksfrågor varit aktuella och flera kulturpolitiska utredningar presenteras som även tar upp musikrelaterade frågor. När vi kommer in på 1990-talet mattas detta av trots att bibliotekslagen kommer 1997.

Förutom kulturpolitiska dokument bygger denna del på den finska docenten Sanna Taljas forskning kring hur synen på bibliotekens funktion och på låntagarna påverkar det utbud av musik som finns representerat, samt hur de tre diskurser hon kommer fram till varit dominerande under olika tidsperioder. Framförallt är det finska bibliotek som Talja studerat, men eftersom det finns så lite material om svenska förhållanden finner vi det intressant att ta med detta som en historisk redogörelse. När det gäller vår nutid tar vi också upp Danmark eftersom biblioteken där har ett ansvar för inspelad musik som vi inte funnit något liknande exempel på.

3.1.1 1940- till 1960-talet

Under andra halvan av 1940-talet påbörjade man ett samlat grepp på ett nationellt plan för att biblioteken skulle göras tillgängliga över hela landet. I detta arbete ingick att undersöka vilka insatser som behövdes från statens sida för att en utbredning skulle kunna förverkligas samt hur standarden skulle kunna förbättras. I den utredning, SOU 1949:28, som presenterades togs det också upp nya tankar kring vad biblioteken bör erbjuda; förutom gratis utlåning av böcker exemplifieras ”annat material” med tidskrifter, tidningar, bilder, film och grammofonskivor. Även om det står att ett visst material skall finnas för att tillgodose låntagarnas förströelsebehov, så betonas det att konstnärliga krav ska vara avgörande.²⁶

Samma år som utredningen presenterades, 1949, öppnade Karlstad stadsbibliotek som första bibliotek i Sverige en särskild musikavdelning med grammofonskivor.²⁷ Verksamheten, som innebar att besökarna i ett avskilt rum hade möjlighet att lyssna till inspelningarna, hade kommit till efter att biblioteket beviljats ett statligt stöd på 1 500 kr för att göra en gåva de fått på cirka ett hundra skivor, tillgängliga för allmänheten. Till största delen bestod donationen av olika klassiska verk, men innehöll också inläsningar i form av serien Svenska diktarröster. Ragnar Ljung som var bibliotekschef i Karlstad hade ett stort intresse för olika nya medier då det gällde både ljud och bild. I framförallt USA, men också England, hade biblioteken redan tidigare börjat erbjuda musik till utlåning och dessa verksamheter försökte han hålla sig väl uppdaterad om genom personliga kontakter.²⁸

²⁶ Folk och skolbibliotek: Betänkande och förslag. SOU 1949:28 (1949). Stockholm: Liber Förlag.

²⁷ Musik och folkbibliotek: Rapport om en kartläggning av folkbibliotekens musikverksamhet. DS 1983:13 (1984). Stockholm: Liber/Allmänna förl. s. 16f.

²⁸ Musikavdelningens öden och äventyr.

Musikbestånden på biblioteken byggdes under 50- och 60-talen upp med en tanke att på motsvarande 1700-talets musicerande i hemmen utbilda människorna i den västerländska musiken, skriver Sanna Talja. Huvuddelen av beståndet skulle bestå av det som kan kallas klassisk- eller konstmusik. Musiken skulle finnas tillgänglig för att människor skulle ges möjlighet att *lyssna*, med vilket menades att det fanns ett visst mått av mottagande med reflektion. Talja skriver att kompositören Seppo Nummi menade att detta stod i kontrast till att *höra* på musik, till exempel från en radio som kan stå på i timtal och då endast fungera som ett bakgrundsljud. Bildningssträvandet fanns alltså tydligt med och syftet var att folk genom att lyssna på musik eventuellt också själva skulle spela, men vinsten var också, enligt henne, en ökad medvetenhet om kvalitet.²⁹

Talja skriver vidare att låntagarna under denna tid oftast beskrivs som objekt vilka inte själva har insikt i kulturella värden. Bibliotekarien borde därför vara den som aktivt definierade och stödde dem i deras val. Det synsätt som präglade verksamheten var att biblioteket borde stå för en undervisande del, med basen i kulturella eller konstnärliga värden. Låntagarna skulle lära sig vad som var god kvalitet. Till detta hörde framförallt att skola in medborgarna i ett aktivt lyssnande och historiskt kunnande. Det fanns även ett långsiktighetstänkande som gick ut på att det framförallt är den klassiska musiken som har förutsättningar att ”stå sig”.³⁰

Repertoaren som biblioteken under denna period erbjuder präglas, enligt Talja, av en tvådelad betydelse av begreppet kultur; dels en individuell färdighet på ett intellektuellt plan, dels en mer generell social utveckling av ett samhälle. Det kvalitativa konstnärliga kunnandet stod för något som inte var integrerat med andra verksamheter utan behövde erövas genom utbildning. De kulturella yttringarna stod nära någon form av andlighet skilt från vardagslivet, ekonomiska intressen och allmänt tyckande. För utbudet blev konsekvenserna av detta tänkande att de ”kvalitativa” yttringarna institutionaliserades och tillgängliggjordes för de människor som förvärvat ett *kulturellt kapital*. Detta ansågs ha ett starkt samband med att man hade ett kvalitativt liv som innefattade ett aktivt engagemang och deltagande i samhällslivet, samt att man uppnått en viss levnadsstandard som också innefattade materiella värden. Följden blev att den musik som erbjöds var lätt nationalistisk i den mening att den stöttade den egna kulturen och kvalitet när det gäller musik blev i stort sett lika med den västerländska konstmusiken. På motsvarande sätt som det finns en hierarkisk syn på människans smak ställdes olika genrer mot varandra.³¹

I mitten på 1960-talet fanns det fonogram på drygt hälften av biblioteken i kommuner med fler än 60 000 invånare.³² Till största delen bestod dessa av västerländsk konstmusik. Till exempel Malmö stadsbibliotek började först 1968 köpa andra genrer, då man kompletterade med blues och jazz.³³

Till skillnad från de flesta andra västeuropeiska länder satsades det i Sverige framförallt på avlyssning av fonogram, vilket medförde att det under slutet av 1960-talet var relativt vanligt med statsbidrag för inköp av musikanläggningar. Det var också under denna

²⁹ Talja, Sanna (2001). *Music, culture, and the library: An analysis of discourses*. London: Scarecrow. s. 32f.

³⁰ Talja (2001), s. 51ff.

³¹ Talja (2001), s. 77ff.

³² Musik och folkbibliotek (1984), s. 61.

³³ Musik och folkbibliotek (1984), s. 16.

tid som biblioteken alltmer började köpa in andra medier än böcker för att vidga sitt utbud och locka allt fler besökare. Detta skilde sig från hur biblioteken i andra Västeuropeiska länder valde att hantera fonogramfrågan. Där valde man istället att redan från början lägga pengar på inköp av fonogram och erbjuda dem till utlån.³⁴

3.1.2 1970-talet

I början av 1970-talet utredde, den av regeringen tillsatta konsertbyråutredningen, fonogrammens betydelse i musiklivet samt hur fonogrammen skulle kunna distribueras så att alla medborgare fick tillgång till ett utbud av inspelad musik. Rapporten föreslog bland annat att det skulle finnas material med information och möjlighet till beställning av fonogram via postorder, på biblioteken. Detta skulle ske genom samarbete mellan Rikskonserter och Bibliotekstjänst, men själva urvalet skulle Bibliotekstjänst ansvara för.³⁵

Vid samma tid kritiserades tankarna om den bildande musiken, skriver Talja, delvis med utgångspunkt att den "amatörutbildning" som eftersträvats inte hade lyckats. Bland andra förespråkande musiksociologen Pekka Gronow de strömningar som hävdade att: "*Music should be understood as an art form consisting of different geographically and socially delimited languages*"³⁶. Dessutom förespråkades att bibliotekets uppgift var att förmedla en helhetsbild över existerande musik utan en hierarkisk värdering. Framförallt framhövdes vikten av att lyfta fram alternativa kulturyttringar som inte gavs utrymme i det alltmer kommersialiserade samhället; som exempel på detta lyfts forntida och experimentell musik fram, samt även andra kulturers musiktraditioner.³⁷

Talja skriver att under denna tid såg man ett problem i att låntagarna var utsatta för en masskultur och att de borde ges chans att upptäcka alternativ till detta. Musikbibliotekens roll blev därmed vad som skulle kunna kallas *balansräknare*, som innebar att låntagarna gavs möjlighet att vidga sina musikaliska horisonter. Vad som skulle betraktas som alternativ musik var dock inte helt lätt att definiera eftersom varje genre har sina egna små fickor som inte alltid gavs utrymme i framförallt allmänna publika medier. Biblioteken borde således erbjuda både det som ligger helt utanför det ordinarie kulturella utbudet, men också det som på något sätt kan klassas som speciellt.³⁸

I en undersökning som presenteras 1972 skrivs det att beståndet vid denna tid har vidgats på de svenska biblioteken. Vad som avses är att nya typer av medier har kommit till och att bland annat inspelningar av musik i stort sett jämföras med den tryckta litteraturen.³⁹ I slutet av 1970-talet erbjuder 75 % av landets kommuner musik till avlyssning, medan det i 42 % också är möjligt att låna inspelningar.⁴⁰

³⁴ Fonogrammen i kulturpolitiken. Rapport från Kulturrådet 1979:1 (1979). Stockholm: Liber Förlag. s. 80f.

³⁵ Fonogrammen i kulturpolitiken (1979), s. 27.

³⁶ Talja (2001), s.37.

³⁷ Talja (2001), s. 36ff.

³⁸ Talja (2001), s 55.

³⁹ Försök med bibliotek: Litteraturutredningens biblioteksstudier. SOU 1972:61 (1972). Stockholm: Göteborgs offsettr. s. 62.

⁴⁰ Musik och folkbibliotek (1984), s. 69ff.

När Kulturrådet i slutet av 1970-talet utredde fonogrammen ställning i kulturpolitiken förespråkades att biblioteken borde få en viktigare roll när det gäller förmedling av musik. Framförallt är det information om fonogram som efterlyses. Med detta avsågs att biblioteken skulle tillhandahålla kataloger över fonogram samt ett referensbestånd som skulle bestå av ett representativt urval av olika typer av musik som valts utifrån en kvalitativ standard.⁴¹ I olika rapporter tas problemet med avsaknaden av riktlinjer för verksamheten upp och att personalen ofta saknar utbildning inom området. Beståndet bestod till största delen av västerländsk konstmusik, medan det användarna nyttjar är möjligheten att lyssna på popmusik. Utredningen efterlyser en bredare definition av kvalitetsbegreppet för musik så att det omfattar olika genrer. Vid urvalet borde även hänsyn tas till lokala förhållanden.⁴² Att biblioteken skulle kunna ges en ökad betydelse och mer aktiv roll i det lokala musiklivet tar Kulturrådet upp även i sin skrift *Folkbibliotekslokaler* från 1981. För att detta ska vara möjligt menar de att det dock behövs en satsning på både lokaler och personal.⁴³

3.1.3 1980-talet

Bibliotekens utbud under 1970-talet och in på 1980-talet präglades, enligt Talja, av ett tankesätt att det som skulle erbjudas skulle stå i kontrast och påvisa alternativ till ett kulturliv som annars riskerade att bli alltför styrt av marknadsintressen. Det ansågs ligga en risk i att det fanns en kulturindustri som till huvudsak var anglo-amerikansk och som för den enskilda människan var svår att värja sej emot. När musiken används som bakgrund i vardagslivets sysslor sker ett missbruk som innebär att musiken mister sitt andliga värde. Det hävdades även att det fanns ett samband mellan det sociala arvet och kulturval, som förklarar varför de bildningssträvanden som eftersträvats inte lyckats. Den oberoende musik som skapades i olika fristående miljöer borde ges mer utrymme. Detta innefattade till exempel skivbolag eller andra kulturförmedlare som exempelvis spelställen, men också musikskapare och artister. Som motsats till den kommersiella musiken räknades också den autentiska, med vilket avsågs bland annat ethno och världsmusik vilka har sin grund i traditionell folkmusik. Musikbibliotekens roll blir ur dessa aspekter att påvisa mångfald och alternativ, samt ge utrymme till det som riskerar att inte ges plats i de kommersiella kanalerna.⁴⁴

1983 presenteras den enda utredning, som vi funnit, som är specifikt inriktad på att undersöka och ge förslag på fortsatt arbete med musik inom biblioteksverksamheten. Författaren till rapporten, Bibbi Andersson, menade att det var svårt att skapa sig en helhetsbild över musiklivet eftersom det bestod av många olikartade delar. Detta skulle kunna vara en anledning till att det saknades en kulturpolitisk helhetssyn över hur musikfrågor skulle hanteras inom biblioteken. Vilket skulle behövas för att människor över hela landet skulle ha möjlighet att få information och kunna lyssna på en bred repertoar av det utbud av inspelad musik som finns. Bredden är något som överhuvudtaget be-

⁴¹ Musik och folkbibliotek: (1984), s.17.

⁴² Fonogrammen i kulturpolitiken. (1979), s. 84f.

⁴³ Andersson, Lars (1981). *Folkbibliotekslokaler: En handbok*. Stockholm: Kulturrådet: Liber Förlag. s. 95ff

⁴⁴ Talja (2001), s. 116ff.

hövde värnas eftersom de kommersiella intressena inom fonogramområdet har en sådan avgörande betydelse över vad som finns att till försäljning.⁴⁵

I den ovan nämnda utredningen framgår att 84 % av de svenska folkbiblioteken någon gång köpt fonogram, men när undersökningen gjordes våren 1983 var det endast 63 % av dessa som fortfarande var inköpare.⁴⁶ Trots detta är det bara 9 % av kommunerna som har en uttalad målsättningsformulering för bibliotekets musikverksamhet.⁴⁷ Både när det gäller storleken på fonogrambeståndet och dess sammansättning menar författaren att det var svårt att få fram en korrekt information, men tydligt är i alla fall att det är den västerländska konstmusiken som är dominerande. Vissa bibliotek har även köpt en del kassetter, vilket i många fall består av rock och pop, samt inspelningar för barn. I det senare fallet ingår inte bara musik utan också inläsningar av sagor och berättelser.⁴⁸

I mitten av 1980-talet hade det blivit så vanligt med olika typer av musikuppspelningsapparater i hemmen att det i ett betänkande till folkbiblioteksutredningen ifrågasätts om fonogramavlyssning är något som biblioteken borde lägga resurser på. Där lyfts också fram att det utbud som fanns via radio och möjligheterna att kopiera hade ökat så pass mycket att det redan fyllde en stor funktion. Eftersom musikverksamheterna på biblioteken var så resurs- och kompetenskrävande, menade författarna, att hellre än att erbjuda en bristfällig verksamhet skulle biblioteken undvika att satsa på musik. Framförallt är det möjligheterna att på plats kunna lyssna som ifrågasätts som meningsfull. Att fler bibliotek utanför storstäderna erbjöd musik till utlån kunde de dock se som någonting positivt. Anledningen är att det i dessa områden saknas musikhandlare som har ett brett sortiment och även erbjuder musik för kvalitativa värden. En förutsättning för att denna verksamhet skulle bli betydelsefull var dock att olika aktörer inom kommunen byggde upp ett samarbete.⁴⁹

Under denna tid är det också många musikavdelningar som läggs i malpåse. I Karlstad fattades det beslut om att musikavdelningen vid stadsbiblioteket skulle läggas ned, men tack vare engagemang från allmänheten och en intensiv debatt i lokal press och även rikspress lyckades verksamheten räddas.⁵⁰

Talja menar att den rådande meningen bland bibliotekarierna, under mitten av 1980-talet, fortfarande är att det är klokt att de begränsade medel som finns till musikinköp används till musik som bedöms ha någon form av kvalitet. Den tanke som nu börjar ta form är dock att det inte anses nödvändigt eller ens rättfärdigt att ge riktlinjer för hur stor andel av beståndet som bör innehålla en viss genre. Till exempel rock och dansmusik ses nu som något självklart att ta med på grund av dess kvalitet. Kvalitetsbegreppets innebörd börjar alltså vidgas, men bör tillsammans med mångfald fortfarande vara det starkaste kriteriet för inköp.⁵¹ Det nya som kommer vid denna tid är också CD-formatet, som vi tror bör ha inneburit att det underlättade för biblioteken att ge plats till inspelad musik. Biblioteken kan alltså vid denna tid ha stått inför en liknande förändring som vi

⁴⁵ Musik och folkbibliotek (1984), s. 97ff.

⁴⁶ Musik och folkbibliotek (1984), s. 59.

⁴⁷ Musik och folkbibliotek (1984), s. 32.

⁴⁸ Musik och folkbibliotek (1984), s. 63ff.

⁴⁹ Folkbibliotek i Sverige: Betänkande. SOU 1984:23 (1984). Stockholm: Liber/Allmänna förl. s. 59.

⁵⁰ Musikavdelningens öden och äventyr.

⁵¹ Talja (2001), s. 41f.

idag står inför när MP3-formatet blir allt vanligare och det är möjligt att själv ladda ned musik från Internet.

3.1.4 1990-talet

I slutet av 1980-talet kom CD-skivan, vilken plötsligt gjorde det betydligt enklare att hantera musiken. Dels berodde detta på att formatet var mindre utrymmeskrävande, dels för att det fanns en tro på att den hade en längre hållbarhet och inte krävde samma omvårdnad. Maria Nilsson skriver att med en tillfällig svacka 1993 kan man se hur inköpen av fonogram stadigt ökar under 1990-talet. På bara några år runt 1990 fördubblades både inköpsantalet och utlånen.⁵²

Barbro Ward skriver, 1995, att många bibliotek som efter CD-skivans genombrott började bygga upp en musiksamling satsat på att attrahera en yngre generation. Andra försökte att hålla sig mer allmänna genom att skapa ett genomsnittligt urval. Hur varje enskilt bibliotek än väljer att göra, menar hon att det är viktigt att tydliggöra vad som avses med den nya verksamheten. Som exempel nämner Ward vikten av att definiera vilka som är målgruppen, samt att det finns en genomtänkt strategi för hur uppbyggnaden ska genomföras.⁵³

Låntagarna började nu ses som kompetenta nog att själva kunna definiera sina behov och att beståndet därför bör styras av efterfrågan, skriver Talja. Detta behöver inte alls innebära att musikbeståndet skulle bli likriktat och innehålla endast tillfällig "hitmusik", utan låntagarna har i allmänhet en god musikkännedom och varierande smak som mycket väl skulle ge ett mångfasetterat utbud. Bibliotekens roll är inte att vara arkiverande utan bör kunna erbjuda det som låntagarna önskar. Med detta synsätt går det inte att sätta upp generella riktlinjer för hur beståndet bör se ut, utan det kan vara skillnader beroende på var biblioteket är lokaliserat. Ett sätt att göra urvalet kan då vara att gå efter lånestatistik kombinerat med användarundersökningar.⁵⁴

Detta kulturtänkande, menar Talja, präglas av bibliotekens utbud bör eftersträva mångfald och att det finns ett kulturskapande som beror på olika skikt eller identiteter. Varje individ ses som en meningsskapande person som söker sin egen livskvalitet, vilket bidrar till ett mångfasetterat samhälle. Det är inte meningsfullt att hierarkisk värdera olika kulturyttringar mot varandra utan eventuell kvalité kan endast mätas inom samma genre. Mer intressant i ett kvalitetstänkande är att mäta hur väl våra institutioner lyckas uppfylla de varierande förväntningarna som finns hos användarna. Det är inte expertisen som ska värdera vad som ska finnas att tillgå utan utbudet bör präglas av den pluralism som finns inom den breda allmänheten. Utvecklingen av detta tankesätt hänger även samman med den postindustriella synen som också innebär en internationalisering av kulturen och de hybrider som skapas mellan olika kulturmöten. Det man inom musikbiblioteksverksamheten här har att förhålla sig till är hur de ekonomiska resurserna fördelas så att det återspeglar efterfrågan.⁵⁵

⁵² Nilsson (1997).

⁵³ Ward, Barbro (1995). Musiken åter på biblioteken: Tacka CD:n för det! *Musikbiblioteksnytt*, 1995:1, s. 1-3.

⁵⁴ Talja (2001), s. 58ff.

⁵⁵ Talja (2001), s. 158ff.

I den bibliotekslag som stiftades 1996 nämns inte längre fonogram eller musik som något som biblioteken ska satsa särskilt på. Det är framförallt den språkliga utvecklingen samt tillgång till information som framhävs.⁵⁶ Samtidigt betalas från den 1 januari 1999 fonogramersättning ut till upphovsmän och utövande konstnärer som ersättning för utlånade fonogram på folk- och skolbibliotek enligt förordning 1998:1387. Detta kan ses som en utvidgning av det biblioteksstöd för bokutlån som betalats ut sedan 1954.⁵⁷

Sven Nilsson, tidigare bibliotekschef numer forskare, författare och föreläsare inom biblioteks- och kulturområdet, menar att under 1960-talet börjar den enhetliga kulturbilden som bygger på historiska aspekter att omprövas. Från denna tid börjar man alltmer se till framtiden och de individuella kulturskaparna som delar av ett mångkulturellt spektra. Detta är en process som i ett senare skede leder fram till en splittrad bild av kulturbegreppet till mer individuella projekt, i kulturpluralism och så småningom ett verkligt mångkulturellt panorama. Ändå präglas den offentliga, synliga delen av kulturlivet av en nästan hegemonisk enhetskultur, menar han då han en bit in på 2000-talet gör en resumé över de kulturpolitiska idéerna under 1900-talet.⁵⁸

3.1.5 2000-talet

Den under 1990-talet accelererande tekniska utvecklingen och satsningarna på Internet gjorde att möjligheterna till informationsspridning kunde ske på helt nya vägar. I en rapport från Kulturrådet ses detta som en faktor som antagligen kommer att bidra till förändringar som kommer att ha konsekvenser för kultursektorn likväl som samhället i stort. En trend är att människor blir allt otåligare i sitt informationssökande. Dessutom poängteras att ”Mångfalden i kulturlivet bygger på en rollfördelning och ett samspel mellan staten, regionerna, kommunerna samt alla aktörer utanför den offentliga sektorn.”⁵⁹

Även Sven Nilsson tar upp denna utveckling och menar att det i början av 2000-talet är de kreativa krafterna och mötena inom olika kulturyttringar som styr den kulturella agendan. Detta efter att den kulturella eliten under hela 1900-talet har fått ge vika då de försökt motverka det de upplevt som mindre kvalitativt, oavsett om det gällt själva kulturyttringen eller de människor som varit konsumenter. Nilsson skriver att oavsett om vi väljer att se på den enskildes identitetsbygge eller samhällets globalisering så kommer vi att se att allt är i förändring. Nya villkor börjar göra sig gällande och det råder en stor öppenhet och ovisshet om den framtida utvecklingen.⁶⁰

Har kulturpolitiken något värde, frågar sig Nilsson. Han lyfter sedan fram att en nackdel är att det bildas en gräns som förhindrar spelet mellan offentligt-privat och att det finns en risk att man går miste om den dynamik som finns på kulturmarknaden. Samtidigt är

⁵⁶ Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996). Stockholm: Fritzes.

⁵⁷ Fonogramersättning, förordning: SFS 1998:1387 (1998). Stockholm: Fritzes.

⁵⁸ Nilsson, Sven (2003). *Kulturens nya vägar: Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent. s. 485f.

⁵⁹ *Den kulturella välfärden: Elitens privilegium eller möjlighet för alla? Svenska folkets kulturvanor 1976-1999* (2002). Stockholm: Statens kulturråd. s. 136ff.

⁶⁰ Nilsson (2003), s. 481ff.

kulturpolitiken en förutsättning för att det ska finnas bibliotek, museer, teatrar och musikinstitutioner som bidrar till en mångfald i skapandet och utövandet. Det viktiga, menar han, är att vi har en kulturpolitik som förhåller sig reflexivt till sig själv och ifrågasätter sina utgångspunkter, sina avgränsningar, sin värdegrund, sina perspektiv och sina metoder. I ett flexibelt samhälle behöver även politiken vara flexibel för att inte fastna i försteltnade ställningstaganden och strukturer.⁶¹

När det gäller musiken på bibliotek kan man i Kulturrådets årliga statistik se att under 2000-talets fem första år har både inköp, bestånd och utlån av fonogram stadigt ökat med någon procentenhet per år. Detta samtidigt som utlåningen av böcker minskat.⁶² Dessutom har nya tjänster som möjliggör nedladdning av digitalt inspelad musik via Internet under de senaste åren tillkommit.

Som första land i världen beslutades det i Danmark år 2000 att alla folkbibliotek skulle ha ett visst utbud av inspelad musik att erbjuda sina låntagare. Denna lag blev gällande under 2003. Som ett led av detta och för att biblioteken oavsett storlek skulle ha möjlighet att tillhandahålla ett bredare utbud arbetade landets sex länsbibliotek tillsammans med stats- och universitetsbiblioteket, samt danska nationalbiblioteket fram ett avtal om en digital tjänst med Phonofile; ett företag som arbetar med administration och distribution av musik via Internet. Internettjänsten som finns tillgänglig sedan den 1 september 2004 innebär att de bibliotek som önskar kan mot en årlig avgift erbjuda sina låntagare att med hjälp av lånekortet låna musik till sin dator eller MP3-spelare via nätet. Detta innebär för biblioteken att de får tillgång till ett betydligt bredare sortiment än de skulle kunna införskaffa i form av skivor, samt att det även finns tillgång till sådant som inte längre finns att få tag på ute på skivmarknaden.⁶³

I en magisteruppsats granskar Emilia Wikström de kulturella motiven och perspektiven bakom lagen om obligatorisk musikförmedling på danska folkbibliotek och studerar hur folkbibliotekens aktörer har sett på genomförandet av reformen. Undersökningen har genomförts med hjälp av intervjuer med en företrädare för Biblioteksstyrelsen och tre företrädare från olika folkbibliotek samt en genomgång av den offentliga informationen och debattmaterialet i samband med reformen. Det hon kommer fram till att musikobligatoriet är ett resultat av utvecklingen mot ett allt mer användaranpassat bibliotek som i högre grad ses som en serviceorganisation. Man strävar efter en allt högre grad av användarstyrning på biblioteken, men vill erbjuda besökarna det de önskar genom att ta hänsyn till de nya medievanorna, dvs. att intresset för läsning avtar medan intresset för film, musik och tv ökar. Ett annat motiv för genomförandet av lagen är att man vill likställa bibliotekens utnyttjande av medierna. Formen för mediet ska inte spela någon roll för huruvida de ska få plats i bibliotekets samlingar. Det är istället innehållet som ska få styra. Det kom även fram att det i Danmark finns en kulturpolitisk hållning som säger att musik är lika viktigt för mänsklig utveckling som läsning. Författaren kommer även fram till att det tycks råda stor enighet om att obligatorisk musikförmedling är viktigt och bra. Lagen innebär även en förskjutning mot ett bredare kulturbegrepp. Man ger större utrymme åt konsumtionsanpassning. Uppsatsen pekar även på musikens utbredda

⁶¹ Nilsson (2003), s 485f.

⁶² *Folkbiblioteken 2004* (2005). Stockholm: Statens kulturråd. (Kulturen i siffror, 2005:2).

⁶³ Holmgaard Larsen, Jonna (2004). Borrow and listen: It is easy and legal, too! *Scandinavian Public Library Quarterly*, nr 4, s. 8-11.

roll i samhället och att den då även rimligtvis får en större plats på biblioteken hon ser det även som en tillkomst av nytt och ungt tänkande.⁶⁴

Wikström hävdar även att media speglar biblioteken i Danmark som framåtsträvande, energifyllda, levande, kunniga och användaranpassade. Hon nämner som ett exempel att detta är den fjärde lagen i Danmarks bibliotekshistoria, centralbibliotekens struktur har diskuteras och ska förändras samt att det hela tiden sker en utveckling och hon menar att det verkar som att de danska biblioteken hela tiden strävar efter förbättring. I Danmark verkar det inte heller existera någon bild av biblioteken som någon gammal, mossig institution, utan den hade blivit framröstade som den populäraste kommunala, kulturella institutionen i Danmark i en undersökning.⁶⁵

En problematik som dock lyfts fram är själva förmedlingen av musiken, det krävs kunskap om musik hos bibliotekarien. Utan utbildning på området finns risken att förmedlingen brister i kvalitet gentemot användaren. Kommentarererna rör även tanken på att biblioteken måste kunna locka musikintresserade och kunniga besökare till biblioteken annars blir det svårt att konkurrera med Internet.⁶⁶

Intressant att nämna i detta sammanhang är även att man i Danmark, liksom i Storbritannien, valt att satsa på en lagstiftning som tillåter domstolar att från Internetleverantörer begära personuppgifter och IP-nummer vid misstankar om olaglig fildelning. Detta är en markant skillnad från andra länder, som till exempel Sverige, där vikten av personlig integritet hittills anses vara viktigare att värna.⁶⁷

3.2 Musikbranschen

För vår litteraturgenomgång av musikbranschen har vi valt att till största delen koncentrerat oss på hur musikbranschen ser ut idag, vilka förutsättningar den är verksam under och något om vilka tankegångar som finns angående framtiden. Den information vi har funnit är framförallt hämtat från bransch- och ekonomitidskrifter. Att vi har strävat efter att få en så aktuell bild som möjligt menar vi motiverar detta val av källor.

3.2.1 Den inspelade musiken

Skivindustrin föddes på slutet av 1800-talet, när det uppstod tekniska möjligheter för att fånga, lagra och spela upp ljud. Under tidigt 1900-tal lanserades även grammfonen som något som var man kunde ha råd med, och som något som borde finnas i varje hem. Ända sedan dess har branschen genomgått en rad förändringar till följd av den tekniska utvecklingen. Möjligheterna att lagra musiken har utvecklats från vinyl till kassettband och slutligen till cd- och mini-discar. Ljudet har utvecklats från mono till hi-fidelity och

⁶⁴ Wikström (2003).

⁶⁵ Wikström (2003).

⁶⁶ Wikström (2003).

⁶⁷ Brandell, Tobias (2005). Fildelning ett fall för HD i USA. *Svenska Dagbladet*, 2005-03-31.

dolby surroundljud. Uppspelningstekniken har utvecklats från grammofonspelare till stora stereosystem till små och bärbara uppspelare.⁶⁸

Cd-skivan lanserades i slutet av 1990-talet och det bidrog till ett stort uppsving för skivbolagen. Många människor köpte om sina skivor för att få musiken på cd istället för som tidigare på vinyl eller kassett. Skivbolagen kunde återutge musik och det var billigare att tillverka cd-skivor än vinyl. Trots detta sjönk inte priset, istället vände priserna uppåt. Cd-skivan blev dock en kortvarig framgång för skivindustrin eftersom konsumenterna upptäckte att det var möjligt att kopiera skivorna. Tidigare hade man spelat av musik på kassettband, nu kunde man istället läsa av hela cd-skivan och med hjälp av p2p-system sprida musiken på Internet. Detta har bidragit till ökade möjligheter när det gäller att sprida musik, som kan ses både som en fördel men även som en nackdel, i alla fall sett ur de stora skivbolagens perspektiv. Fildelning, genom p2p-system, blev vitt utbredd på endast ett par år, från 1999 till 2001. Detta tack vare en mjukvara, som sedermera blev en sajt, som kallades för Napster. Skivbranschen svarade med att stämma Napsters grundare, och lyckades få sajten stängd 2001. Det har dock inte tagit slut där utan det har kommit fram en mängd andra p2p-system, som till exempel KaZaA, Grokster och Morpheus.⁶⁹ I en rapport från 2006, som IFPI ger ut årligen om den digitala musiken, hävdar man dock att vissa av dessa p2p-bolag strävar efter att bli legitima. Detta beror bland annat på olika domslut mot fildelningsnätverken. Domsluten har inneburit att operatörer som skapar olagliga p2p-nätverk, vilka uppmuntrar användandet av nätverken för att sprida upphovsrättsskyddat material, utan tillstånd, kan hållas skyldiga för piratkopiering. Vidare beskriver rapporten att man även bedriver rättsliga åtgärder mot individer som laddar ner musik.⁷⁰

I Sverige förändrades upphovsrätten under sommaren 2005. Detta innebär bland annat att det är förbjudet att ladda ned musik från Internet utan rättighetshavarens tillstånd. Vad lagen tar sikte på är varifrån materialet kommer, förlagan måste ha lagts ut med rättighetshavarens tillstånd. Att sprida film och musik utan tillstånd genom att lägga ut materialet på Internet har redan tidigare tolkats som ett lagbrott, men det är först nu som det blir olagligt även att ladda ned det. Däremot blir det inte olagligt att ladda ned material som lagts ut med rättighetshavarens godkännande.⁷¹

Blomqvist, Eriksson, Findahl, Selg och Wallis, forskare vid Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, i Stockholm, hävdar att man kan se mp3-formatet som ett nytt media som konkurrerar med den traditionella cd-försäljningen. På samma sätt som cd-skivan konkurrerade bort vinylen, kan mp3-formatet alltså ses som en naturlig del av utvecklingen.⁷² Cd-skivan blev allt mer populär under 90-talet och hade sin höjdpunkt under 2000, samtidigt minskade försäljningen av kassetter. På samma sätt som skivor blev ersatta med kassetter, och kassetter i sin tur ersatta med cd-skivor, ser vi nu ett nytt teknikskifte, där cd-skivor börjar ersättas av dvd och mp3. Blomqvist et al. hävdar därför att detta pekar på att cd-skivans nedgång inte har så mycket att göra med fildelning utan beror istället på en förändring av format. Det är dock naturligt att många format lever kvar samtidigt under flera år. 78-varvaren ersattes med lp-skivan, lp-skivan med kassetten

⁶⁸ Coleman (2003).

⁶⁹ Coleman (2003), s. 166-179.

⁷⁰ IFPI (2006). *Digital music report 2006*.

⁷¹ Upphovsrättsförordningen, ändring: SFS 2005:0362 (2005). Stockholm: Fritzes.

⁷² Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005). *File sharing in peer-to-peer networks –Actors, motives and effects*.

och senare av cd: n, dvd: s och nu digitala mp3-filer. De senaste formaten inom musiken har varit de dominerande under ungefär 15 år vardera.⁷³

3.2.2 Musiken i ett marknadsperspektiv

Forskarna Graham, Burnes, Lewis och Langer konstaterar i artikeln *The transformation of the music industry supply chain*, att musiklivet är väldigt komplext och även om det anses som ett utövande av kultur är det samtidigt en stor industri.⁷⁴ Artikeln är skriven år 2004 och författarna påpekar att den globala försäljningen av musik årligen ligger på 38 miljarder dollar. Det är en global industri eftersom det över hela världen är samma musik, gjord av samma bolag, som spelas. Graham et al. menar att även om de fysiska produkterna har förändrats har distributionskanalerna och arbetsfördelningen inom industrin förblivit relativt stabil. Artisterna skapar musiken, skivbolag producerar, marknadsför och distribuerar och till sist är det fansen som konsumerar den. Industrin domineras av fyra stora bolag (EMI, Sony/BMG, Universal och Warner).⁷⁵ Dessa kontrollerar marknaden för inspelad musik när det gäller både produktion och distribution.⁷⁶ Det har skett en kraftfull monopolisering och globalisering av världens kulturproduktion till ett fåtal jättelika industrikonglomerat, hävdar musikforskarna Lundberg, Malm och Ronström. Men hävdar att samtidigt som det har blivit en tilltagande koncentration av makt och kapital och en allt större global hegemonisering, har mångfalden och fragmenteringen av livsvärldar ökat. Samtidigt som musiklivet har blivit alltmer homogent med samma typ av institutioner i hela världen, har å andra sidan antalet stilar och former blivit större.⁷⁷

En stark trend är att intäkterna som musiken genererar idag framförallt kommer från avgifter och licenser. Roger Wallis menar att den huvudsakliga inkomstkällan för innehavarna av upphovsskyddad musik, tidigare var försäljning av fysiska produkter i form av till exempel lp, cd, och kassetter. Trenden de senaste åren har dock varit att inkomsterna i allt högre grad kommer från licensavgifter från användare som genom olika mediekkanaler sprider musik.⁷⁸ Även Lundberg et al. pekar på den här utvecklingen och menar att musikindustrin, som tidigare fick större delen av sina intäkter från skivförsäljning, har lyckats förmera sitt kapital så att vinsten från rättigheter numera överstiger den från försäljning av fysiska produkter.⁷⁹

Lundberg et al. påpekar i sin undersökning, som är skriven 2000, att handeln med rättigheter har effekter på utbudet av fonogram, men framförallt på utbudet av musik i

⁷³ Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005) *Technology versus usage and effects*.

⁷⁴ Graham, G., Burnes, B., Lewis G.J. & Langer, J. (2004). The transformation of the music industry supply chain. *International journal of operations & product management*, 24 (11), s. 1087-1103.

⁷⁵ När artikeln skrevs, 2004, fanns det fem stora majorbolag. Men i skrivande stund är det endast fyra, på grund av sammanslagningen av Sony och BMG.

⁷⁶ Graham et al. (2004).

⁷⁷ Lundberg, Dan, Malm, Krister & Ronström, Owe (2000). *Musik, medier, mångkultur. Förändringar i svenska musiklandskap*. Hedemora : Gidlund i samarbete med riksbankens jubileumsfond. S. 61f.

⁷⁸ Wallis, Roger (2006). The changing structure of the music industry: Threats to and opportunities for creativity. *Music and Manipulation. On the social users and social control of music*. New York: Bergahan books. S. 290.

⁷⁹ Lundberg et al. (2000), s. 15f.

etermedierna. Denna handel utgörs delvis av arvoden, royalties och licenser. Det mest omfattande är dock upphovsrätt och så kallade närstående rättigheter. Dessa påverkar kostnader för användning av musik i medier. En utvidgning av dessa rättigheter höjer med stor sannolikhet totalkostnaderna. Detta kan i sin tur få till följd att mängden musik i medierna minskar och kanske därmed mångfalden. Författarna skriver att samtidigt som dessa faktorer gör att musikutbudet smalnar av i medierna är den kulturella mångfalden på tillväxt i Sverige.⁸⁰ Som vi tidigare nämnt när det gäller biblioteksutlåningen av musik utgår sedan 1999 till uphovsmannen en ersättning, som bygger på antalet utlån.

Media påverkar alltså utbudet av musik, påpekar Lundberg et al., och menar att även radion och tv:n har påverkan på produktionen av musik. På grund av att de flesta radiostationer och tv-kanaler vill nå de mest köpstarka grupperna sker en strömlinjeformning av musikutbudet. I Sverige finns, enligt Lundberg et al., inte så många publiksegment som är tillräckligt stora för att utgöra en konsumentgrupp. Radiostationernas urval därför blir i praktiken begränsad till relativt få format. På radioföretagen vill man inte hantera alltför stora flöden av fonogram inom det givna formatet. Därför gör man så kallade spellistor med ett begränsat antal musikstycken. Ungefär samma process äger rum på musikvideokanalerna. Lundberg et al. menar således att musikformatet i etermedierna styr innehållet i fonogramutbudet mot musik som passar in i stationernas format.⁸¹ Som en motvikt till detta kan bibliotekens bestånd väljas som ett komplement till det övriga musikutbudet och innefatta det som Talja benämner alternativa repertoarer.⁸²

3.2.3 Internet och fildelning

Det finns ingen enighet angående huruvida illegal fildelning och nedladdning påverkar skivbranschen. För närvarande bedrivs ett EU-stött projekt, som heter MusicLessons, vid KTH. Projektet har som syfte att studera fildelningens påverkan på musikbranschens affärsmodeller är pågående och har ännu inte slutredovisats. Därför kan deras resultat bedömas som preliminära.⁸³ Forskarna som är verksamma inom projektet menar att det finns forskning som tyder på att fildelare även ägnar sig mycket åt legala nedladdningar av musik. Vidare hävdar de att det även finns forskning som tyder på att Internet är ett bra verktyg för musiker och deras bolag att göra reklam för sin musik. Internet utgör även en bra källa för musikintresserade människor att upptäcka ny musik och nya artister, eftersom det har ett stort utbud och bredd. Internet ger även nya grupper möjligheten att presentera sig själva och sin musik. Sammantaget ger detta en stimulerande effekt på uppkomsten av ny musik och nya artister, det stimulerar även försäljningen av ny musik. De menar att det är tydligt att fildelning stimulerar musikintresset. Dessutom finns indikationer som pekar på att en del av de människor som laddar ned musik köper mindre cd-skivor, men om detta enbart beror på den illegala nedladdningen är svårt att uttala sig om. De negativa effekterna är alltså betydligt svårare att räkna ut enligt Blomqvist, Eriksson, Findahl, Selg och Wallis.⁸⁴

⁸⁰ Lundberg et al. (2000), s. 142.

⁸¹ Lundberg et al. (2000), s. 141.

⁸² Talja (2001), s. 54f.

⁸³ MusicLessons <http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons> [06-05-11]

⁸⁴ Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005). *Trends in downloading, file sharing and music sales*.

Professor Meisel och hans kollega Sullivan hävdar att det är troligt att en okontrollerad fildelningsteknologi kommer att stimulera försäljningen av fysiska cd-skivor. En stor fördel med denna teknologi är att människor får möjlighet att prova på musik, enkelt snabbt och billigt. Med möjligheten att få provlyssna, kan konsumenten avgöra om han tycker att musiken är bra, detta kan leda till att fildelningen fungerar som ett bistånd till försäljning av musik i traditionella format. Meisel och Sullivan påpekar även fördelen med att musiken fritas från den fysiska begränsning som ligger hos cd-skivor. Det innebär att konsumenter får en större frihet att välja de särskilda låtar de vill köpa och slipper på så sätt betala för ett komplett paket som är fallet med fysiska cd-skivor.⁸⁵ Även IFPI's rapport nämner fördelar med digital musik. Till exempel kan konsumenterna välja att endast köpa enskilda låtar från en skiva, få möjlighet att provlyssna och få fri tillgång med hjälp av prenumerationstjänster, lyssna på musik utanför hemmet i en portabel spelare eller mobiltelefoner, lyssna på musiksändningar på tv etcetera.⁸⁶

Blomqvist et al. menar att det går att urskilja en skillnad mellan hur de stora internationella skivbolagen och de mindre har reagerat på den tekniska utvecklingen. De sistnämnda har ofta sett Internet som en möjlighet, eftersom de kan marknadsföra sin produkt och nå ut med den på ett lättare sätt. Även om vi noterar att det här kan finnas undantag, se till exempel på pilotintervjun som var med ett medelstort bolag. De stora bolagen har istället sett det som en kanal där de inte längre har kontrollen över sin produkt och ett hot mot deras stora investeringar i globala superstjärnor.⁸⁷ Även forskarna Horner och Swiss skriver 1999, att independentbolagen hittills har använt sig mer av Internet än de stora majorbolagen. Genom Internet har independentbolagen kunnat nå sina kunder direkt utan att ta hjälp av majorbolag eller andra mellanhänder vid distribution av sina produkter.⁸⁸ Meisel och Sullivan för ett liknande resonemang och hävdar att många av majorbolagen länge såg Internet som ett hot och inte som en möjlighet. De påpekar att många av independentbolagen har däremot inte sett p2p som ett hot. I många fall har dessa bolag haft svårigheter att nå ut till den stora massan med sin musik, och i de fallen har ibland p2p-nätverk fungerat som en marknadsföringskanal som istället stimulerat skivförsäljningen.⁸⁹ Graham et al. drar slutsatsen att kombinationen av Internet och p2p-nätverk omkullkastar majorbolagens dominans över vilken typ av musik som ges ut. Den fysiska produkten, som till exempel en cd-skiva, ersätts med digitala produkter som kan distribueras via Internet. Enligt författarna har detta tre stora inverkningsområden på skivindustrin. Den första är att den fysiska distributionen kommer att bli mindre och mindre viktig. Den andra är att de fyra stora bolagens dominans på marknaden kommer att omkullkastas till fördel för de mindre bolagen, vilka kommer att få det lättare att komma in på marknaden. Den sista är att ökningen av illegal fildelning via Internet kommer att undergräva de stora skivbolagens position.⁹⁰

Fram till nyligen har de största pengaströmmarna inom branschen gått till de stora majorbolagen. Med sina dryga 80 % av marknaden har dessa dominerat industrin, tills

⁸⁵ Meisel, J.B. och Sullivan, T.S. (2002). The impact of the Internet on the law and economics of the music industry. *Info 4* (2). 16-22.

⁸⁶ IFPI (2006). *Digital music report 2006*.

⁸⁷ Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005). *Overview of relevant policies and their characteristics*.

⁸⁸ Horner, B. och Swiss, T. (1999). *Key terms in popular music and culture*. Oxford: Blackwell Publishers. s. 232.

⁸⁹ Meisel och Sullivan (2002).

⁹⁰ Graham et al. (2004).

uppkomsten av Internet, och har använt förändringar i teknologin till att förbättra deras konkurrenskraft. Genom att strukturen på musikbranschen förändras till en mer flexibel och dynamisk nätverk kommer troligtvis majorbolagens makt reduceras, eftersom de inte längre kommer att ha möjlighet att ha kontroll över de stora distributionskanalerna. Internet som distributionskanal är öppen för alla att använda, vare sig man är ett mindre skivbolag eller enskild artist. Samtidigt kommer den ökande möjligheten för konsumenterna att finna och få tag på musik genom att söka på Internet att minska inflytandet av marknadsföringskanaler som till exempel MTV. Det största hotet mot majorbolagens dominans är dock piratkopiering och spridning på Internet. Det är genom att kontraktera artister, kontrollera distributionen och erhålla ersättning som skivbolagen har fått sin dominant position. Om de inte längre kan få betalt för sina tjänster kommer hela deras verksamhet att gå under. Det är i alla fall tydligt att det sker ett maktskifte, från majorbolagen till både artister och konsumenter. Artikeln påpekar att artisterna inte själva förlorar mycket på den illegala nedladdningen, eftersom det endast är ett fåtal av dem som tjänar pengar på att sälja skivor, och av dessa går 85-90 % av intäkten direkt till deras skivbolag. Det vore istället möjligt för dessa artister att sälja sin musik direkt från en egen hemsida. Men överlag är det nog konsumenterna som tjänar mest på förekomsten av musik Internet.⁹¹

I undersökningar av Blomqvist et al. har det framkommit att fildelning via p2p nätverk kan vara en komplicerad och tidskrävande aktivitet. Om det fanns en musikaffär som kunde erbjuda ett stort musikarkiv till ett överkomligt pris med god kvalitet, skulle många p2p användare kunna tänka sig att bli betalande kunder. Många människor som har handlat via en digital musikaffär har haft problem, de kan inte hitta det som de söker och de har inte blivit korrekt informerade om deras begränsade rättigheter som användare.⁹² I och med att utbudet på produkter ökar sker det även en ökning i behovet av virtuella navigatörer som erbjuder tillvägagångssätt och plattformar för alla deltagare att finna varandra. För att nå ut till de konsumenter som använder digital musik bör skivbolag och artister samarbeta med dessa plattformar.⁹³

P2p-system har fram till nu i stort sett varit associerade med illegal nedladdning av musik och filmer. Nu vill emellertid skivindustrin se att p2p-teknologin kommersialiseras för att användas till legal distribution av musik. Det har tillkommit ett antal överenskommelser under 2005 för att uppnå det här målet. Det är oklart i vilken utsträckning som CD:n kommer att ersättas av digital musik men forskning pekar på att detta kommer att ske gradvis snarare än snabbt.⁹⁴

3.2.4 Förändrade distributionsled

Graham et al. påpekar att varje led mellan artisten och konsumenten bidrar till en extra kostnad på produktens slutliga pris. Majorbolagens ledande position har traditionellt varit uppbyggt genom vertikal integration och tillväxt genom förvärv. Introduktionen av Internet som leveranssystem innebär att man inte längre behöver gå genom de traditionella kanalerna. Artisten kan kommunicera direkt med konsumenten till i princip ingen

⁹¹ Graham et al. (2004).

⁹² Blomqvist et al. (2005). *Trends in downloading, file sharing and music sales*.

⁹³ Graham et al. (2004).

⁹⁴ IFPI (2006). *Digital music report 2006*.

kostnad alls och utan begränsningar av informationens innehållsrikedom. Internet tar helt enkelt tar bort behovet av fysisk distribution och handel. Graham et al. menar att den elektroniska distributionen är etablerad och kommer att fortgå. Andra faktorer som till exempel piratkopiering och artister som oberoende av skivbolag marknadsför sin egen musik är relativt nya företeelser och effekterna av dessa är ännu ganska oklara.⁹⁵ Zhang talar också om att musikindustrin genomgår en stor förändring. Utbredningen av teknologi som cd-brännare, mp3-spelare, bredband och p2p-nätverk accelererar förändringen av förutsättningarna för aktörer inom branschen.⁹⁶

Det är inte enbart strukturen på leveranssystemet som förändras utan det sker även ett skifte på maktbalansen inom industrin. Majorbolagen förlorar en hel del av sitt inflytande, till fördel för artisterna och konsumenterna. Artisterna får andra alternativ än enbart majorbolag och konsumenterna får fler valmöjligheter till lägre kostnader. Tidigare var man tvungen att etablera ett stort distributionsnätverk, eller ett stort antal affärer. Men med Internets möjligheter är detta inte längre nödvändigt. Konsumenterna kan nå direkt och mellanhänder är egentligen överflödiga. Internet har stort inflytande på hur musiken distribueras. Distributionen i digital form ökar alltmer, både legalt och illegalt.⁹⁷ IFPI skriver att lagliga nedladdningstjänster har spridits internationellt under de senaste åren och prenumerationstjänsterna ökar stadigt. Skivbolagen har även börja med att licensiera sin musik till olika onlinemusikföretag, som till exempel Apple och Microsoft, samt till olika mobiltelefonleverantörer.⁹⁸ Meisel och Sullivan talar även om denna utveckling. De menar att förutom att bekämpa upphovsrättsliga överträdelser i domstol och förvärva nytillkomna rivaler, ägnar sig musikindustrin även åt att utforma en teknologisk strategi för att bibehålla sina maktkällor. Målet är att distribuera digital musik online som respekterar existerande rättigheter för musikbolag och skivbolag.⁹⁹

3.2.5 Att lyssna på musik

I dag är det nästan lika vanligt att diskutera hur man lyssnar på musik som vilken typ av musik man lyssnar på.¹⁰⁰ IFPI skriver att man jobbar mycket med att erbjuda flexibilitet för konsumenten, när det gäller att lyssna på nedladdningar, vare sig man är i eller utanför hemmet.¹⁰¹ Även Blomqvist et al. talar om att det är viktigt för användare av digital musik att det är möjligt att förflytta musiken mellan olika apparater och att det är går att dela musiken med familj och vänner. Det finns indikationer som pekar på att användare av digital musik är villiga att betala lite extra för att erhålla mer rättigheter med sin köpta musik. Det finns en konkurrens mellan de olika formaten och då inte enbart mellan cd och mp3. Exempelvis finns det finns dvd, spel och musik på dvd. Det finns alltså fler alternativ för människor att välja mellan i dagens samhälle, än vad det fanns på till exempel 1970-talet. Det är dock viktigt att ta hänsyn till att digital musik inte enbart är nedladdningar från Internet. Den största källan för digital musik är cd-skivor, egna och skivor från familj och vänner. Sedan följer nedladdningar från p2p-nätverk och lika fre-

⁹⁵ Graham et al. (2004).

⁹⁶ Zhang, M.X. (2002). *Stardom, peer-to-peer and the socially optimal distribution of music*.

⁹⁷ Graham et al. (2004)

⁹⁸ IFPI (2005). *Digital music report 2005*.

⁹⁹ Meisel, J.B. och Sullivan, T.S. (2002).

¹⁰⁰ Coleman (2003). S. xiii.

¹⁰¹ IFPI (2006). *Digital music report 2006*.

kvent musikrelaterade sajter på Internet. Digital musik sprids även ofta med hjälp av meddelanden. Idag finns det många källor som innehåller digital musik och p2p-nätverk är endast en i mängden.¹⁰²

I en framtidsbild, som David Kusek och Gerd Leonhard beskriver, ses musiken som ett fritt flödande vatten som ingen kan äga. CD-skivorna blir i detta samhälle som ett buteljerat mineralvatten där också inramningen har betydelse och skapar en viss exklusivitet för den som söker något extra. Den Internetbaserade musiken, menar de, inte kan uppnå samma ljudkvalité som den inspelade skivan, varför den fysiska produkten ändå kommer att ha en viss marknad. Människor vill kunna lyssna på musik oberoende av var de befinner sej och musik omger oss också överallt. Det som behövs är att artister slutar se sig som skapare av solitt gods och att det blir viktigare att skapa kreativa program och presentera ny musik så att det blir lätt, roligt och mer tacksamt för användarna att finna det de tycker om.¹⁰³ De menar att musik i framtiden inte kan ses som en produkt som är möjligt att ha upphovsrätt på. Detta sätt att tänka har vuxit fram i takt med de senaste hundra årens möjlighet att göra inspelningar och därmed med knyta denna kulturyttring till. Istället är skivförsäljningen endast en liten del och det gäller för de olika kreatörerna att ha många bollar i luften. En stor del av inkomsterna kommer från livespelningar och försäljning av olika kompletterande produkter. För kunderna är det dessutom artisterna man är intresserad av och inte skivbolaget.¹⁰⁴

Inom musikbranschen har man i sin marknadsföring arbetat mycket med att den musik man erbjuder ska passa alla, det vill säga one-size-fits-all. Detta menar Kusek och Leonhard inte längre fungerar när musiken digitaliseras. Många söker sig till de artister de redan känner igen eller på något sätt är nära relaterade till. För att hitta ny musik är det viktigt med ett personligt tilltal och att man känner förtroende till den som rekommenderar. Tänkbart är det därför att musiklyssnarna själva kommer att agera som smakråd-givare åt varandra och därmed själva styra vilken musik som konsumeras.¹⁰⁵ Idag finns det exempel på Internet när musik- och bokhandlare i anslutning till varje titel rekommenderar annat, grundat på vad människor som har köpt denna titel har köpt ytterligare.

Istället för att inkomsterna ska komma från upphovsrättsskyddad musik föreslår Kusek och Leonhard att detta finansieras med hjälp av skatter på till exempel avlyssningsapparater och annan utrustning. Ett annat sätt och se det är att intäkter tas från de licenser som man behöver för att få tillgång till bredbandsnät på ett motsvarande sätt som man i Europa har licensavgifter för innehav av TV-apparater.¹⁰⁶ Enligt Blomqvist et al finns det båda en rapport från OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) och en från US CED (US Committee for economic development) som har observerat att den strömlinjeförning som utbudet i mediakanalerna (tv och radio) har genomgått, medfört att många söker annorlunda musik på Internet. Båda dessa rapporter argumenterar för att göra all nedladdning legal, genom någon form av avgiftssystem som sedan distribueras, än att försöka förklara någonting som miljoner människor gör olagligt. I likhet med Kusek och Leonhards förslag skulle detta innebära en sorts modell där man får betala en avgift för att få tillgång till hela utbudet kombinerat med en sorts DRM-övervakning som kan övervaka vad som laddas ner så att det går att distribuera

¹⁰² Blomqvist et al. (2005). *Trends in downloading, file sharing and music sales*.

¹⁰³ Kusek och Leonhard (2005), s. 15.

¹⁰⁴ Kusek och Leonhard (2005), s. 20f.

¹⁰⁵ Kusek och Leonhard (2005), s. 57f.

¹⁰⁶ Kusek och Leonhard (2005), s. 125.

ersättning till upphovsmännen.¹⁰⁷ Dessa nätverk kommer dock aldrig att ha möjlighet att konkurrera rent kvalitetsmässigt med andra väl uppbyggda nedladdningssajter, eller heller inte med den fysiska produkten där konsumenten har en förkärlek för ett fysiskt föremål. Dessa p2p-nätverk skapar möjligheter för produkten och artisten att marknadsföra sig själva, men bidrar också till att konsumenten får tillgång till ett brett utbud av musik. Det sistnämnda främjar en fortsatt utveckling av den kulturella mångfalden.¹⁰⁸

Blomqvist et al. påpekar att antalet användare av Internet ökar i Europa. Men även om antalet ligger på 70 % i vissa länder, som till exempel Sverige, är genomsnittet 40 % i hela Europa. Detta innebär att majoriteten av européer fortfarande befinner sig utanför den värld som utgörs av Internet.¹⁰⁹ I Sverige är en av tre svenskar alltså inte del av informationssamhället. Spridningen av ny teknologi tar tid och all teknologi och dess lösningar är inte av intresse för alla människor. Utvecklingen styrs inte längre av efterfrågan utan av ekonomiska och tekniska anledningar.¹¹⁰ Blomqvist et al. talar om att nya media ofta fungerar som ett komplement till andra. De ger exempel som till exempel när tv: n kom var radion orolig att de skulle tappa lyssnare. Men så var inte fallet, de fungerar istället som ett komplement till varandra.¹¹¹

4 Resultat av litteraturstudien

4.1 Vilka är bibliotekens roller när det gäller dess musikverksamhet?

På ett nationellt plan fanns det redan från mitten av 1900-talet intentioner att musik genom biblioteken skulle ges en geografisk spridning över hela landet. För att också alla, oavsett ekonomiska förutsättningar, skulle ha möjlighet att lyssna satsades det framförallt på avlyssning på biblioteket. Idag innefattar det även tillgång till tekniska lösningar, som till exempel Internet.

Det finns olika sätt att se på vilken typ av musik som ska finnas tillgänglig på biblioteken. Dessa synsätt tydliggör till exempel Sanna Talja, som benämner dem bildning, alternativ eller mångfald. De olika synsätten har varit dominerande under olika tidsperioder, men har även existerat parallellt med varandra. Urvalskriterierna innefattar olika typer av kvalitetsbegrepp. Under 1980-talet talades det om att det var viktigt att värna om bredden i musiklivet. Bibliotekens roll blir, sett ur det aspekten, att påvisa mångfald och alternativ, samt att ge plats till det som riskerar att inte komma med i de kommersiella kanalerna. Under 1990-talet skiftade synsättet på så vis att det som låntagarna efterfrågade var det som till stor del styrde utbudet. Det som eftersträvades var en mångfald i utbudet. För att uppnå detta är det viktigt att fördela resurserna så att de återspeglar efterfrågan samt att tydliggöra och definiera målgruppen.

¹⁰⁷ Blomqvist et al. (2005). *Overview of relevant policies and their characteristics.*

¹⁰⁸ Blomqvist et al. (2005). *Overview of relevant policies and their characteristics.*

¹⁰⁹ Blomqvist et al. (2005). *Trends in downloading file sharing and music sales.*

¹¹⁰ Blomqvist et al. (2005). *Technology versus usage and effects.*

¹¹¹ Blomqvist et al (2005). *Technology versus usage and effects.*

Musikverksamheten på bibliotek kan även ses som speciellt viktig i mindre städer, där det många gånger finns en avsaknad av en lokal skivhandlare. I dagens samhälle där alltfler människor har tillgång till Internet och således även skivbutiker online, kan ändå bibliotekarien ses som en viktig förmedlare, betydelsen av en personlig kontakt anses som stor. Både när det gäller att få tips på musik, samt att få vägledning hur och var man söker musik. Biblioteken erbjuder även möjligheter för människor att få provlyssna på musik innan ett eventuellt köp, och de kan även förmedla köp genom att tillhandahålla kataloger eller information om beställningar.

4.2 Vilka är de viktigaste trenderna inom distribution av musik?

Skivbranschen domineras av fyra stora majorbolag (EMI, Sony/BMG, Universal och Warner) och dessa kontrollerar marknaden för inspelad musik, när det gäller både produktion och distribution. Litteraturen indikerar att trots de stora bolagens majoritet, verkar en alternativ trend inom musikbranschen vara en mångfacettering till förmån för artister och framförallt konsumenter. Det beror till stor del på utvecklingen av Internet och valmöjligheterna när det gäller vilket format musiken ska läggas på. Detta leder till ökade möjligheter att distribuera musik, eftersom den inte behöver gå genom de tidigare gängse distributionskanalerna. Genom Internet finns möjligheten att sprida musiken direkt till konsumenterna utan mellanhänder.

Åsikterna om huruvida den illegala nedladdningen av musik påverkar musikbranschen positivt eller negativt skiljer sig åt. Vissa pekar på en positiv verkan med ökad publicitet, försäljning och en chans till att få provlyssna på musiken. Andra pekar på ett direkt svinn för artisterna och framförallt skivbolagen. Centralt är att de som har varit med och tillverkat musiken på ett eller annat sätt måste få ersättning. Det finns idéer om att det skulle kunna ske med hjälp av någon form av licensiering alternativt beskattning.

Enligt litteraturen har musikutbudet i tv- och radio smalnats av och blivit allt mer strömlinjeformat. Detta samtidigt som den digitala utvecklingen medfört att det totala utbudet av musik ökat. Ett problem är att det är svårt att orientera sig i det stora utbudet. En studie påvisar att fildelning via p2p-nätverk många gånger är en komplicerad och tidskrävande metod. Många fildelare kan istället tänka sig att bli betalande kunder om det till exempel finns en bra skivaffär med ett stort utbud av bra kvalitet. Denna forskning påpekar att det finns ett behov av virtuella navigatörer som erbjuder plattformar för att alla deltagare ska finna varandra. För att nå ut till de konsumenter som använder digital musik bör skivbolag och artister samarbeta med dessa plattformar.

Vikten av ett personligt tilltal lyfts fram av i litteraturen. För att upptäcka ny musik är det viktigt att känna tilltro till den person som rekommenderar den. Den tidigare marknadsföringen av musik har anpassats för att det som erbjuds ska passa alla, detta är inte gångbart med den nya digitaliserade musiken.

4.3 Vilket är sambandet mellan de två ovanstående frågeställningarna?

Biblioteken kan ses som ett alternativ till det alltmer stereotypa utbudet i radio och tv. De kan ge plats åt det lite mer udda, som inte får plats i de kommersiella kanalerna och värna om en mångfald i musikutbudet. Bestånden på biblioteken kan delvis väljas som ett komplement till det befintliga utbudet i radio och tv, för att på ett sätt verka som en form av motvikt.

I och med det ökade utbudet av musik i olika format, som kan nås genom olika sökvägar, är biblioteken en tillgång när det gäller att ge människor hjälp att finna musik som de söker. Biblioteken kan även ses som ett enklare, säkrare och framförallt lagligt alternativ till fildelning för många människor. De skulle även kunna fungera som en virtuell navigatör och utveckla en plattform som bidrar till att människor finner den musik som de söker samt introducera ny musik.

Biblioteken erbjuder även möjligheter till att provlyssna. Denna möjlighet kan också ses som ett bistånd till försäljning av musik i traditionella format. En fördel med det digitala format där musiken lagras som filer är att det finns möjlighet att endast köpa en låt. Biblioteken får även det lättare med att lösa problem med lagring och hantering av musiken, och skulle till en följd av detta ha möjlighet att erbjuda ett större utbud.

Genom att biblioteken finns spridda över hela landet, finns möjligheten att ge människor tillgång till musik, oavsett vart de bor. Även om det mesta idag finns tillgängligt på Internet pekar litteraturen på betydelsen av den personliga kontakten. Många användare behöver hjälp med att söka i det stora utbudet och alla människor har inte tillgång till en dator med Internetuppkoppling i hemmet. Biblioteken och bibliotekarierna kan få en allt större roll, speciellt med tanke på avsaknad av skivaffärer på mindre orter.

Slutligen skulle eventuellt staten kunna erbjuda möjligheter att på något sätt reglera ersättning till dem som är verksamma med att skapa och framföra musik genom att musiken tillgängliggörs via biblioteken. Genom att bidra till att pengarna fördelas på ett så rättvist sätt som möjligt är det ytterligare ett sätt att främja mångfalden i musikutbudet.

5 Strukturell idé

För att bearbeta och analysera intervjuerna ansåg vi oss behöva ett antal teman. Dessa teman utgör arbetets referensram och i det här kapitlet redogör vi för hur de har fastställts.

Utifrån litteraturstudien anser vi att följande perspektiv framträder:

- Urvalskriterier som innefattar olika typer av kvalitetsbegrepp. Vad är det som ska finnas tillgängligt.
- Tillgängliggörande, såväl geografiskt, det vill säga tillgång oavsett var i landet man bor, som tekniskt, när det gäller till exempel möjligheter till avlyssning.

- Bibliotekarien som förmedlare. Både när det gäller att få tips på musik samt att få vägledning hur och var man söker musik. Detta omfattar även betydelsen av en personlig kontakt.
- Möjligheter att provlyssna eller förmedla köp.
- Arkivfunktion, det vill säga att man tillhandahåller sådant som kan vara intressant att bevara.
- Upphovsrätten är en central fråga som är avgörande för bibliotekens möjligheter att tillgängliggöra musik.
- Medietyp. Idag finns det en mängd olika format som lagrar musik, vilket medför olika möjligheter att tillgängliggöra musiken.
- Marknadstänkandet har en stor betydelse för hur musikbranschen har utvecklats.

De perspektiv som framträder i litteraturstudien har likheter med aspekter av biblioteksverksamhet som tidigare påvisats i två magisteruppsatser kring bibliotekens uppdrag. Dels gäller detta Maria Nilssons undersökning av vilka grundtankar som bibliotekens musikverksamhet grundar sig på.¹¹² Dessutom tycker vi att de diskurser som Åsa From menar framträder i synen på bibliotekens uppdrag, angränsar till våra perspektiv.¹¹³

Maria Nilsson har i sin magisteruppsats, undersökt vilka motiveringar, målsättningar samt kriterier för urval det har funnits med bibliotekens fonogramverksamhet. Vilka kopplingar som finns till kulturpolitiken samt om synen på verksamheten har förändrats över tid. Hon presenterar en redogörelse för hur motiven till fonogramverksamheten har skiftat från 60-talet fram till idag. Maria Nilsson finner att den motivering som stärkts under senare år är att fonogramverksamheten ska göra biblioteket attraktivt och locka nya låntagare, särskilt barn och ungdomar, som ska låna även böcker. Hennes slutsatser om kopplingen till kulturpolitiken är att det har funnits ett större intresse från kulturpolitiskt håll än från bibliotekshåll för att biblioteken ska fungera som en kanal för såväl distribution i områden där brist på fackhandel råder, värna kvalitetsmusik, svensk musik och tillgängliggöra ett bredare utbud som komplement till det kommersiella utbudet.¹¹⁴

Åsa From, har i sin uppsats undersökt hur det resoneras kring folkbibliotekets uppdrag i ett antal biblioteksrelaterade tidskrifter. Hon menar att resultatet inte påvisar någon framträdande skillnad i sättet att formulera uppdraget i teori respektive praktik. Det övergripande intrycket av resultatet, menar From, är istället att de båda perspektiven karakteriseras av samma motsättningar och oenighet kring sätten att formulera uppdraget. Detta pekar på att det finns en utbredd brist på konsensus inom folkbiblioteksfältet, oavsett om man är teoretiker eller praktiker, angående vad ett folkbibliotek egentligen är, och vad det bör göra. Hon anser att de olika uppfattningarna kring uppdraget i förlängningen konstruerar olika identitetsuppfattningar för folkbiblioteket som institution

¹¹² Nilsson, Maria (1997), s. 28f.

¹¹³ From, Åsa (2006). *Folkbibliotekets uppdrag i teori och praktik. En diskursanalys kring formulerandet av folkbibliotekets uppdrag i ett urval biblioteksrelaterade tidskrifter under åren 1999-2000*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2006:19).

¹¹⁴ Nilsson, Maria (1997).

och därmed har stor betydelse för hur verkligheten ser ut. Det leder även till konsekvenser för hur verksamheten utformas och hur användarna bemöts.¹¹⁵

5.1 Teman för intervjuedovisning

Utifrån de perspektiv som framträder i litteraturen, Nilssons grundtankar och Froms diskurser, formulerade vi följande teman att använda i analysarbetet av våra intervjuer samt i intervjuedovisningen. From talar dock om bibliotekets uppdrag i samhället generellt och är mer inriktad på litteraturen och läsningen, vilket gör att vi endast ser att det är relevant att använda vissa delar av hennes resonemang.

Följande teman använder vi:

Information – From menar att detta är en av de funktioner som framträder starkt i studiematerialet. Nilsson beskriver detta område som en framträdande grundtanke som innebär att biblioteken ska ge information om musik genom att tillhandahålla fonogram som ett komplement till böcker om musik. Här framhålls det att det inte är nog att bara få läsa om musik utan man bör även få lyssna till den för att få tillräckligt med information. Att lyssna på musik är information i lika hög grad som att läsa om den. En annan viktig del av information, som Nilsson urskiljer är att tillhandahålla kataloger över tillgängliga fonogram och information om beställning. Här tillkommer även att ta vara på nya möjligheter till information genom olika databaser, skriver Nilsson.

Demokrati – From menar att tanken att bibliotekets service skall erbjudas gratis och till alla medborgare är grundläggande. Hon framhåller även att det ofta förekommer en betoning på att biblioteket har ett ansvar för att se till även ”informationssvaga grupper”, det vill säga de som inte har andra möjligheter att få tillgång till information och informationsteknik, sätts i fokus. From skriver att denna roll associeras med att biblioteket ska erbjuda upplysning och samhällsinformation, men framförallt att det ska vara neutralt, öppet för insyn samt fritt från ekonomiska, politiska och religiösa intressen. När Nilsson talar om demokrati nämner hon att avhjälpa problemet med den ojämna fördelningen då det gäller tillgången till ett brett och mångsidigt utbud av musiken. En stor del av befolkningen har inte tillgång till annat än storsäljarna, menar Nilsson. På små orter kanske det inte ens finns någon skivaffär. Det är en demokratisk tanke att ge alla människor samma möjligheter att orientera sig i skivutgivningen. Biblioteket är en institution som finns i hela landet och denna skulle kunna vara med och stödja detta. Nilsson påpekar dock att det går att diskutera hur bra det har lyckats, eftersom bibliotekens fonogrambestånd nog är för litet och splittrat för att få någon betydelse i det här sammanhanget.

Kultur – From skriver att det i artiklarna framträder en betoning på bibliotekets kulturroll och att biblioteket har en viktig roll i att erbjuda medborgarna rekreativsmöjligheter. Det framställs som basen i verksamheten och målet ses som att höja den kulturella konsumtionen i samhället. From menar att vissa associerar kulturbegreppet med att biblioteket bör hävda kvalitetsaspekter, medan andra framhåller det rättvisa i att bemöta efterfrågan. Hon talar om att det framträder en splittrad kultursyn när det debatteras

¹¹⁵ From, Åsa (2006).

kring om efterfrågan eller kvalitet ska styra urvalet av litteratur. Här ligger det även en motsättning i vad biblioteken ska erbjuda, enligt From, hon talar om att det finns riktningar som talar om att biblioteket i första hand skall erbjuda litteratur, upplevelser och kunskap. Här betonas litteraturförmedlingen och kring denna kan man urskilja två motsatta åsiktsriktningar. En som förespråkar höga kvalitetskrav på beståndet och som betonar bibliotekens traditionella värderingar av god kultur och litteratur. Samt en annan som menar att efterfrågan bör vara helt styrande på biblioteket för att det ska kunna legitimera sitt utnyttjande av skattebetalarnas pengar. Här tvistas det även om biblioteken enbart ska erbjuda litteratur eller om det ska erbjuda andra format, som till exempel musik, film och tv-spel. Enligt Nilsson är en viktig tanke att biblioteken vill förmedla kulturella upplevelser till människor. Här menar hon att man vill understryka att lyssna på musik har ett värde i sig och i första hand inte nödvändigtvis i första hand behöver ses som en källa till information. Den här tanken hör ihop med bibliotekens kulturuppgift och till den kan det även kopplas arrangemang med levande musik som det ofta anordnas på bibliotek. En annan del av kulturuppgiften är att biblioteken kan förväntas att stödja smalare musik som inte säljer i stora upplagor eller spelas i radio eller tv. Det som är väsentligt är biblioteken som en kulturpolitisk plattform som ger människor tillgång till ett varierat och brett kulturliv.

Folkbildning – From menar att enligt vissa utsagor framstår det att utbildningen vara bibliotekets främsta uppgift i samhället. Hon talar om att de egenskaper som associeras med utbildningsuppdraget är att biblioteket skall; ge stöd till formell utbildning, erbjuda tillgång till kunskap och information, förespråka icke-formell utbildning och livslångt lärande samt erbjuda medborgarna valfrihet att studera vad de vill. I kultur- och litteraturresonemangen hamnar man ofta i en diskussion om vad som skall styra; kvalitetskrav eller efterfrågan. Det finns många utsagor som försvarar idén att biblioteket bör ha vissa kvalitetskrav, hävdar From. När det gäller det musikaliska utbudet, beskriver Talja, hur man då bibliotekens musikverksamhet byggdes upp lade vikt vid att skola in människor i vad som är kvalitativt. Detta medförde att biblioteken genremässigt hade ett snävt bestånd av vad som uppfattades som representativt för god smak. En kvalitetsaspekt som Nilsson tar upp är att biblioteken har ett ansvar att förmedla ett musikaliskt utbud där kvalité står i motsats till kommersialism. Det ska stå för ett annat utbud än det som spelas i tv och radio, samt det som finns i handeln. Enligt Talja finns det en rädsla för att den så kallade kommersiella musikens lättsmälthet kan få till följd att musiken mister sitt andliga värde och att biblioteken därför har ett ansvar att påvisa alternativ.

Barn och ungdom – Barn och ungdomar ses som en viktig målgrupp och fonogrammen är ett sätt att locka dem till biblioteken, samt att visa att man även vänder sig till dem, menar Nilsson. Hon kallar detta tema för ungdomsinriktning, men eftersom vi tycker att det gäller hela barn- och tonårstiden anser vi att det för vårt syfte passar bättre att kalla det för barn och ungdom.

Barn och ungdomar är även en specifik grupp som omnämns som speciellt viktiga att rikta verksamheten mot i bibliotekslagen.¹¹⁶

Bibliotekarien - From ser IKT (informations- och kommunikationsteknologi) som en diskurs och beskriver en utveckling som innebär att bibliotekarieprofessionen måste förändras. Hon menar att det tycks vara viktigt för bibliotekarieprofessionen i allmänhet

¹¹⁶ Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996).

att ha en positiv attityd till ny teknik, eftersom det är ett sätt att visa samhället i övrigt att man hänger med i utvecklingen. Här talar hon om att det tycks finnas en oenighet som i det här fallet grundar sig i biblioteksanställdas olika sätt att se på sin egen roll som bibliotekarie, samt vilken av bibliotekets olika identiteter man sätter främst och har lättast att identifiera sig med. Det är alltså möjligt för biblioteksanställda att å ena sidan identifiera sig med utbildningsrollen och låta dess premisser styra agerandet, eller å andra sidan, rekreativrollen, vilket ger upphov till ett helt annat agerande. Hur man uppfattar den egna rollen blir alltså avgörande för hur man uppfattar hela institutionens identitet, hävdar From.

Marknadstänkande - From menar att Internet har medfört att många ser på bibliotekets uppdrag i framtiden i ett nytt ljus. Hon menar att IKT ägnas mycket uppmärksamhet i hennes material som helhet. Förutom att anpassa verksamheten till den nya tekniken medför begreppet associationer som innebär en syn på uppdraget som kräver; radikal omvandling av bibliotekets tjänster, radikal omvandling av professionen, utformande av nya roller, införande av marknadsföring samt eventuellt nya tjänster mot betalning. Här talar From om ett marknadsekonomiskt tänkande som associeras med en syn på bibliotekets användare som "kunder", kundorienterade tjänster och marknadsföringstekniker samt biblioteksplaner med mål och uppdragsbeskrivningar som medför krav på effektivitet och lönsamhet. För vissa medför det marknadsekonomiska tänkandet positiva associationer medan andra ser det som ett hot mot professionella värderingar och att det leder till kulturell relativism. Hon menar att vissa ser detta som ett allvarligt hot mot de grundläggande värderingar som man anser utgör bibliotekarieprofessionen. Andra ser inte det ökande marknadsekonomiska tänkandet som ett hot, utan istället en möjlighet för biblioteken att förändras med samhället, och att få en organisation med klarare mål och syften, och som lättare kan förmedla den nytta de gör till det övriga samhället.

Upphovsrätten – Denna fråga finns varken med i Nilssons eller Froms undersökningar, men eftersom denna lyfts fram som central för musikbranschens tycker vi att synen på denna är en viktig aspekt. För bibliotekens del utgör denna också ett viktigt rättesnöre över vad de har möjlighet att erbjuda sina användare.

Medietyp – Återigen talar From om IKT och menar att man kan utläsa en tydlig ambivalens kring vad som associeras med IKT begreppets inverkan på uppdraget. I vissa fall ses IT som ett hot mot boken och läsandet och att den nya tekniken tränger undan andra viktiga roller. Att anpassa bibliotekets tjänster till digital miljö ställer krav på nya kunskaper och strukturer. En del vill, enligt from, se det framtida biblioteket som en "motor" i informationssamhället medan andra hävdar att biblioteket inte är rätta forumet för förmedling av ny teknik. Båda perspektiven karakteriseras av en viss ambivalens gentemot IKT och de konsekvenser den nya tekniken får för biblioteken. Det finns dock inget uttalat motstånd mot att biblioteken bör och ska anpassa sig. Ambivalensen gäller snarare i vilken utsträckning och i vilken grad den traditionella verksamheten kan tillåtas förändras. From beskriver att man tycks vara överens om att bibliotekets uppdrag måste utvecklas och förändras i takt med samhället i övrigt, och att en återgång till det tidiga bibliotekets verksamhetsutformning inte är en realistisk möjlighet.

6 Informanter samt deras organisationer/företag

Nedan följer en presentation av de övriga organisationerna/företagen och deras representanter som ingår i studien. Fyra av intervjuerna är gjorda på telefon (SOM, SMF, SAMI, IFPI). De följande är genomförda på informanternas arbetsplatser (SKAP, EMI, FST).

6.1 SKAP

SKAP (Föreningen Svenska Kompositörer Av Populärmusik) är en sammanslutning av yrkesverksamma kompositörer, textförfattare, bearbetare och arrangörer. Föreningens övergripande mål är att tillvarata medlemmarnas konstnärliga och upphovsrättsliga intressen, fördela bidrag, stipendier och priser samt verka för svensk populärmusik. SKAP har ungefär 750 medlemmar. SKAPs medlemmar verkar inom en mängd musikaliska genrer, till exempel jazz, pop, rock, hip-hop, folkmusik, film och teatermusik, barnmusik och visor. SKAPs viktigaste uppgift är att övervaka och stödja STIM (Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå). STIM har cirka 35 000 anslutna – av dessa får ungefär en tredjedel pengar utbetalda för sina verk varje år. SKAP, FST och SMFF Svenska Musikförläggarföreningen har vardera två ordinarie ledamöter i STIMs styrelse.¹¹⁷

Roger Wallis är ordförande i SKAP sedan 1999, men har suttit i styrelsen sedan 1981. Han är själv kompositör och var under 1970-talet aktiv i MNW Musiknätet Waxholm. Han är också professor i mediateknik på Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, i Stockholm.

6.2 FST

FST (Föreningen Svenska Tonsättare) har omkring 250 medlemmar som är kompositörer av konstmusik. FST arbetar för att tillvarata sina medlemmars konstnärliga, ekonomiska och sociala intressen, medverka till spridning av svensk musik i Sverige och utlandet och överhuvudtaget främja svensk musikkultur. Det var FST som 1923 grundade STIM när man insåg att bevakningen och administrationen av upphovsrätt och royalties tog för stor tid från den musikpolitiska debatten och från det egna komponerandet. Sedan dess är FST representerad i STIM's styrelse och i olika kommittéer inom ramen för STIM's verksamhet, inklusive Svensk Musik (Swedish Music Information Center). FST tjänstgör som remissinstans på det musikpolitiska området. FST är också representerat i styrelserna för institutioner, stiftelser och förvaltningsgrupper inom musikområdet.¹¹⁸

Sten Melin är ordförande i FST sedan 2000 men har suttit i styrelsen sedan 1998. Han är även tonsättare utbildad på Musikhögskolan i Stockholm.

¹¹⁷ <http://www.skap.se> [2006-04-11]

¹¹⁸ <http://www.fst.se> [2004-04-11]

6.3 SAMI

SAMI (Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation) är en intresseorganisation för svenska artister och musiker som bildades 1963, på initiativ av artisters och musikers fackliga organisationer. Organisationens uppgift är att tillvarata och främja de utövande artisternas och musikernas rättigheter och ekonomiska intressen inom ramen för svensk och internationell upphovsrättslagstiftning. I SAMI's verksamhet ingår även att på olika sätt medverka till att främja ett svenskt kulturliv och stödja musikers och artisters utveckling. Medlemmarna representeras av artister och musiker i Sverige som medverkat vid en skivinspelning. SAMI har över 20 000 anslutna artister och musiker som de förmedlar ersättningar till när deras musik spelas offentligt. SAMI inkasserar ersättningar när inspelad musik sprids via till exempel radio/tv. Genom nära samarbete med systerorganisationer internationellt representerar SAMI även rätten att bevaka utländska artisters och musikers intressen. På samma sätt bevakar systerorganisationerna svenska artisters och musikers intressen, för vilka SAMI erhåller ersättningar. Inom ramen för SAMI:s verksamhet ingår förutom repetitions- och studio-verksamhet även yrkesfrämjande verksamhet. Denna omfattar bland annat konserter, seminarier och repertoarutveckling.¹¹⁹

Martin Elford är marknadschef på SAMI sedan 2001. Han har innan det varit verksam inom helt andra branscher som dagligvaru- och resebranschen.

6.4 SMF

SMF (Svenska Musikerförbundet) är en facklig organisation som vars medlemmar är instrumentalmusiker, vokalister, musiklärare, ljudtekniker med flera. Förbundet har cirka 3500 medlemmar. SMF förvaltar rättigheter och inkasserar och fördelar ersättning till rättighetshavare. SMF har även kollektivavtal med radio/tv-företag, IFPI med flera. Förbundets huvuduppgift är att tillvarata medlemmarnas intressen på arbetsmarknaden och inom näringslivet. Det ska även verka för en samhällsutveckling på grundval av kulturell, politisk, social och ekonomisk demokrati.¹²⁰

Jan Granvik är förbundsordförande i SMF sedan fyra år tillbaka. Han är utbildad klassisk gitarrist som efter avslutade studier arbetat inom rock- och popgenren. Under ett antal år hade han ett eget band, Glory, som även hade internationella framgångar. Han har också jobbat som producent, ljudtekniker, manager och talangscout.

6.5 SOM

SOM (Sveriges Oberoende Musikproducenter) är en intresseorganisation för oberoende svenska skivbolag. Oberoende innebär att bolagen är fristående från de så kallade majorbolagen. SOM har till uppgift att tillvarata medlemmarnas intressen samt främja och stärka samarbetet mellan medlemmarna. Den viktigaste uppgiften är att tillvarata med-

¹¹⁹ <http://www.sami.se> [2006-04-17]

¹²⁰ <http://www.musikerforbundet.se> [2006-04-11]

lemmarnas upphovsrättsliga intressen och i samarbete med svenska gruppen av IFPI inkassera ersättningar för vidare distribution till medlemmarna. En viktig del av arbetet är att informera medlemmarna i upphovsrättsfrågor och utvecklingen mot ett mer internationellt och gränslöst mediaflöde har också gett många nya upphovsrättsliga frågor att lösa och bevaka. I dessa frågor samarbetar SOM helt med IFPI, där SOM också som kollektiv är medlem, samt med de övriga upphovsrättsorganisationerna SAMI och STIM.

SOM arbetar även för att nå en internationell uppmärksamhet för svensk musik. SOM agerar som remissinstans i musik- och kulturpolitiska frågor och har bland annat haft tät kontakt med Kulturrådet för att framföra medlemmarnas åsikter i olika frågor, främst då det gäller utformningen av fonogramstödet och stödet till turnéverksamhet. SOM bolagen sysslar med all slags musik. Bland medlemmarna finns de som sysslar med folkmusik, jazz, klassiskt, instrumental-musik, experimentell elektroakustisk musik och så förstås alla typer av rock och pop på svenska och engelska. Sett i antal titlar per år ger SOM bolagen ut uppskattningsvis närmare 30 % av alla svenska skivor. Andelen av den totala försäljningen av fonogram i Sverige var 1999 uppskattningsvis 9 %.¹²¹

Mats Hammerman är ordförande i SOM sedan 2000. Han började som musiker i slutet av 1970-talet då han också startade skivbolaget Massproduktion eftersom han också ville ge ut skivor, både egna och andras, denna verksamhet tog dock överhanden och är idag hans huvudsakliga arbetsuppgift vid sidan av ordförandeposten i SOM.

6.6 IFPI

IFPI (International Federation of the Phonographic Industry) bildades i slutet av 60-talet och dess medlemsbolag, däribland samtliga majorbolag, representerar tillsammans cirka 95 % av den totala skivmarknaden i Sverige. Huvudkontoret ligger i London och organisationen företräder producenterna av fonogram, det vill säga skivbolagen. Organisationens främsta uppgift är att arbeta för ett bättre rättsligt skydd för skivbolagen samt att tillvarata de rättigheter som upphovsrättslagen ger. IFPI Svenska Gruppen inkasserar även ersättning när fonogram används ibland annat radio- och tv-sändningar, och fördelar därefter ersättningen till skivbolagen. Vidare bedriver IFPI en omfattande antipiratverksamhet både nationellt och internationellt.¹²²

Magnus Mårtensson är jurist på IFPI sedan 1993. Hans bakgrund inom musikområdet är som skivsamlare.

¹²¹ <http://www.som.a.se> [2006-03-31]

¹²² <http://www.ifpi.se> [2006-04-18]

6.7 EMI

EMI Music är en del av EMI Group PLC, världens största skivbolag med huvudkontor i London. EMI Music grundades 1897 och är därmed det äldsta skivbolaget i världen, just nu med ca 7000 anställda i över 50 länder. Under EMI återfinns ett stort antal etiketter som t.ex Capitol, Virgin, Frituna, Blue Note, Majesty och Chrysalis där varje etikett representerar sin egen stil. 1903 startades EMI i Sverige och har sedan slutet av 90-talet sitt huvudkontor på Östermalm i Stockholm. EMI Sverige har idag ca 50 personer anställda. EMI är ett av de fyra stora majorbolagen.¹²³

Anders Livåg är New media manager på EMI, vilket innebär att han har hand om allt som inte handlar om vanlig cd-försäljning. Han är utbildad ljudtekniker som under tolv år arbetat inom skivbolagsvärlden.

7 Intervjuredovisning

Intervjuerna som vi spelat in på MP3 och sedan skrivit ut så ordagrant som möjligt presenteras här i ett bearbetat skick. Istället för att redovisa varje intervju separat har vi valt att lyfta fram de olika teman vi tidigare beskrivit efter litteraturgenomgången. Under bearbetningen har vi i intervjuutskriften gjort markeringar utifrån de givna temana och sedan jämfört vad de olika informanterna uttalat.

I diskussionerna som följer pendlar det mellan två roller; dels de viktigaste trenderna inom musikdistribution och dels vilken bibliotekens roll är eller skulle kunna vara i sammanhanget. Den förstnämnda är starkt framträdande och vi menar att förståelsen för musikbranschens situation är avgörande för att förstå bibliotekens roll i det hela.

7.1 Information

Det stora problemet idag är att det finns många ställen att få tag på musik legalt, säger Anders Livåg, EMI, men det är väldigt få tips om var det finns. Man lägger upp senaste nytt med de stora top-artisterna, men det är inte många som rekommenderar annan musik. Det finns några smarta funktioner på iTunes bland annat om man söker på en artist får man upp vad andra som har köpt den har köpt mer. Så tycker Anders Livåg, EMI, att det ska fungera för att få en bredd på utbudet och för att få folk att upptäcka ny musik. Han tycker att det är den största fördelen med de gratis eller billiga tjänsterna. Biblioteken skulle kunna bygga upp ett väldigt bra marknadsföringsfönster om de arbetade redaktionellt med innehållet och tipsade om var sökt musik kan finnas. Detta skulle kunna innebära en möjlighet att arbeta mer brett än bara med dem som redan ligger på topp-listan. Detta är också en av förhoppningarna att samarbetet med BTJ och Phonofile med musikwebben kommer att innebära.

¹²³ <http://www.emi.se> [2006-04-19]

Martin Elford, SAMI, tror att det som kan gagna musikbranschen är om människor genom biblioteket kan få kompletterande information om den musik som man söker. Kanske har någon hört en låt på radion, men vet inte mycket mer än vad artisten heter. Då kan det vara genom biblioteket som det ges hjälp att finna vilken skiva som kan vara intressant att köpa. Roger Wallis, SKAP, ser överhuvudtaget information som väldigt viktig. Även för de initierade är det den extra informationen som har betydelse; att de fysiska materialen i form av omslag och artistinformation finns tillgängliga. När musiken genom nedladdning blir alltmer tillgänglig ökar också intresset för det som sker runt musiken vilket leder till att många vill läsa om musiken och artisterna. Det är därför en viktig bit att det någonstans i samhället finns kunskap samlad av människor som är väl insatta och kompetenta att se till att föra ut detta.

Det som vållar ett stort problem är rädslan för att det går att göra kopior på allting, menar Roger Wallis, SKAP. Samtidigt som det är känt att fildelning har en otrolig betydelse som marknadsföring, finns det en girighet som hindrar att det är tillåtet att fritt vill dela med sig. Men det är viktigt att definiera vilken roll biblioteken ska ha när det gäller spridning av information. Jan Granvik, SMF, tycker att det är tveksamt om det överhuvudtaget är intressant att fundera på om bibliotekets tjänster möjliggör någon form av kopiering av musiken. Möjligheterna finns redan på Internet, själva utlåningen i sig tycker han inte är så intressant när det rör just den frågan. Däremot är det viktigt ur ett kulturpolitiskt perspektiv att människor har möjlighet att få tillgång till musik som de normalt kanske inte skulle lyssna på, vilket också Mats Hammerman, SOM, håller med om.

Information om vilken ny musik som kommer ut lyfter också Sten Melin, FST, fram. Frågan är också vilka biblioteken ska rikta sig mot. Som ett exempel på Phonofíles verksamhet, tar han upp deras satsning i Norge på att erbjuda människor som i sitt arbete använder musik, till exempel musikläggning av film och radiostationer tillgång till musiksökning via Internet. Genom att på en handdator direkt i anslutning till arbetssituationen snabbt kunna söka musik, istället för att behöva avbryta inspelningen och gå och hämta en skiva, har inneburit att repertoaren i norskt TV breddats för andra musikstilar än tidigare.

7.2 Kultur

Jan Granvik, SMF, poängterar bibliotekens kulturpolitiska betydelse. Ett brett kulturutbud menar han gagnar hela samhället. Det är därför viktigt att bibliotekens bestånd innehåller ett brett spektra och alla genrer. Det som är önskvärt är att människor på ett enkelt sätt får möjlighet att lyssna på musik som de annars kanske inte skulle komma i kontakt med, särskilt med tanke på att musikutbudet på radio och TV blivit alltmer likriktad. Samtidigt är det viktigt att de som skapat musiken får betalt, varför det är viktigt att bibliotekens verksamhet bygger på avlyssning och utlåning, och inte på att erbjuda till exempel mp3-filer som låntagaren sedan kan behålla.

Att det är viktigt att framförallt föra ut den svenska musiken, talar både Roger Wallis, SKAP, och Mats Hammerman, SOM, om och inkluderar då även äldre musik som kanske inte längre går att få tag på. Detta bör vara en bred katalog, säger Mats Hammerman, SOM, vilket antagligen kommer att underlättas då mer av den äldre musiken har

digitaliserats. Även Magnus Mårtensson, IFPI, ser det som en kulturgärning om biblioteken kan erbjuda musik som ännu bara finns på äldre format och alltså inte är digitaliserad.

Roger Wallis, SKAP, har i sin forskning sett att det som folk söker när det blir möjligt med nedladdning är många lite obskyra verk som försvunnit vid gallringen av sina gamla vinylskivor och som nu inte längre går att köpa. Bibliotekens verksamhet ser han som ett public service uppdrag som inte bara behöver vara böcker utan också annan form av kultur. Denna aspekt tar också Sten Melin, FST, upp och efterlyser att biblioteken tar en mer aktiv roll inom konstlivet. Eftersom det inte finns något som han ser har starkare ställning inom svensk kulturpolitik än biblioteken tycker han att de borde ta ett större ansvar då det gäller andra kulturyttringar än litteratur. Genom att erbjuda till exempel mer nischade och ”konstiga” former av musik, samt försvara andra konstnärliga värden, skulle biblioteken ta på sig en större kulturpolitisk funktion. Biblioteken skulle därmed också kunna bredda sin förankring i folkhemmet. Han anser inte heller att biblioteken behöver vara ett ställe för enbart tystnad utan det skulle behövas en lite snabbare känsla.

För Anders Livåg, EMI, är det kulturella värdet av bibliotek lite tudelat. Samtidigt som han på det personliga planet ser det som extremt viktigt att biblioteken kan göra smal musik, som till exempel konstmusik, tillgängligt billigt eller gratis, är han en kulturarbetare som är beroende av de intäkter som det som produceras inom företaget genererar. Han ser dock fördelar med digital distribution som gör det möjligt att lagerföra all musik och inte bara det som just nu är gångbart.

7.3 Demokrati

Att biblioteket tack vare sin spridning över hela landet och i alla kommuner har en central plats i ett demokratiskt perspektiv verkar de flesta av de vi intervjuat vara överens om. Det som skiljer sig är dock vilka liknelser de gör. Att det är viktigt att få ut musiken även till platser där det inte finns någon lokal skivaffär, tar både Sten Melin, FST, och Magnus Mårtensson, IFPI, upp. Även om det idag är möjligt att köpa musik via Internet så är detta ännu en väldigt ny företeelse och behöver inte betyda en minskad betydelse av det lokala biblioteket, fortsätter Magnus Mårtensson, IFPI.

Kyrkans körverksamhet har tidigare varit ett sätt att introducera musik ute i landet, men som nu verkar försvinna. Liksom musikämnet i skolan får allt mindre utrymme. Detta är också anledningar till att bibliotekens betydelse borde öka, menar Sten Melin, FST.

Martin Elford, SAMI, liknar bibliotekens roll vid radions. Han menar att det är allvarligt om inskränkningar görs som minskar människors möjlighet att lyssna på musik på det sätt som de vill. Där har biblioteken sin roll att fylla för den som inte har råd att via inköp förkovra sig eller åtminstone göra det möjligt att provlyssna för att senare kunna köpa det om det som man vill ha. I alla fall är det hans tolkning av bibliotekens uppdrag. Roger Wallis, SKAP, nämner också radion, men menar att bibliotekens skulle kunna vara en del i det som han menar borde komma som en motreaktion till det ovanifrån styrda stereotypa radioutbudet. Han tror att människor kommer att efterfråga ett mer lokalt och varierat utbud.

I det lokala musiklivet kan biblioteken ha som funktion att tillhandahålla material eller via länkar på hemsidan kunna ge tips om det regionala utbudet. Dock med någon form av betalningssystem, tycker Jan Granvik, SMF. Men det skulle kunna vara ett bra sätt att synliggöra vad som finns och ge människor möjlighet att upptäcka nya saker, säger Mats Hammerman, SOM. Detta lokala perspektiv tar också Roger Wallis, SKAP, upp och menar att även om det är häftigt att få kontakt med människor med samma intressen på andra delar av jordklotet, är den sociala biten och möjligheten att besöka konserter egentligen mer intressant. När det finns möjlighet att delta fysiskt är det en faktor som gör att musiklivet växer. För bibliotekets del tycker han verksamheten med utlåning och virtuella tjänster behöver kompletteras med levande aktiviteter i form av att upphovsmän berättar om sitt arbete och konserter. Han ser dessutom gärna att dessa aktiviteter sker i samarbete med närradio eller lokalradion.

Roger Wallis, SKAP, sätter också bibliotekens förmedling av musik i ett vidare perspektiv och tycker att frågan egentligen handlar om allmänhetens tillgång till information i stort. När det gäller fildelning är det inte bara aktuellt när det gäller musik utan det är en teknologi som mycket väl lämpar sig för överföring av olika typer av information. Frågan han ställer är vem som har äganderätten och därmed kontrollen över vårt samlade informationsbestånd. När frågan mer handlar om ersättning och tillstånd att använda olika delar av informationsflödet är risken att det rådande systemet kollapsar. Vad han efterfrågar är sätt att se på hanterandet av olika typer av material som istället gagnar både den enskilda människan och vårt gemensamma samhälle.

7.4 Folkbildning

Bildningstänkandet är inget som de vi intervjuat sätter något större värde i när det gäller musik. Den enda som uttrycker att han ser ett värde med bildningstanken är Sten Melin, FST, som menar att det som är bra med biblioteken är att de har möjlighet att introducera nya stycken. För att sprida information om deras verksamhet sprider de FST's tidskrift Tonsättaren som utkommer med fyra nummer per år till biblioteken. Han tycker dock att biblioteken borde köpa mer av den nya svenska konstmusiken och regelmässigt köpa det som ges ut av skivbolaget Phono Suecia, vilket STIM äger.

Sten Melin, FST, jämför också med litteraturen och menar att liksom biblioteken hellre köper en roman av Kerstin Ekman än Barbara Cartland för att den anses ha ett större kvalitativt värde, borde man också prioritera musik med kvalitativa aspekter.

Jan Granvik, SMF, tycker att det för musikintresset är bra om man kan erbjuda möjligheter att "få smaka på, provlyssna och känna av att det finns fler stilar än de som de multinationella företagen marknadsför ner i halsen på folk", men menar att detta snarare är en kulturpolitisk fråga än en fråga om bildning.

7.5 Barn och ungdom

Den aspekt av barn- och ungdomsverksamhet som kommer upp i intervjuerna är framförallt att man själv använt biblioteket som barn, samt student, och återkommer igen då man söker aktiviteter för sina barn eller barnbarn.

Att biblioteken på något särskilt vis skulle prioritera barn och ungdomar är det två av de intervjuade som uppger. Roger Wallis, SKAP, säger att han ser barnverksamhet som en väldigt viktig funktion för biblioteken när det gäller att tillhandahålla barnmusik, men också konserter. Han nämner dessutom att det skulle vara intressant med samarbete med till exempel något studieförbund där möjligheter för eget musicerande skulle kunna ges och kanske tillgång till någon form av studio för att lära sig inspelningsteknik och göra det möjligt att producera och spela in sin egen musik.

Jan Granvik, SMF, nämner också barnverksamheten som en viktig del att arbeta med för biblioteken. Det han tar upp är vikten av att ha ett brett spektra av olika genrer som gör att intresserade ungdomar, och andra, med begränsade ekonomiska resurser har möjlighet att få låna och lyssna till olika stilar. Detta menar han är ett kulturpolitiskt intresse eftersom de annars antagligen inte skulle tillgängliggöra sig mer än det som de med säkerhet vet att de tycker om och därför kan lägga pengar på ett inköp för.

7.6 Bibliotekarien

När det gäller bibliotekariens betydelse för att kunna vägleda eller som Sten Melin, FST, uttrycker det fungera som en introduktör, råder det total samstämmighet om att de huvudskaliga betydelserna är att det dels är en person som är mycket intresserad och insatt i musikområdet, dels att personen har social förmåga, känner sina låntagare och kan kommunicera. Kompetens när det gäller båda dessa aspekter poängteras som det viktigaste för att man ska kunna få folk intresserade av vad man har att erbjuda.

Både Sten Melin, FST, och Magnus Mårtensson, IFPI, talar om bibliotekariens funktion att fylla som den lokale skivhandlaren tidigare hade. Att föra ut musiken handlar delvis om att sälja en produkt genom att fånga någons intresse, menar de. Som exempel tar Sten Melin, FST, att det gäller att veta vilka som gillar grungemusik och kunna tipsa dem när det kommer något nytt som skulle kunna intressera dem. Roger Wallis, SKAP, tar också upp den fysiska personens betydelse och efterlyser någon som tar över efter att radions musikredaktörer alltmer har försvunnit från de lokala radiostationerna. Det behövs människor som följer vad som händer inom musikområdet i stort och som har ett forum att föra ut detta till allmänheten. Även inom tidningsvärlden, anser han, att de satsar allt mindre på musikkritiker eftersom de menar att det blir för dyrt. Inom ramen för detta behöver man också vara väl insatt och hänga med vad som händer i musikens olika delar och som ett exempel känna till olika subgrupper inom hiphopen.

Anders Livåg, EMI, ser framförallt de virtuella tjänsterna i bibliotekens verksamhet och att bibliotekarien eventuellt snarare kan ses som webbansvarig med ansvar att finna vägar till hur man ska kunna göra musiken lättare att finna. För att underlätta detta, menar

Sten Melin, FST, att biblioteken borde samarbeta med musikdistributörer kring digitala tjänster för att för biblioteken finna gemensamma vägar att lösa lagringsproblemet. Detta innebär att varje enskilt bibliotek inte behöver bygga upp en representativ repertoar. Bibliotekariens roll skulle då koncentreras till att handla om att finna det som passar den enskilde låntagarens förfrågan.

Martin Elford, SAMI, säger att för att lyckas nå ut med det som eftersträvas när det gäller musik inom biblioteket måste det finnas möjlighet att satsa på det. Att den som ska ansvara för musiken måste få möjlighet att tillägna sig den kunskap som behövs utifrån givna kriterier. Dessa kriterier bör bestämmas av den målgrupp som man väljer att satsa på.

Medan Mats Hammerman, SOM, tycker att det för skivbolagens del skulle kunna vara intressant om bibliotekarien kunde fungera som en smakrådgivare, är Magnus Mårtensson, IFPI, mer tveksam till detta. Däremot ser Martin Elford, SAMI, möjligheten att ta ett nationellt samlat grepp om musik på bibliotek och skapa mötesplatser där bibliotekariernas eller någon annan musikkunnig persons kompetens överförs i det fysiska mötet som något som skulle kunna vara intressant ur ett musikbranschperspektiv. Dessa mötesplatser skulle också gärna vara i en schysst miljö där man också skulle kunna ha möjlighet att fika.

7.7 Upphovsrätt

Utan upphovsrättsersättning kan inte Sten Melin, FST, tänka sig en fungerande musikbransch. Även Martin Elford, SAMI, ser upphovsrätten som viktig för att skapa ekonomiska förutsättningar för att de som väljer att förkovra sig som artister och göra karriär ska kunna livnära sig inom musikbranschen. Detta menar han gäller naturligtvis även producenter och låtskrivare. Mats Hammerman, SOM, menar i sin tur att vårt samhälle skulle se helt annorlunda ut utan upphovsrätten, eftersom han inte ser hur varken de som skriver musik eller böcker skulle kunna försörja sig om de inte får ersättning. Många hävdar att det skulle gå att leva på spelningar och annat, men det har han svårt att se eftersom han menar att det är den inspelade musiken som öppnar dörren för möjligheterna att turnera. Inom SOM finns det dock två åsiktsriktningar; dels de som varit med sedan tiden då SOM var en ren upphovsrättsorganisation och som tycker det är självklart att upphovsrätten ska respekteras. Men det finns också många nya skivbolag som ser p2p-nätverken som marknadsföringsinstrument på ett helt annat sätt. Roger Wallis, SKAP nämner som exempel på detta skivbolaget Hybris som bland annat ger ut Östersundsbandet Vapnet och den förre Popsiclesångaren Andreas Mattson. De erbjuder allt sitt material gratis via sin hemsida eftersom de räknar med att om 30 000 laddar hem några låtar och 4 000 köper skivor, så gör de en bra affär.

Sten Melin, FST, menar att problemen som finns när det gäller upphovsrättsersättningen egentligen inte handlar om vad som brukar kallas Stimpengar. Vilka är de intäkter som går till upphovsmännen. Från Stim är det inga problem med att få tillstånd att använda musik. Det är istället den del av upphovsrätten som innebär ersättningsskyldighet för mekanisering, vilket bland annat innefattar exemplarframställning, där det råder oenighet, menar han. I upphovsmännens intresse ligger det att musiken framförs så mycket som möjligt, men det är i producentledet som man inte vill släppa till utan kräver allt för

mycket betalt. Gör musiken billig och uppmuntra folk att handla är hans rekommendation. Detta resonemang får han också stöd av hos Roger Wallis, SKAP, som menar att det som skapar problem är producenternas och marknadsförarnas vilja att ha kontroll. Eftersom de stora skivbolagen satsar allt mer resurser, men på allt färre artister, skulle det vara en mardröm för dem om konsumenterna plötsligt bestämmer sig för att inte tycka om någonting utan väljer något annat. Han har svårt att förstå skivbolagens retorik om kontroll eftersom han själv som upphovsman aldrig haft den kontrollen. Väljer någon att göra en inspelning med en av hans låtar har han inte någon möjlighet att vara med och bestämma var den ska framföras.

De som Martin Elford, SAMI, framförallt refererar till som konsument är de som använder sig av musik i sin verksamhet, till exempel radiostationer, men också butiker och frisörsalonger. För dem menar han att musiken idag inte är dyr i förhållande till den betydelse musiken har för att skapa en speciell miljö. Problemet när det gäller upphovsrättsfrågorna, anser han, har varit att det i alltför hög grad handlat om hur mycket en cd-skiva bör kosta och att köparna ansett att den varit för dyr. Skivbolagen har i det sammanhanget varit dåliga på att pedagogiskt förklara vad pengarna går till. För det första är cirka 20 procent av försäljningspriset en momsavgift. För det andra går det på en framgångsrik artist ungefär tio som inte har framgång, vilka bolaget också lägger mycket resurser på. Dessa omkostnader ligger också inbakade i det pris som konsumenten betalar.

Inom Musikerförbundet tycker man att det är viktigt att slå fast att upphovsrätten är en individuell rätt, säger Jan Granvik, SMF. Med detta som utgångspunkt bör det i första hand undersökas om det går att konstruera system och regelverk som gör det möjligt att fördela den upphovsrättsliga ersättningen ned på individnivå. Om detta inte är genomförbart kanske det istället går att utveckla olika typer av nycklar eller schabloner på hur medlen kollektivt kan fördelas. Han ser dock inte att en lösning skulle vara att låta användarna av den upphovsrättskyddade slippa betala. Sten Melin, FST, säger att branschen hittills har varit dåliga på att hitta affärlösningar att hantera det här på ett billigt sätt för dem som är intresserade. Men det är självklart att de som äger rättigheterna också ska ha betalt och att det är inte hans tonårsdottrar som kan bestämma om de får sno Peter Lundblads låtar om han inte vill det. Det är dock inte dem man ska försöka få tag på i kampen mot piratkopieringen, anser Jan Granvik, SMF, utan det är framförallt de som gör pengar på medlemmarnas prestationer.

Tidigare har det saknats verktyg för att stoppa piratverksamheten på Internet, menar Anders Livåg, EMI, men i och med nya upphovsrättslagstiftningen som trädde i kraft sommaren 2005 kan de nu genom IFPI gå ut och säga att det är olagligt att ladda ned och att det är olagligt att göra musik tillgänglig utan upphovsmannens tillstånd. Magnus Mårtensson, IFPI, säger att den nya upphovsrättslagsstiftningen har anpassats ganska väl till hur det ser ut idag med hänsyn till exempelvis Internet. Den kunde ur deras perspektiv dock ha varit något tydligare. Eftersom lagstiftarna inte går in och avgör direkta sakfrågor utan snarare anpassar lagen att peka i en viss riktning, får man avvakta till ett ärende drivits till domstol som avgör var gränserna ska dras någonstans. En otydlighet som han nämner är var gränsen går för Internetleverantörerna och deras ansvar. Även Jan Granvik, SMF, tycker att lagstiftarna nu borde lägga resurser på att följa upp sitt beslut med att gå ut och informera befolkningen om varför den här lagen finns och varför den är viktig.

Roger Wallis, SKAP, menar att det är svårt att förklara de paradoxer som den nya teknologin skapar. Det finns en rädsla för att det går att göra perfekta kopior, men samtidigt kan samma digitala teknologi användas till att kontrollera väldigt mycket och spionera. Den här cocktailen av rädsla och girighet ger ett konstigt resultat som kan medföra att allmänheten bara ser upphovsrätten som någonting som bara talar om vad som inte är tillåtet. Risken finns att om människor inte tycker det är rimligt med de villkor som ställs och inte ser upphovsrätten som någonting positivt, stimulerar det inte kreativiteten. Inga idéer kommer ur vakuum, om man inte kan ta andra idéer och förbättra dem uppstår det inte något nyskapande. Han anser att det är i princip vad den nya upphovsrättslagsstiftningen säger; att det inte är tillåtet att mixtra med en digital fil, adaptera eller göra någonting nytt med den. Han menar att det i princip innebär att det aldrig går att förbättra en existerande idé. Detta tycker han verkar ganska dumt och i slutänden tror han att detta kan bidra till att hela upphovsrätten kraschar.

En sista aspekt på upphovsrätten som Martin Elford, SAMI, tar upp är problemet med att den digitala tekniken är oberoende av landsgränser. Inom Europa verkar det finnas krafter som verkar för att det endast ska finnas en eller ett fåtal organisationer som mer centraliserat arbetar med de upphovsrättsliga frågorna. Detta är man inom SAMI rädda för att i förlängningen skulle drabba sina medlemmar, det vill säga musikerna, väldigt hårt. Anledningen till detta som han ser det är att det inom nationerna redan finns upparbetade system för att hålla kontroll på den marknad som de är verksamma i.

7.8 Mediatyp

På frågan om de tror att cd-skivan kommer att finnas kvar svarar samtliga av de intervjuade att de tror att den fysiska skivan har ett egenvärde som digitala filer aldrig kan ersätta. Även lp-skivorna har fortfarande sin marknad och på samma sätt kommer cd-skivan att attrahera en viss publik. Människor verkar också ha behov av att kunna hålla musiken i handen, samt få del av den kringinformation som kan erbjudas i omslag och medföljande textböcker. Cd-skivan kommer dock att leva en tynande tillvaro och frågan är snarare, enligt Magnus Mårtensson, IFPI, när cd-skivans status som huvudsaklig ljudbärare förändras. Han förespår dock inga nya tekniskiften motsvarande övergången från den analoga lp-skivan till digitala cd-inspelningar, utan digitala ljudfiler ser han som den naturliga ersättaren. Sten Melin, FST, tror även han på den fysiska produkten av inspelad musik, men menar att det är osäkert hur bäraren kommer att se ut i framtiden.

Martin Elford, SAMI, ser en framtid där konsumenterna själva skapar sina skivor. Som ett exempel tar han den verksamhet som finns på vissa Starbucks caféer i USA. Där kan man via en dator som är laddad med ett stort innehåll av låtar och album, antingen beställa ett färdigt album eller sätta ihop ett eget. Man betalar med ett kontokort och medan man sedan väntar på att en cd-skiva trycks och ett omslag, med en layout som är gjord specifikt för Starbucks, framställs kan man passa på att fika. En sådan tjänst kan han tänka sig skulle kunna vara intressant att jobba fram även för bibliotek.

Att den nya digitala tekniken innebär möjligheter att erbjuda ett betydligt större utbud eftersom den inte behöver någon fysisk lagerplats nämner också Anders Livåg, EMI, och Roger Wallis, SKAP. Anders Livåg, EMI, tycker att den största fördelen med digi-

tal distribution är att det är möjligt att lagerföra all musik och inte bara behöva hålla sig till toppsäljarna. Den bredare tillgången är positiv för konsumenterna eftersom de då ges större möjlighet att bestämma vad de gillar, menar Roger Wallis, SKAP. Eftersom utbudet i radio blir allt snävare är det viktigt, enligt Jan Granvik, SMF, att det ges möjlighet till ett bredare utbud där människor kan lyssna på sådant som de annars inte skulle komma i kontakt med.

Roger Wallis, SKAP, lyfter också fram möjligheterna till nya former av samarbete som den digitala tekniken medför och att detta är oberoende av geografiskt läge. Genom att kunna få tag på material digitalt slipper innehavaren skicka fysiska exemplar och användarna kan lättare få del av andra biblioteks bestånd. Att det då inte längre behöver vara en central enhet, som till exempel Bibliotekstjänst, som styr över vad som finns att tillgå, tycker han är väldigt viktigt och positivt. För biblioteken, ser han, att den tekniska utvecklingen bör innebära en förändrad roll som centra med en blandning av det fysiska och det virtuella. Detta kan bli något väldigt intressant som vi måste akta oss för att mista i någon spariver innan den nya rollen hunnit utkristalliserats, menar Roger Wallis, SKAP.

En annan form av samarbete skulle, enligt Mats Hammerman, SOM, kunna vara om biblioteken på samma sätt som i Danmark hade möjlighet att digitalisera gamla utgivningar som nu bara finns på analoga format. I gengäld skulle han då kunna tänka sig att biblioteken skulle få tillgång till materialet och erbjuda det till utlån och forskning. Mycket av det material som de större skivbolagen sitter på är antagligen för smalt för att man inom den kommersiella marknaden skulle avsätta resurser för att överföra det till digitala filer, men de är ändå intressanta att bevara för vårt kulturarv.

För biblioteken kan det vara vettigt att samarbeta med företag, till exempel Phonofile, som har fungerande system för att lösa lagringsproblemet, säger Sten Melin, FST. Då behöver inte varje bibliotek själv bygga upp ett filsortiment eller fillager, utan istället bygga upp ett kunnande när det gäller att ansvara för nedladdningen.

En hake med den nya digitala tekniken som Sten Melin, FST, påpekar, är att hållbarheten på en hårddisk bara är några år. Om man vill spara sin musik måste man se till att kunna lagra den även på något annat sätt. Dessutom är inte hållbarheten på en hembränd cd-skiva särskilt lång. En köpt skiva är framställd med en annan teknik med djupbränning, som gör att den har en annan kvalitet.

Möjligheterna att kopiera är överhuvudtaget något som återkommer i våra intervjuer. De flesta verkar vara eniga om att samtidigt som den digitala utvecklingen medger ökade möjligheter att erbjuda musik, innebär den också att det går att göra musiken mer kopieringssäker. Anders Livå, EMI, tror att kopieringen av skivor som lånas på bibliotek har hållit sig på en relativt låg nivå. När det nu istället kommer att handla om digitala filer kommer saken i en annan dager, eftersom det innebär möjlighet till massspridning på ett helt annat sätt. Mats Hammerman, SOM, och Jan Granvik, SMF, uttrycker båda att det av den anledningen också är viktigt att man utveckla bra system, så att även den musik som man via biblioteken får tillgång till digitalt blir obrukbar efter ett visst antal dagar. Detta är något som Roger Wallis, SKAP, ifrågasätter vikten av. Möjligheten att kopiera kan man aldrig helt gardera sig mot, han undrar därför om detta är särskilt praktiskt. Istället tycker han man bör se till de tendenser som visar att desto mer musik man har att

tillgå i virtuella former och som snurrar runt på Internet, desto mer behov verkar folk ha av fysiska upplevelser i form av bland annat konserter.

Den stora skillnaden för musikbranschen, säger Martin Elford, SAMI, är att den tidigare varit en produktmarknad som sålt en produkt i form av en cd-skiva, vilket har medfört en viss typ av hantering och försäljningssätt. I framtiden kommer det att handla mer om en tjänsteförsäljning där man kan erbjuda kunderna väldigt mycket mer och samtidigt låta dem själva vara med och utforma det de vill ha.

7.9 Marknadstänkande

Själva skivbranschen är en väldigt kommersiell bransch som *vill* stå på egna ben, säger Magnus Mårtensson, IFPI. Det är de själva som marknadsför musiken samt säljer skivan och frågan han ställer sig är på vilket sätt möjligheterna att låna musik skulle generera någon försäljning. Det som är det väsentligaste idag, när musikbolagen brottas med nedladdningsproblematiken, är att det finns legala tjänster som tillhandahåller musik. Men det är svårt att se om utlåningen på bibliotek skulle innebära någon kommersiell fördel. Han reserverar sig dock för att det han säger snarast är personliga uppfattningar, eftersom IFPI inte har någon uttalad uppfattning angående biblioteksverksamheten.

Även Mats Hammerman, SOM, känner sig tveksam till om biblioteken har någon betydelse som marknadsförare som innebär någon fördel för skivbranschen. Själv sålde han hela sin katalog till det lokala biblioteket och den känsla han fick var det snarare att han märkte en nedgång i försäljningen. När det gäller marknadsföring tror han att Internet har en större betydelse än vad biblioteken har. Något han däremot kan tänka sig skulle kunna vara positivt är om man från de svenska biblioteken konsekvent köpte in ett bestämt antal av allt som ges ut på svenska. Att detta skulle innebära en garanterad försäljning som man på förhand kan räkna med, tar också Roger Wallis, SKAP, upp som en fördel. Då han var med och startade musikbolaget MNW, Music Network, i Vaxholm så innebar BTJ's inköp en viss grundförsäljning som var väldigt viktig. Att bibliotekens inköp och den eventuella marknadsföring som det skulle kunna innebära kan kanske vara intressant för en del mindre skivbolag, kan Magnus Mårtensson, IFPI, tänka sig, men inte för majoriteten av skivbolagen som ändå är väldigt kommersiella.

Det är en otroligt fin gest att få låna gratis oavsett om det gäller musik eller litteratur, säger Anders Livåg, EMI, men tycker inte att det är något som är självklart. Eftersom man betalar för allt annat som man konsumerar, tycker han att det skulle vara ganska logiskt om man betalade även för detta. För deras del får de ersättning när en skiva köps till biblioteket och ser det inte som något större problem om den sedan lånas ut. Vad han känner till är det en rätt liten nivå i jämförelse med vad de totalt omsätter. Det han då tänker på är framförallt utlåning av fysiska exemplar. När det gäller digitala tjänster kan han dock tänka sig att det ser annorlunda ut. Eftersom detta är en ny verksamhet och det fortfarande inte är tydligt hur man i framtiden kommer att konsumera musik ser han det som viktigt att olika parter tänker sig för och hittar hållbara lösningar för detta. För deras egen del är det där som problemet just nu ligger i förhandlingarna med Phonofile och BTJ. På EMI tycker man att den digitala musiken har ett högre värde än vad BTJ anser att biblioteken har möjlighet att betala. Samtidigt är han mån om att hitta en lösning och tror att EMI kommer att vara med i Musikwebben inom en ganska snar fram-

tid. För bibliotekens del tycker han de eventuellt skulle kunna finna lösningar där de får del av intäkterna och en möjlighet som han ser är om de kunde utveckla någon form av prenumerationstjänst. Svårigheten, anser han, ligger i att det ska vara gratis att låna på biblioteken, men om biblioteken fick del av intäkterna skulle detta kunna motivera att man tar in ännu mer material. Ett problem med detta som Roger Wallis, SKAP, illustrerar med att se inkomsterna för musiken som en liten, liten kaka är att denna inte blir större utav att det är fler som ska dela på den, utan varje bit blir istället allt mindre för samtliga inblandade.

Martin Elford, SAMI, kan tänka sig att då datorerna framöver växer ihop med TV, radio och blir en naturlig mediemaskin i hemmen kan bibliotekens digitala utlåning kan bli mycket mer intressant än vad den är idag. Han ställer sig dock frågande till hur biblioteken ska kunna konkurrera med andra aktörer som tillgängliggör musik. Så länge det inte finns någon annan som gör det lika bra eller bättre fyller biblioteken en viktig funktion, men personligen känner han sig tveksam till om detta är något som bör finansieras med skattepengar.

Något som återkommer i våra intervjuer är att biblioteken behöver tydliggöra sin roll och marknadsföra sig bättre. Martin Elford, SAMI, tycker det är viktigt att om biblioteken ska kunna konkurrera med andra aktörer är det viktigt att de definierar vad det som de ska leverera till sin besökare, kunder eller vad man väljer att kalla dem som nyttjar bibliotekets tjänster. Både Sten Melin, FST, och Anders Livåg, EMI, säger att biblioteken borde marknadsföra sig genom att tala om vad som finns att tillgå där. Det räcker inte med att bara tillhandahålla olika tjänster och medier, utan man måste också nå ut till människor och berätta det.

Överhuvudtaget ser samtliga de intervjuade den tekniska utvecklingen som medför att musik blir alltmer tillgängligt som något väldigt positivt. Det som är viktigt är att finna legala vägar att distribuera digital musik. Den huvudsakliga frågan i detta verkar vara hur man gör detta så att upphovsmän och andra rättighetshavare får en rimlig ersättning, samt hur denna fördelning bör göras.

8 Diskussion

8.1 Vilka frågor ser de som relevanta då det gäller distribuering av musik?

I samtliga de intervjuades intresse ligger det att musik sprids, spelas och lyssnas på. Den tekniska utvecklingen av Internet och möjligheterna att lagra och överföra musik digitalt ser de som väldigt positiv, framförallt därför att tillgängligheten ökar.

Några fördelar med att kunna lagra musiken i digitala filer är att den inspelade musiken inte behöver någon fysisk lagringsplats, det är inte någon kostnad för produkttillverkning och inte heller behöver den transporteras. Detta medför ett betydligt större och bredare utbud för konsumenterna, vilket dessutom är lättåtkomligt oavsett var de befinner sig geografiskt. Att det är positivt med den bredare tillgången, påpekar Roger Wallis, och menar att detta bidrar till att lyssnarna ges större möjlighet att själva bestämma vad de gillar. Från att ha varit en produktbaserad bransch med en relativt given hantering, förutspår Martin Elford, att det nu går mot en mer tjänsteinriktad verksamhet där kunden själv ska kunna bestämma vad det är hon vill ha. Som motvikt till att radions musikutbud blir allt snävare, menar Jan Granvik, att det också är viktigt att människor ges möjlighet att lyssna på sådant som de annars inte skulle komma i kontakt med. Men även om möjligheterna till detta finns, så ser Anders Livvåg ett behov av att utveckla metoder som hjälper människor att hitta annat än de mest kända artisterna. Detta är något som även Blomqvist et al tar upp som ett problem. I sin forskning har de sett att musikköparna på Internet upplever att de haft svårt att hitta andra typer av musik och tar därför upp vikten av det utvecklas tjänster och metoder som gör det enklare att finna sådant som inte är känt sedan tidigare.

Sten Melin tar upp problemet med hållbarheten då det gäller hårddiskar och även hembrända cd-skivor inte är särskilt lång. En köpt cd-skiva har en helt annan beständighet. Antagligen är detta ett argument för den fysiska skivans egenvärde som samtliga av de intervjuade är eniga om och som kan vara en förklaring till att de ändå tror att det i framtiden kommer att finnas en viss marknad för cd-skivan. Flera av de intervjuade hänvisar också till att det fortfarande finns en marknad för lp-skivorna och på samma sätt tror de att cd-skivan kommer att attrahera en viss publik.

Men de nya sätten att hantera inspelad musik och möjligheterna att enkelt sprida, ladda ned och fildela väcker också delvis nya frågor. En central punkt är att de som arbetar med musik på något sätt måste kunna få ekonomisk kompensation som motsvarar prestation, ägande eller någon annan form av insats. Av de vi intervjuat är de flesta överens om att upphovsrätten måste respekteras skyddas. Den enda som ser problem med den rådande lagstiftningen inom detta område är Roger Wallis som utan att ha en färdig lösning förespråkar att någon form av licensiering skulle kunna införas för användandet av Internet. Även om Sten Melin inte direkt ser detta som en lösning så håller han med om att det egentliga problemet i denna fråga ligger hos producenterna och deras vilja att kontrollera och kräva för mycket betalt. Istället tycker han att det skulle vara bra om musiken var billig och folk skulle stimuleras att köpa, medan Martin Elford betonar vikten av att skivbolagen får ersättning som också täcker omkostnaderna för produktion

av den musik som inte når så stora framgångar. Magnus Mårtensson poängterar att det väsentligaste idag, med tanke på nedladdningsproblematiken, är att det finns legala tjänster på Internet som tillhandahåller digitalt överförbar musik. Att det redan finns många såna ställen, tar Anders Livvåg upp och ser snarare ett problem i att det är svårt med att nå ut med var de finns.

Roger Wallis resonemang kring att släppa musiken fritt på Internet får också delvis stöd hos Mats Hammerman, som även om han inte själv delar den uppfattningen, vet att en del av de yngre medlemmar han företräder har en positivare syn på att kunna sprida sin musik via Internet. De ser det snarast som ett marknadsföringsinstrument som kan skapa ett intresse för deras musik. I litteraturstudien syns också en splittrad syn på hur musiken ska vara tillgänglig, och exemplifieras väldigt tydligt i forskningen kring fildelningsfrågan som inte är entydig. Det finns även en tendens enligt litteraturen, att små aktörer har varit mer positiva till den tekniska utvecklingen och de möjligheter som Internet medför.

8.2 Hur ser de på bibliotekens uppdrag och verksamhet när det gäller tillgängliggörandet av inspelad musik?

Även om de flesta av de vi intervjuat till en början verkade rätt avvaktande och inte ansåg sig vara insatta i biblioteks relaterade frågor, visade det sig under våra samtal att de hade en hel del tankar och idéer kring biblioteken. De aspekter som framförallt lyfts fram som viktiga kring bibliotekets verksamhet och uppdrag, är informationsspredande, demokratiska samt kulturförmedlande.

Att informera och tillhandahålla information ser flera av de intervjuade som ett av de viktigaste uppdragen för biblioteken. Genom att biblioteken informerar om vilken musik som finns och hur man går tillväga för att finna musiken, kan detta leda till att möjligheterna för ett bredare utbud ökar. Biblioteken erbjuder även en plats där det går att provlyssna på olika typer av musik för att lättare veta vad det är man vill ha. Att tillhandahålla kompletterande information till musiken är även något som tas upp. Till exempel menar Roger Wallis att det är viktigt att de fysiska materialen i form av omslag och artistinformation finns tillgängliga. När musiken genom nedladdning blir alltmer tillgänglig ökar också intresset för det som sker runt musiken vilket leder till att man vill läsa om musiken och artisterna. Det är därför en viktig bit att det någonstans i samhället finns kunskap samlad av människor som är väl insatta och kompetenta att se till att föra ut detta. Även de kulturpolitiska utredningarna och rapporterna från 1970-talet, påpekar att biblioteken bland annat bör tillhandahålla kataloger över fonogram samt material med information och möjlighet till beställning. Det forskningsprojekt som pågår, där Roger Wallis är en av forskarna påpekar också vikten av att det utvecklas plattformar där människorna kan få hjälp att finna det de söker, eftersom utbudet idag är så stort att man inte vet var man ska leta. Här kan biblioteken spela en enormt viktig roll, vilket många av de intervjuade påpekar.

När det gäller bibliotekariens betydelse för att kunna vägleda eller som Sten Melin uttrycker det fungera som en introduktör, råder det total samstämmighet om att de huvudsakliga betydelserna är att det dels är en person som är mycket intresserad och insatt i musikområdet, dels att personen har social förmåga, känner sina låntagare och kan

kommunicera. Kompetens när det gäller båda dessa aspekter poängteras som det viktigaste för att man ska kunna få folk intresserade av vad man har att erbjuda. Här talas det även om bibliotekariens funktion att fylla som den lokale skivhandlaren tidigare hade. Att föra ut musiken handlar delvis om att sälja en produkt genom att fånga någons intresse. Bibliotekarien bör ha förmågan att förstå och se vad folk vill ha kunna tipsa dem när det kommit något nytt som skulle kunna intressera dem. Roger Wallis tar också upp den fysiska personens betydelse. Det behövs människor som följer vad som händer inom musikområdet i stort och som har ett forum att föra ut detta till allmänheten. Även från kulturpolitiskt håll har man sett detta som en viktig funktion, men också påtalat att detta är resurskrävande och att om detta ska bli verklighet bör specifika satsningar göras. Emilia Wikströms magisteruppsats som behandlar de danska förhållandena påpekar också vikten av bibliotekariens musikkunskaper. Det är viktigt att satsa på utbildning och fortbildning för de som är yrkesverksamma inom området, annars kan det leda till att förmedlingen brister i kvalitet.

De flesta vi intervjuat tar upp att biblioteken tack vare sin spridning över hela landet, och i alla kommuner, har en central plats i ett demokratiskt perspektiv. Här nämns bland annat att det är viktigt att få ut musiken till platser där det inte finns någon lokal skivaffär. Denna betydelse har också lyfts fram i kulturpolitiska sammanhang, men som Maria Nilsson skriver behövs det då satsningar för att bygga upp gedigna bestånd. Även om det finns möjlighet att beställa musik via Internet minskar inte bibliotekens betydelse. Tvärtom, menar Sten Melin att bibliotekens betydelse borde öka eftersom musikämnet i skolan får allt mindre utrymme och kyrkans körverksamhet, som tidigare har varit ett sätt att introducera musik ute i landet, nu verkar försvinna. I det lokala musiklivet skulle biblioteken kunna fylla en viktig funktion genom att tillhandahålla material eller via länkar på hemsidan kunna ge tips om det regionala utbudet. Det skulle kunna vara ett bra sätt att synliggöra vad som finns och ge människor möjlighet att upptäcka nya saker, säger Mats Hammerman. Roger Wallis menar dessutom att när man har möjlighet att delta fysiskt är det en faktor som gör att musiklivet växer och bibliotekens roll skulle då kunna vara att verka som ett forum för kommunens samlade musikliv. De kulturpolitiska rapporterna ser också att biblioteken spelar en viktig roll när det gäller att nå ut till orter där det inte finns någon lokal musikhandlare, men påpekar att för att detta ska fungera på ett tillfredsställande sätt krävs ett samarbete mellan olika aktörer och verksamma inom musiklivet på lokal nivå.

En annan demokratisk aspekt som Martin Elford tar upp är hans tolkning av bibliotekens uppdrag, vilket är att göra det möjligt för dem som inte har råd att förkovra sig via inköp eller åtminstone göra det möjligt att provlyssna för att senare kunna köpa. Som exempel på detta, poängterar Jan Granvik vikten av att ha ett brett spektra av olika genrer som gör att intresserade ungdomar, och andra, med begränsade ekonomiska resurser har möjlighet att få låna och lyssna till olika stilar. På de svenska biblioteken har den demokratiska aspekten delvis också inneburit att biblioteken satsat på att tillhandahålla teknisk utrustning för avlyssning. Detta för att försäkra sig om att alla verkligen ska kunna få tillgång till det som finns i beståndet.

Att biblioteken har en kulturpolitisk betydelse, betonar framförallt Jan Granvik. Han menar att ett brett kulturutbud gagnar hela samhället. Det är önskvärt att människor på ett enkelt sätt får möjlighet att lyssna på musik som de annars kanske inte skulle komma i kontakt med och Granvik tar upp likriktningen av musikutbudet i radio och TV som ett problem. Även Roger Wallis ser det stereotypa utbudet i våra etermedier som en anled-

ning till att biblioteken som en motreaktion borde ha ett uppdrag att fylla. Han tror dessutom att människor kommer att efterfråga ett mer varierat utbud som också innefattar det lokala. I vår litteraturstudie Lundberg et al. påpekar att en kommersialisering har skett och utbudet i etermedierna har smalnats av, detta pekar alltså på biblioteken kan ha en funktion i musiklivet att påvisa mångfald, samt att det bör ges utrymme till det som inte får plats i de kommersiella kanalerna. Det borde alltså finnas ett intresse att värna om den musikaliska bredden eftersom de kommersiella intressena i så hög grad riskerar att styra vilken typ av musik som produceras och många gånger framförs.

Det talas även om att biblioteken, som en kulturgärning, framförallt ska föra ut den svenska musiken, i samband med detta kommer också frågan upp om äldre musik som kanske inte längre går att få tag på. Idag finns det en stor mängd musik inspelad på äldre format hos skivbolagen där mycket är alltför smalt för att de ska lägga ekonomiska resurser på nyutgivning. En lösning som Mats Hammerman skulle kunna tänka sig är att om biblioteken tog ansvar för digitalisering skulle upphovsrättshavarna i gengäld avstå från ersättningar. Några av våra informanter refererar till hur biblioteken i Danmark tagit en aktiv roll som en viktig samarbetspartner att erbjuda dansk musik och kan mycket väl tänka sig liknande lösningar i Sverige.

Angående kulturuppdraget tar Roger Wallis och Sten Melin upp ytterligare aspekter. Den förstnämnde ser bibliotekens verksamhet som ett public service uppdrag som inte bara behöver vara böcker utan också annan form av kultur. Sten Melin efterlyser att biblioteken med sin starka ställning inom kulturpolitiken tar ett bredare ansvar för andra konstytringar än litteraturen. Exempel som han tar upp är olika former av musik vilkas konstnärliga värden behöver försvaras. Biblioteken skulle därmed också kunna bredda sin förankring i folkhemmet, menar han.

När det gäller bibliotekens uppdrag i förhållande till utbudet i radio och TV, så är det framförallt som motvikt till ett alltför snävt utbud och en möjlighet att ge plats åt smalare musik som lyfts fram av de vi intervjuat. Att biblioteken skulle välja utbud efter några uppsatta kvalitetskriterier och göra gällande att någon form av musik skulle vara bättre än någon annan är de flesta mycket skeptiska till. Den enda som uttrycker att han ser ett värde med folkbildningstanken är Sten Melin som menar att det som är bra med biblioteken är att de har möjlighet att introducera nya stycken och att musik med kvalitativa aspekter borde prioriteras. Andra informanter, till exempel Jan Granvik talar istället om att biblioteken bör erbjuda ett brett utbud av olika stilar och genrer, vilket kan tilltala olika människor. Till stor del verkar de instämma med Taljas beskrivning över bibliotekens inriktning på att låta låntagarnas intressen ligga till grund för hur beståndet ser ut.

Flera av de intervjuade berättar om sina egna erfarenheter av bibliotek då de själva var barn och ungdomar, eller vid besök tillsammans med barn och barnbarn. Trots att de nämner detta som någonting positivt är det inte många som i ett musiksammanhang nämner barn- och ungdomsverksamhet som en del av bibliotekens uppdrag. De enda som tydligt uppger att denna grupp på något sätt bör prioriteras, och att den dessutom är en av de viktigaste grupperna, är Roger Wallis och Jan Granvik. Den senare talar om detta främst när det gäller att erbjuda möjligheter att låna och provlyssna på musik, av ett brett spektra av olika genrer. Framförallt poängterar han att det är värdefullt om ungdomar ges denna möjlighet för att få möjlighet att upptäcka nya stilar trots sina ofta begränsade ekonomiska resurser. Roger Wallis ser att det även skulle vara intressant om biblioteken skulle anordna konserter för barn. Han nämner dessutom att det skulle vara

intressant med samarbete med till exempel något studieförbund där möjligheter för eget musicerande skulle kunna ges och kanske tillgång till någon form av studio för att lära sig inspelningsteknik och göra det möjligt att producera och spela in sin egen musik.

Något som många informanter däremot tar upp är att det är viktigt att biblioteken definierar och tydliggör sitt uppdrag. Bland annat menar Roger Wallis att det är viktigt att det definieras vilken roll biblioteken ska ha när det gäller spridning av information och Martin Elford påpekar att det bör definieras vad det är som ska levereras till besökarna. Sten Melin nämner i sin tur att det är viktigt att biblioteken bestämmer sig för vilka de ska rikta sig emot. Att definiera och tydliggöra rollen är viktigt för att verksamheten på biblioteken ska bli så bra som möjligt, men även för att tydliggöra för allmänheten vad biblioteken erbjuder. De kulturpolitiska skrifterna, under 80-talet, pekar ofta på att en brist inom biblioteken är att de just inte har någon uttalad målsättningsformulering.

Under intervjuerna kom det upp många konkreta och intressanta förslag på hur musikverksamhet på biblioteken skulle kunna bedrivas. Martin Elford uttrycker dock att en förutsättning för att det från musikbranschens sida ska vara intressant att samarbeta med biblioteken, är att det måste ske på nationell nivå och inte med enskilda bibliotek. Jan Granvik anser att bibliotekens verksamhet bör bygga på avlyssning och utlåning, inte på att det lånas ut till exempel mp3-filer som låntagaren sedan får behålla. Detta menar han är en förutsättning för att de som har varit med och skapat musiken får ersättning.

Martin Elford säger att för att lyckas nå ut med det man vill när det gäller musik inom biblioteket måste det finnas möjlighet att satsa på det. Att den som ska ansvara för musiken måste få möjlighet att tillägna sig den kunskap som behövs utifrån givna kriterier. Dessa kriterier bör bestämmas av den målgrupp som man väljer att satsa på.

Den digitala teknikens utveckling ser flera av de intervjuade som positiv och Anders Livåg nämner bland annat att han framförallt ser till de virtuella tjänsterna i bibliotekens verksamhet. Genom att, som exempelvis Sten Melin nämner, samarbeta med musikdistributörer kring digitala tjänster kan man finna vägar att lösa lagringsproblemet. Följden av en sådan lösning är att biblioteken istället kan fokusera på att bygga upp ett kunnande när det gäller att ansvara för nedladdningen samt att hitta vägar för att musiken ska bli lättare att hitta.

Roger Wallis lyfter också fram möjligheterna till nya former av samarbete som den digitala tekniken medför och att detta är oberoende av geografiskt läge. Genom att kunna få tag på material digitalt slipper man skicka fysiska exemplar och man kan lättare få del av andra biblioteks bestånd. Att det då inte längre behöver vara en central enhet, som till exempel Bibliotekstjänst, som styr över vad som finns att tillgå, tycker han är väldigt viktigt och positivt. För biblioteken, ser han, att den tekniska utvecklingen bör innebära en förändrad roll som ett centrum med en blandning av det fysiska och det virtuella. Detta kan bli något väldigt intressant som vi måste akta oss för att mista i någon spariver innan den nya rollen hunnit utkristalliserats, menar Roger Wallis.

8.3 Vilka förtjänster/nackdelar ser de med att musik finns tillgängligt på bibliotek?

När det gäller den här frågan är det viktigt att poängtera att flera av de intervjuade endast talar om hur det eventuellt kan se ut med musikverksamhet på bibliotek, inte hur det verkligen är. De menar att de inte har tillräckligt med egna erfarenheter och reserverar sig ofta i sina uttalanden med tanke på detta. Information, demokrati och kultur är de perspektiv som är mest framträdande när det gäller förtjänsterna med musik på biblioteken.

Såväl litteraturen som intervjupersonerna pekar på att utbudet på musik har ökat, mycket tack vare den nya tekniken, vilket innebär att musiken kan lagras på digitala filer som kan spridas via Internet. Men det finns samtidigt ett behov av hjälp att navigera i utbudet och flera av de intervjuade ser den informerande funktionen hos biblioteken som något positivt. Att biblioteken tillhandahåller kompletterande information till den musik som människor söker efter, nämner Martin Elford som ett exempel på något som han tror skulle kunna gagna musikbranschen. Han exemplifierar med att någon kanske har hört en låt på radion, men inte vet mycket mer än vad artisten heter. Då kan det vara genom biblioteket som det ges hjälp att finna vilken skiva som kan vara intressant att köpa.

Den ökade tillgängligheten kan även leda till ett bredare utbud av musik i samhället. Anders Livåg har en förhoppning om att samarbetet mellan EMI, BTJ och Phonofile ska ge dem en möjlighet att arbeta mer med en bredd på utbudet än enbart med topplistemusik. Han anser att en stor fördel med de tjänster som är gratis eller billiga, är att de ger ett bredare utbud och får människor att upptäcka ny musik. Biblioteken skulle ha möjlighet att bygga upp ett bra marknadsföringsfönster, enligt honom, om de arbetade redaktionellt med innehållet i de digitala tjänsterna och tipsade om ny musik.

Att biblioteken genom att de är geografiskt utspridda i landet kan ge alla människor tillgång till musik ses som positivt. Det är viktigt att få ut musiken även till platser där det inte finns någon lokal skivaffär, tar både Sten Melin och Magnus Mårtensson upp. En annan fördel med biblioteken som nämns är även att ge människor som inte har råd att via inköp förkovra sig eller åtminstone göra det möjligt att provlyssna för att senare kunna köpa det om det som man vill ha. Jan Granvik tar upp vikten av att ha ett brett spektra av olika genrer som gör att intresserade ungdomar, och andra, med begränsade ekonomiska resurser har möjlighet att få låna och lyssna till olika stilar.

Att biblioteket har en funktion att fylla i det lokala musiklivet, nämner flera av de intervjuade. Roger Wallis nämner ett annat uttalande som är intressant att beakta, nämligen att när man har möjlighet att delta fysiskt är det en faktor som gör att musiklivet växer. Biblioteken kan alltså ha en positiv inverkan på musiklivet i stort genom ett lokalt engagemang.

När det gäller kulturperspektivet är det några av de intervjuade som talar om att biblioteken kan bidra med något positivt. Att biblioteken kan hjälpa människor att upptäcka musik ny musik är det fler av de intervjuade som nämner, bland annat menar Jan Granvik att ett brett kulturutbud gagnar hela samhället och exemplifierar med att det är önskvärt att människor på ett enkelt sätt får möjlighet att lyssna på musik som de annars kanske inte skulle komma i kontakt med, särskilt med tanke på att musikutbudet på ra-

dio och TV blivit alltmer likriktad. Roger Wallis nämner också radion, men menar att bibliotekens skulle kunna vara en del i det som han menar borde komma som en motreaktion till det ovanifrån styrda stereotypa radioutbudet. Han tror att människor kommer att efterfråga ett mer lokalt och varierat utbud.

Upphovsrätten, eller frågor rörande den, intog en central plats under samtliga intervjuer. Att musik har blivit alltmer tillgängligt genom den tekniska utvecklingen som skett, ser samtliga av de intervjuade som positivt. Magnus Mårtensson anser att det är viktigt att finna legala vägar att distribuera digital musik eftersom musikbolagen brottas med problematiken kring nedladdning.

Den mest uppenbara nackdelen som omnämns angående musikverksamheten på biblioteken är kopieringsmöjligheterna som detta utgör. De flesta verkar dock vara eniga om att samtidigt som den digitala utvecklingen medger ökade möjligheter att erbjuda musik, innebär den också att det går att göra musiken mer kopieringssäker. Flera av de intervjuade betonar att det är viktigt att den musiken som lånas ut på digitala filer görs så kopieringssäker som möjligt. Motsatt tyckande utgörs av Roger Wallis som ifrågasätter vikten av detta. Möjligheten att kopiera kan man aldrig helt gardera sig mot, han undrar därför om detta är särskilt praktiskt. Istället tycker han man bör se till de tendenser som visar att desto mer musik man har att tillgå i virtuella former och som snurrar runt på Internet, desto mer behov verkar folk ha av fysiska upplevelser i form av bland annat konserter.

Det fysiska mötets positiva betydelse är de flesta eniga om, men om bibliotekarien kan fungera som smakrådgivare och genom sin roll bidra till att föra ut musik är inte de intervjuade överens. Martin Elford ser dock möjligheten med att ta ett nationellt samlat grepp om musik på bibliotek och skapa mötesplatser där bibliotekariernas eller någon annan musikkunnig persons kompetens överförs i det fysiska mötet som något som kan vara intressant ur ett musikbranschperspektiv.

Flera av de intervjuade ser fördelar med digital distribution. Bland annat nämns att det öppnar för möjligheten att lagerföra all musik och inte bara det som just nu är gångbart. Det är just de virtuella tjänsterna som Anders Livåg ser inom bibliotekens verksamhet, och menar att bibliotekarien kan ses som webbansvarig med ansvar att finna vägar till hur man ska kunna göra musiken lättare att finna.

Om biblioteken kan bidra till att marknadsföra musiken på så sätt att försäljningen ökas är tveksamt från de flesta av de intervjuade. Exempelvis har Magnus Mårtensson svårt att se om utlåningen på bibliotek skulle innebära någon kommersiell fördel. Även Mats Hammerman känner sig tveksam till om biblioteken har någon betydelse som marknadsförare som innebär någon fördel för skivbranschen. Han tror snarare att Internet har en större betydelse än vad biblioteken har. Något han däremot kan tänka sig skulle kunna vara positivt är om man från de svenska biblioteken konsekvent köpte in ett bestämt antal av allt som ges ut på svenska. Att detta skulle innebära en garanterad försäljning som man på förhand kan räkna med, tar också Roger Wallis upp som en fördel. Att bibliotekens inköp och den eventuella marknadsföring som det skulle kunna innebära kan kanske vara intressant för en del mindre skivbolag, kan Magnus Mårtensson tänka sig, men inte för majoriteten av skivbolagen som ändå är väldigt kommersiella.

Martin Elford ställer sig dock frågande till hur biblioteken ska kunna konkurrera med andra aktörer som tillgängliggör musik. Så länge det inte finns någon annan som gör det lika bra eller bättre fyller biblioteken en viktig funktion, men personligen känner han sig tveksam till om detta är något som bör finansieras med skattepengar.

9 Avslutande reflektioner

Vår huvudfrågeställning var hur musikbranschen ser på biblioteken som förmedlare av inspelad musik. Vid vår första kontakt med informanterna besannades våra farhågor om att de inte ansåg sig vara insatta i biblioteksrelaterade frågor. Det visade sig dock att när de väl började tänka på vilken roll biblioteken skulle kunna ha kom de med relativt många idéer och tankar. Det finns dock en spridning mellan dem som uppger att de tycker att biblioteken har en viktig funktion att fylla i samhället och de som ställer sig mer kritiska till om det är en verksamhet som bör finansieras med offentliga medel. Även om alla är eniga om att det är positivt att musik sprids och spelas så mycket som möjligt så verkar ändå det viktigaste vara att det som spelas också direkt genererar en inkomst till dem som står bakom musiken.

På lokal nivå tycker de att biblioteket skulle kunna inta en roll i det lokala musiklivet. I mindre kommuner där möjligheterna att ha ett varierat kulturutbud är begränsade och musikskolorna ofta är indragna skulle samverkan mellan olika aktörer som till exempel lokala musiker, lokalradio och skola kunna vara intressant. Biblioteken skulle då kunna utgöra en central roll genom att fungera som den plats där människor får möjlighet att mötas, bidra till att musik skapas genom att erbjuda inspelningsmöjligheter, samt se till att det lokala utbudet finns tillgängligt för allmänheten. Genom att främja det lokala musiklivet möjliggörs en variation i utbudet som är positiv för den kulturella mångfalden. En fördel med detta, som Roger Wallis uttrycker, är att en bidragande faktor till att musiklivet växer är när människor får en chans att delta fysiskt.

En annan funktion på det lokala planet är att fylla det tomrum som uppstått då det inte längre är så vanligt med lokala skivhandlare. Trots att det idag finns mycket att tillgå via Internet, tar flera av de intervjuade upp betydelsen av en personlig kontakt där bibliotekarien kan fylla en funktion som vägledare för att hitta ny musik. En förutsättning för detta är att bibliotekarien är kunnig och har ett specialintresse för musik. Samtliga lyfter också fram personliga egenskaper som viktiga, däribland god personkännedom samt förmåga att föra ut musiken.

Några av våra informanter uttrycker att om biblioteken överhuvudtaget ska vara intressanta att arbeta med måste satsningar göras på en nationell nivå, så att biblioteken blir en tydligare aktör i musiksammanhang. Det skulle därför behövas övergripande mål för att möjliggöra det. Som vi sett i litteraturstudien fanns länge många tankar om musik med i de nationella utredningarna, som behandlade både biblioteksverksamhet respektive musiklivet. Efter 1983, då man i utredningen Musik och folkbibliotek konstaterade att musikområdet är så komplext, har vi inte funnit att det gjorts några satsningar från

kulturpolitiskt håll på nationell nivå. Trots detta satsade många bibliotek på att köpa in och erbjuda musik till utlån då cd-skivorna kom några år senare. Framförallt verkar detta ha varit i större och medelstora kommuner, där vi kan anta att det också i övrigt finns ett visst utbud av musik. Idag görs bredare satsningar eftersom ett antal företag erbjuder biblioteken olika typer av tjänster som gör det möjligt för dem att ge sina låntagare tillgång till musik lagrade i digitala filer. Detta är något som de flesta av våra informanter inte är insatta i eller ens har hört talas. På EMI ser man dock en möjlighet att få ut en bredare repertoar genom att ansluta sig till Phonofiles Musikweb.

När det gäller utvecklingen av Internet är det av vårt material svårt att säga något om det påverkar relationen mellan biblioteken och musikbranschen. Snarast är det så att biblioteken här har en möjlighet att skapa sig en plats i musiksammanhang. Kanske kan de tjänster som nu är under utveckling komma att fungera bra. Det som krävs för detta är att bibliotekarier använder sina kunskaper att ordna information och redaktionellt arbetar med innehållet så att det enkelt går att hitta och få tips om ny musik.

Vårt val av informanter tycker vi spänner över ett stort område av musikbranschen och täcker in en stor del. Från början hade vi en tanke om att kunna jämföra om synen på biblioteksverksamheten skilde sig åt mellan de olika aktörerna upphovsmän, artister och skivbolag. För att kunna göra en sådan jämförelse skulle vi behövt ha ett betydligt större underlag. Dessutom skulle vi ha valt informanter som själva är aktiva inom respektive aktörsgrupp.

Genom att välja representanter för intresseorganisationer har vi fått med en blandning mellan de som pratar utifrån sig själva och sina egna funderingar och uppfattningar, samt de som måste skilja på vad de kan säga som representanter för dem som företräds och sina egna åsikter. Detta har också inneburit en svårighet med att tolka resultatet av våra intervjuer eftersom vi fått ta hänsyn till utifrån vilket perspektiv de intervjuade talar. Ibland talar de utifrån en personlig uppfattning, ibland utifrån musikbranschens intressen och en tredje infallsvinkel är att de talar utifrån biblioteken.

En del av syftet med denna studie var att eventuellt få de intervjuade att tänka i nya banor genom att lyfta fram bibliotekens resurser och kompetenser. Hur väl detta lyckades är svårt att säga, men i den situation musikbranschen befinner sig idag med osäkerheten kring vad utvecklingen av Internet kommer att innebära för deras del så är de väldigt alerta att finna konstruktiva lösningar på olika problem, framförallt att finna legala lösningar där de garanteras någon form av ersättning. Detta var nog en av anledningarna till att vi fick god respons under själva intervjuerna. Men om biblioteken vill inta en roll som musikförmedlare tror vi att det är viktigt att det inte endast kommer politiska incitament utan att man också jobbar aktivt med att få de som arbetar med musik att se vad de kan ha för behållning av ett sådant samarbete. Som Anders Livåg säger så har han tidigare inte haft några tankar kring biblioteken då det gäller den musik han arbetar med på EMI, men under förhandlingarna med Phonofile har han alltmer sett det som något som är väl värt att pröva.

Genom vår mer översiktliga studie ville vi också undersöka om det finns frågor som är relaterade till musik och bibliotek som kan vara intressanta att studera närmare och det finns det absolut. Inte minst tycker vi att vår ursprungliga tanke att studera om synen mellan olika aktörer som upphovsmän, artister och skivbolag skiljer sig åt skulle vara

intressant. Ett alternativ skulle kunna vara att begränsa undersökningen till en typ av aktör och se vad ett samarbete skulle kunna innebära, till exempel mellan bibliotek och lokala musiker. Vi ser också att det skulle vara spännande att undersöka de nyare skivbolag som Mats Hammerman refererar till och som han menar har en positiv syn på att fritt lägga ut sin musik på Internet.

10 Sammanfattning

Huvudsyftet med den här uppsatsen var att undersöka hur aktörer inom musikbranschen ser på bibliotekens roll som förmedlare av inspelad musik. Följande frågeställningar arbetades fram för att utreda denna fråga: Vilka frågor ser de som relevanta då det gäller distribuering av musik? Hur ser de på bibliotekens uppdrag och verksamhet när det gäller tillgängliggörandet av inspelad musik? Vilka förtjänster/nackdelar ser de med att musik finns tillgängligt på bibliotek?

Eftersom vi inte fann någon tidigare forskning som kopplade samman dessa två aktörer valde vi att göra kvalitativa intervjuer där vi utgick ifrån vissa teman. En pilotintervju genomfördes i ett tidigt skede av arbetet. Syftet med den var primärt att testa intervjuguiden, men följderna av den var även att vi insåg att vi behövde genomföra en litteraturstudie. I denna studie sökte vi svaren på följande frågor: Vilka är de viktigaste trenderna inom distribution av musik? Vilka är bibliotekens roller när det gäller dess musikverksamhet? Vilket är sambandet mellan de två ovanstående frågeställningarna? Svaren på dessa frågeställningar skulle även hjälpa oss att besvara vår huvudfrågeställning.

Resultatet av litteraturstudien visade att när det gäller distributionen av inspelad musik innebär den tekniska utvecklingen av Internet stora förändringar, vilka medför ökade möjligheter att sprida och tillgängliggöra ett enormt musikutbud. Den mest aktuella frågan idag är hur man ska hantera möjligheterna med fildelning och lösa problematiken med ersättning till dem som skapar eller är delaktiga i musikframställningen. I kulturpolitiska skrifter fann vi att inspelad musik funnits med i tankarna om vad biblioteken borde tillhandahålla sedan mitten av 1900-talet. Både från biblioteksperspektiv och från kulturpolitiska tankar om musiklivet har det funnits ett intresse att sprida information och tillgång till musiken. Biblioteken kan ses som en motvikt till det alltmer stereotypa utbudet i radio och tv. Det är också en tillgång, eftersom det kan ge människor hjälp att finna det dem söker i det stora utbud av musik som finns i olika format. Slutligen fann vi att biblioteken eventuellt skulle kunna erbjuda möjligheter att på något sätt reglera ersättning till dem som är verksamma med att skapa och framföra musik.

Ur litteraturstudien lyfte vi fram några teman utifrån vilka vi byggde arbetets referensram. Dessa teman användes sedan för att möjliggöra en bearbetning och strukturering av materialet i intervjuredovisningen, samt i själva analysarbetet.

För våra intervjuer valde vi representanter för olika intresseorganisationer som företrädde upphovsmän, artister och skivproducenter samt ett skivbolag. Syftet med detta var att få ett så brett urval som möjligt. Ett antal organisationer och företag kontaktades och

slutligen genomfördes intervjuer med representanter från följande: SOM (Sveriges Oberoende Musikproducenter), SMF (Svenska Musikerförbundet), SAMI (Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation), IFPI (International Federation of the Phonographic Industry), SKAP (Föreningen Svenska Kompositörer Av Populärmusik) och EMI Music, FST (Föreningen Svenska Tonsättare).

Resultaten från intervjuerna påvisade att flera av intervjupersonerna inte hade reflekterat över biblioteken i ett musiksammanhang tidigare, men när de väl började tänka på vilken roll biblioteken skulle kunna ha kom de med många intressanta idéer och tankar. Dessa kan delas upp i två olika nivåer; det lokala biblioteket samt satsningar på nationell nivå. På lokal nivå kan biblioteken fylla en funktion, speciellt i mindre kommuner där möjligheterna att ha ett varierat kulturutbud är begränsade. Genom att biblioteken främjar det lokala musiklivet möjliggörs en variation i utbudet som är positiv för den kulturella mångfalden. Vissa av intervjupersonerna framhöll dock att för att biblioteken överhuvudtaget ska vara intressanta att arbeta med, måste satsningar göras på en nationell nivå, så att biblioteken blir en tydligare aktör i musiksammanhang.

Resultaten från uppsatsen tydliggör dock ingen enhetlig bild av synen på biblioteken mellan de olika organisationerna och företagen. Svårigheter uppstod även när det gällde att tolka det som sades under intervjuerna, det vill säga om en uttryckt åsikt var personlig eller i egenskap av företrädare för organisationen/företaget. En viktig slutsats som dock dras i uppsatsen är att om biblioteken vill inta en roll som musikförmedlare, är det viktigt att det inte endast kommer politiska incitament. Man måste även jobba aktivt med att få de som arbetar med musik att se vad de kan ha för behållning av ett samarbete med biblioteken.

11 Källförteckning

11.1 Otryckta källor

Musikavdelningens öden och äventyr
Karlstads Stadsbibliotek. Artiklar och dokumentation om bibliotekets musikavdelning.

11.2 Tryckta källor

Andersson, Lars (1981). *Folkbibliotekslokaler: En handbok*. Stockholm: Kulturrådet: Liber Förlag.

Bibliotekslag: SFS 1996:1596 (1996). Stockholm: Fritzes.

Brandell, Tobias (2005). Fildelning ett fall för HD i USA. *Svenska Dagbladet*. 2005-03-31.

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi.

Coleman, Mark (2003). *Playback: From the Victrola to MP3, 100 years of music, machines, and money*. New York: Da Capo Press.

Den kulturella välfärden: Elitens privilegium eller möjlighet för alla? Svenska folkets kulturvanor 1976-1999 (2002). Stockholm: Statens kulturråd.

Folkbiblioteken 2004 (2005). Stockholm: Statens kulturråd. (Kulturen i siffror, 2005:2).

Folkbibliotek i Sverige: Betänkande (1984). Folkbiblioteksutredningen. Stockholm: Liber/Allmänna förl. (Statens offentliga utredningar (SOU), 1984:23).

Folk- och skolbibliotek: Betänkande och förslag (1949). Folkbibliotekssakkunniga. Stockholm: Liber Förlag. (Statens offentliga utredningar (SOU), 1949:28).

Fonogrammen i kulturpolitiken (1979). Statens kulturråd. Stockholm: Liber Förlag (Rapport från Kulturrådet, 1979:1).

From, Åsa (2006). *Folkbibliotekets uppdrag i teori och praktik. En diskursanalys kring formulerandet av folkbibliotekets uppdrag i ett urval biblioteksrelaterade tidskrifter under åren 1999-2000*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2006:19).

Fonogramersättning, förordning: SFS 1998:1387 (1998). Stockholm: Fritzes.

Försök med bibliotek: Litteraturutredningens biblioteksstudier (1972). Litteraturutredningen. Stockholm: Göteborgs offsettr. (Statens offentliga utredningar (SOU), 1972:61).

- Graham, G., Burnes, B., Lewis G.J. & Langer, J. (2004). The transformation of the music industry supply chain. *International journal of operations & product management*, 24 (11), s. 1087-1103.
- Holmer, Jan och Starrin, Bengt, red. (1993). *Deltagarorienterad forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmgaard Larsen, Jonna (2004). Borrow and listen: It is easy and legal, too! *Scandinavian Public Library Quarterly*, nr 4, s. 8-11.
- Horner, B. & Swiss, T. (1999). *Key terms in popular music and culture*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Kusek, David och Gerd, Leonhard (2005). *The Future of Music: Manifesto for the digital music*. Boston: Berklee Press.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Körnemark, Michael (2005). *Fyrkantiga klossar i runda hål? En undersökning av vissa berörda parter inställning gällande delandet av musikfiler över Internet*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2005:98).
- Lundberg, Dan, Malm, Krister & Ronström, Owe (2000). *Musik, medier, mångkultur: Förändringar i svenska musiklandskap*. Hedemora: Gidlund i samarbete med Riksbankens jubileumsfond. (Kungl. Musikaliska akademiens skriftserie, nr. 93).
- Meisel, J.B. och Sullivan, T.S. (2002). The impact of the Internet on the law and economics of the music industry. *Info 4 (2)*, 16-22.
- Mild, Ulrika (2004). *Musik på bibliotek: Framtiden för bibliotekens musikavdelningar?* Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2004:120).
- Musik och folkbibliotek: Rapport om en kartläggning av folkbibliotekens musikverksamhet* (1984). Stockholm: Liber/Allmänna förl. (Ds: departementsserien, 1983:13).
- Nilsson, Maria (1997). *Skivor på bibliotek: En studie kring motivering, målsättning och urval*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 1997:49).
- Nilsson, Sven (2003). *Kulturens nya vägar: Kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.
- Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans: Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Sundin, Martin (2004). *Musiken och folkbiblioteket: En studie av musikverksamheten på folkbiblioteken i Borås Stad*. Borås: Högskolan i Borås. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BHS 2004:19).

Talja, Sanna (2001). *Music, culture, and the library: An analysis of discourses*. London: Scarecrow.

Upphovsrättsförordningen, ändring: SFS 2005:0362 (2005). Stockholm: Fritzes.

Wallis, Roger (2006). The changing structure of the music industry: Threats to and opportunities for creativity. *Music and Manipulation. On the social users and social control of music*. New York: Bergahan books.

Ward, Barbro (1994). Musiken åter på biblioteken: Tacka CD:n för det! *Musikbiblioteksnytt*, 1995:1, s. 1-3.

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Wikström, Emilia (2003). *Musik på bibliotek: Införandet av obligatorisk musikförmedling på danska folkbibliotek*. Lund: Lunds universitet. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, BIVILS skriftserie, 2003:24).

11.3 Elektroniska källor

Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005). *File sharing in peer-to-peer networks: Aactors, motives and effects*. <http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons/Reports/MusicLessons-DL4.pdf> [06-05-11]

Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005). *Overview of relevant policies and their characteristics*. <http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons/Reports/MusicLessons-DL2.pdf> [06-05-11]

Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005). *Technology versus usage and effects*. http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons/Reports/deliverable_1.pdf [06-05-11]

Blomqvist, Ulf, Eriksson, Lars-Erik, Findahl, Olle, Selg, Håkan & Wallis, Roger (2005). *Trends in downloading, file sharing and music sales*. <http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons/Reports/MusicLessons-DL5.pdf> [06-05-11]

Digital Rights Management (2006). <http://www.Foldoc.org> [06-03-10]

EMI Music Sweden AB
<http://www.emi.se> [06-04-19]

Fildelning (2006). *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se> [06-03-10]

Fonogram (2006). *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se> [06-03-10]

Föreningen Svenska Kompositörer Av Populärmusik
<http://www.skap.se> [06-04-11]

Föreningen Svenska Tonsättare
<http://www.fst.se> [06-04-11]

Icke-hierarkiskt nät (2006). *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se> [06-03-10]

IFPI (2005). *Digital music report 2005*.
<http://www.ifpi.org/site-content/library/digital-music-report-2005.pdf> [06-03-20]

IFPI (2006). *Digital music report 2006*.
<http://www.ifpi.org/site-content/library/digital-music-report-2006.pdf> [06-05-10]

International Federation of the Phonographic Industry
<http://www.ifpi.se> [06-04-18]

Kulturpolitik (2006). *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se> [06-03-10]

MP3 (2006). *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se> [06-03-10]

MusicLessons
<http://w1.nada.kth.se/media/Research/MusicLessons/> [06-05-11]

Musikbranschen (2006). *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se> [06-03-10]

Streaming (2006). <http://www.nada.kth.se/cgi-bin/dataterm/ordsok> [06-03-10]

Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation
<http://www.sami.se> [06-04-17]

Svenska Musikerförbundet
<http://www.musikerforbundet.se> [06-04-11]

Svenska Oberoende Musikproducenter
<http://www.som.a.se> [06-03-31]

Zhang, M.X. (2002). *Stardom, peer-to-peer and the socially optimal distribution of music*.
<http://web.mit.edu/zxq/www/mit/15575/p2p.pdf> [06-05-05]

Bilaga 1

Intervjuguide

Generella frågor

- Hur länge har du jobbat inom företaget/organisationen?
- Vad är din funktion inom företaget/organisationen?
- Hur ser din egen bakgrund ut inom musikbranschen?

Musikbranschen – den egna verksamheten

- Hur ser du/ni på din/er roll inom musikbranschen?
- Hur ser relationen ut till andra musikaktörer?
- Vilka förändringar har den tekniska utvecklingen inneburit för er egen verksamhet?
- Vad ser du/ni för möjligheter eller nackdelar med den nya teknologin?
- Får de digitala distributionsvägarna någon konsekvens för utbudet, (kan de medföra en större utgivning)?
- Ser du/ni en framtida marknad för Cd-skivan?
- Hur hanterar du/ni frågor om framtiden?
- Har du/ni en tydlig framtidsstrategi när det gäller den tekniska utvecklingen?

Upphovsrätten

- Vilka fördelar/nackdelar ser du/ni med den rådande upphovsrättslagstiftningen?
- Finns det något som du/ni ser som särskilt problematiskt med upphovsrättslagstiftning då det gäller musik?
- Hur tycker du/ni att man ska hantera nedladdning? Morot för att främja de legala tjänsterna eller piska för att stävja de illegala verksamheterna?

Syn på biblioteket som förmedlare

Samarbete/relation

- Har du/ni något samarbete med folkbiblioteken?
- Tror du/ni att biblioteken kan vara en intressant aktör att samarbeta med?
- Tror du/ni att biblioteken kan vara en intressant aktör att samarbeta med när det gäller nedladdning av musik?

Bibliotekens utlån

- Hur ser du/ni på bibliotekens roll som förmedlare av musik?
- Ser du/ni någon fördelar/nackdelar med att kunna erbjuda sin musik via folkbiblioteket?
- Tror du/ni att bibliotekens utlån av musik påverkar deras försäljning?
- Ser du/ni musikutlåning via bibliotek som något som ska finansieras med offentliga medel?
- Hur ser du/ni på att folkbiblioteken lånar ut musikfonogram?

- Hur ser du/ni på att folkbiblioteken via sin hemsida erbjuder musik att ladda ned som lån?
- Kan du/ni se folkbiblioteken som ett alternativ som möjliggör gratis nedladdning av musik?
- Hur ser du/ni på utlåning av fonogram kontra Internetbaserade tjänster?

Vad kan biblioteken göra för musikbranschen?

- Tror du/ni att folkbibliotekens utlån av musikinspelningar kan vara en del att öka/bredda musikutbudet och musikintresset?
 - Folkbiblioteken kan ses som den främsta kulturstimulerande institutionen (jämför TV'n) i Sverige. Detta borde gagna musikbranschen. Vad kan ni göra för att stödja oss?
- Ser du/ni på folkbiblioteket som en möjlig marknadsförare?
- Vilka förändringar för dig/er skulle det kunna medföra i form av till exempel marknadsföring, möjlighet att nå ut till en bredare allmänhet?
- Tror de bibliotekarien kan fungera som en personlig "guide" i musikdjungeln?
- Finns det några behov och/eller förväntningar som biblioteken kan tillfredställa?
- Är det någon del av er utgivning som är mer intressant att utveckla ett samarbete med biblioteken kring. Någon särskild genre ex?
- Bibliotekens utveckling har gått från ett renodlat bildningstänkande till att utbudet istället ska styras av efterfrågan. Vad är din/er åsikt om detta?

Hur kan relationen förbättras/förstärkas?

- Är det intressant för er att kunna sälja musiken direkt till folkbiblioteken utan mellanhänder?
- Är det för artister som själva producerar sin musik intressant att erbjuda sin musik direkt via folkbiblioteken?
 - Lokalt intresse. Små lokala band/artister kan nå ut med sin musik.

Bilaga 2

Första brevet till informanterna

Hej!

Vi är två studenter på Högskolan i Borås som skriver en magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap där vi undersöker musikbranschens relation till de kommunala folkbiblioteken. Vi vill därför komma i kontakt med ett antal representanter för olika intresseorganisationer, samt några aktiva inom musikindustrin. Vår ambition är att få ett underlag som ger en så nyanserad bild som möjligt. Därför undrar vi om det finns någon hos er som har möjlighet att ställa upp på en intervju rörande dessa frågor, någon gång under veckorna 13 till 16 (27 mars – 21 april). Intervjun som kommer att vara 1 – 1,5 timme önskar vi genomföra antingen på er arbetsplats eller på annat ställe om ni tycker det är lämpligare.

Vi skriver till dig som är xxx och hoppas att du kan leda oss till rätt person inom er organisation. Det vore bra om du kunde vidarebefordra detta brev till denne samt meddela oss vem vi inom några dagar kan vända oss till, gärna med ett telefonnummer.

Musik har funnits tillgängliga på svenska kommunbibliotek sedan slutet på 1940-talet. Årtiondet efter CD-skivans genombrott kom musikbeståndet att mer än fördubblas och allt fler bibliotek började erbjuda musikinspelningar till utlån. I och med teknikutvecklingen finns nu också tjänster som biblioteken kan abonnera på, vilka innebär att låntagaren med sitt lånekort kan få tillgång till musik via bibliotekens hemsidor på Internet. Inspelad musik får således en allt större roll i bibliotekens utbud och utlåningen har sedan 1990 ökat betydligt. Vi vill därför undersöka hur man från musikbranschens sida ser på bibliotekens utlåning av musik. Vilka positiva respektive negativa aspekter finns det? Innan intervjutillfället kommer vi att sända er en sammanställning över våra övergripande ämnen, så att ni får en ytterligare uppfattning om vad samtalet kommer att handla om.

Det vi främst är intresserade av är företagets/organisationens åsikt och inte så hög grad någons personliga uppfattning. Vi skulle uppskatta om vi i vårt arbete får ange våra respondenter med namn och kommer bland annat därför att ge er möjlighet att kommentera eller förtydliga de uppgifter ni lämnar. Detta kommer att ske innan arbetet publiceras. Självklart kommer inspelning samt utskrift av intervjun att behandlas konfidentiellt. Vi respekterar naturligtvis om det finns önskemål om anonymitet.

Tack på förhand!

Hälsningar Ann Skagerling och Åsa Ohlsson

e-mail: namn@mail.com

Telefon: riktnr-telnr

Bilaga 3

Andra brevet med information inför intervjuerna

Hej!

Här kommer lite information inför intervjun den XX/X. Som jag nämnde under telefonsamtalet är vi två studenter på Högskolan i Borås som skriver en magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap där vi undersöker musikbranschens relation till de kommunala folkbiblioteken.

Musik har funnits på svenska kommunbibliotek sedan slutet av 1940-talet. Årtiondet efter CD-skivans genombrott kom musikbeståndet att mer än fördubblas och alltfler bibliotek började erbjuda musikinspelningar till utlån. I och med teknikutvecklingen finns nu också tjänster som biblioteken kan abonnera på, vilka innebär att låntagaren med sitt lånekort kan få tillgång till musik via bibliotekens hemsidor på Internet. Inspelad musik får således en allt större roll i bibliotekens utbud och utlåningen har sedan 1990 ökat betydligt. Vi vill därför undersöka hur man från musikbranschens sida ser på bibliotekens utlåning av musik. Vilka positiva respektive negativa aspekter finns det?

- Intervjun kommer att omfatta följande teman:
- Musikbranschen och XXX's verksamhet.
- Upphovsrätten.
- Samarbete/relation till biblioteken.
- Uppfattningar om bibliotekens verksamhet inom musikområdet, t.ex. utlån.
- Vad kan biblioteken göra för musikbranschen, samt vice versa?
- Hur kan relationen förbättras/förstärkas?

Vi skulle helst vilja ange dem vi intervjuar med namn och hoppas därför att du tycker det är ok. Bland annat därför kommer vi att ge dig möjlighet att kommentera eller förtydliga de uppgifter du lämnar. Självklart kommer inspelning samt utskrift av intervjun att behandlas konfidentiellt.

Om du har några ytterligare funderingar kan du nå oss på följande nummer riktnr-telnr (Ann) eller 070-mobilnr (Åsa) alt. mail namn@mail.com.

Hälsningar Ann Skagerling & Åsa Ohlsson